

MODEL INNOWACJI SPOŁECZNEJ

DOTKNIJ KULTURY
AKTYWNE UCZESTNICTWO OSÓB
NIEWIDOMYCH I SŁABOWIDZĄCYCH
W INTERPRETACJI DZIEDZICTWA

Spis treści

1. OPIS I ZAŁOŻENIA MODELU „DOTKNIJ KULTURY- AKTYWNE UCZESTNICTWO OSÓB NIEWIDOMYCH I SŁABO WIDZĄCYCH W INTERPRETACJI DZIEDZICTWA"	3
1.1. Główne założenia	3
1.2. Zasady	8
1.3. Ramy czasowe	9
1.4. Charakterystyka metody	9
1.5. Wykorzystane narzędzia.....	10
2. CHARAKTERYSTYKA I DIAGNOZA POTRZEB GRUPY DOCELOWEJ	11
2.1. Kim jest grupa docelowa	11
2.2. Informacje ogólne.....	11
2.3. Problemy	12
2.4. Wpływ innowacji	14
2.5. Profil interpretatora dziedzictwa	15
3. OPIS ZREALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	15
3.1. Wywiady focusowe	15
3.2. Szkolenie dla personelu instytucji	16
3.3. Zakup niezbędnych materiałów oraz wypożyczenie elementów ubioru	17
3.4. Szkolenie dla osób niewidomych	18
3.5. Indywidualne konsultacje	21
3.6. Wizyty studyjne.....	22
3.7. Otwarte wycieczki	28
4. WADY I ZALETY	30
5. WIOSKI I REKOMENDACJE	30
6. ZAŁĄCZNIKI.....	32

1. OPIS I ZAŁOŻENIA MODELU „DOTKNIJ KULTURY- AKTYWNE UCZESTNICTWO OSÓB NIEWIDOMYCH I SŁABO WIDZĄCYCH W INTERPRETACJI DZIEDZICTWA”

Model innowacji społecznej pt.: „Dotknij kultury – aktywne uczestnictwo osób niewidomych i słabowidzących w interpretacji dziedzictwa” jest nowatorską kompleksową propozycją formy zaangażowania społecznego osób z dysfunkcją wzroku o zróżnicowanym stopniu niepełnosprawności.

Innowacja oparta jest na unikatowych wartościach przestrzeni historycznej postrzeganej w sposób całościowy i zespolonej z kontekstem kulturowym okresu, w którym powstała. Działania związane z wprowadzeniem innowacji zakładają wypracowanie dzięki potencjałowi współpracy z osobami niepełnosprawnymi modelu pozwalającego na czynne zaangażowanie się osób zależnych w prezentowanie dziedzictwa innym grupom społecznym.

1.1. Główne założenia

KLUCZOWA ROLA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Innowacja zakłada przekazanie osobom niewidomym lub słabowidzącym odpowiednich narzędzi umożliwiających indywidualne zaangażowanie się w poznawanie dziedzictwa kulturowego, wypracowanie własnych unikatowych doświadczeń i następnie niepowtarzalnych interpretacji historycznego miejsca.

Głównym założeniem innowacji społecznej jest wykorzystanie potencjału dziedzictwa o wysokim znaczeniu dla kultury Polski i Europy w procesie wypracowywania nowatorskiego modelu zaangażowania społecznego osób z dysfunkcją wzroku. Miejsce przeprowadzenia innowacji jest najważniejszym komponentem zaproponowanych aktywności. Wszystkie działania zostały skoncentrowane wokół wybranego obiektu, posiadającego bogatą historię oraz wpisującego się w dziedzictwo całego regionu.

WYBÓR MIEJSCA I JEGO ROLA W REALIZACJI MODELU

Dla przeprowadzenia cyklu szkoleń dla osób z niepełnosprawnością wzroku został wytypowany kompleks pałacowo parkowy Willi Decjusza w Krakowie, mieszczący się przy ul. 28 lipca 1943 17 a. Przedmiotem analizy pod kątem interpretacji dziedzictwa był zespół zabytkowych obiektów: Willa Decjusza (pochodząca z 1535 roku), Dom Łaskiego (z połowy XVII w.) wraz z ich najbliższym otoczeniem.

Okres powstania wybranego do testowania obiektu nierozzerwalnie związany jest z epoką renesansu i rozwojem sztuki tego okresu w Krakowie w kontekście europejskim. W celu przekazania uczestnikom innowacji jak najszerszej wiedzy o kulturze okresu, z którego pochodzi zabytek program szkolenia obejmował zróżnicowany wachlarz zagadnień nawiązujących do kultury XVI wieku.

Cykl szkoleń odbywał się w salach konferencyjnych w Willi Decjusza mieszczących się w historycznych pomieszczeniach z zachowanym wystrojem z minionych epok, jak: drewniane stropy, stolarka okienna i drzwiowa czy polichromia oraz posiadających stylowe wyposażenie, nawiązujące do pałacowych wnętrz, jak: kopie obrazów, bogato rzeźbione meble, gobeliny.

Część praktyczna szkolenia obejmowała całą strukturę zespołu pałacowo-parkowego Willi Decjusza. Na potrzeby wypracowania innowacji wykorzystano łącznie 13 różnych przestrzeni:

Willa Decjusza – parter:

1. Hol główny

2. Sala Kominkowa

3. Alkierz Sali Kominkowej

Willa Decjusza – I piętro:

4. Hol I piętra

5. Sala Balowa

6. Sala Lubomirskich

7. Alkierz Sali Lubomirskich

8. Sala Marceliny Czartoryskiej

9. Alkierz Sali M. Czartoryskiej

10. Loggia I piętra

Willa Decjusza – II piętro:

11. Hol II piętra

oraz

12. drewniana klatka schodowa od parteru do II piętra

Oficyna - Dom Łaskiego:

13. Sala Błękitna

INFORMACJA O OBIEKCIE, W KTÓRYM ZOSTAŁ PRZEPROWADZONY CYKL SZKOLEŃ:

WILLA DECJUSZA W KRAKOWIE:

Willa wybudowana w latach trzydziestych XVI w. pod Krakowem w Woli Chełmskiej (nazwanej w późniejszym okresie od imienia Decjusza Wolą Justowską) jest jednym z najbardziej znanych i najpiękniejszych przykładów architektury rezydencjonalnej w Polsce. Zbudowana została z inicjatywy Justusa Ludwika Decjusza, sekretarza Zygmunta Starego, i wzorowana była na modnych w ówczesnej Europie podmiejskich willach wznoszonych w okolicach Florencji czy Rzymu, będących miejscem wypoczynku, spotkań oraz dysput filozoficznych. Jest dziełem włoskiej spółki budowlanej, utworzonej, po zakończeniu prac w kaplicy Zygmuntońskiej na Wawelu, przez Jana Ciniego ze Sieny, Bernardyna de Giannotisa z Rzymu i Filipa z Fiesole. Budynek usytuowany został na wschodnim stoku wzgórza i zwrócony elewacją frontową w kierunku Krakowa. Rezydencja powiązana była z ogrodem oraz z rozległym parkiem i otaczającym ją krajobrazem. Przyległe zalesione wzgórza stanowiły kompozycyjne dopełnienie zespołu. Wartością XVI-wiecznego założenia Decjusza była pełna realizacja programu willi renesansowej oraz zastosowanie prekursorskich rozwiązań architektonicznych.

Badania architektoniczne wykonane w latach dziewięćdziesiątych XX wieku dowodzą, że trzykondygnacyjna budowla została wzniesiona na rzucie prostokąta w latach 1530–1535. W przyziemiu i na parterze zachowała się pierwotna, trójosiowa kompozycja wnętrza z sienią pośrodku. Fundamenty wykonano z łamanego kamienia wapiennego, natomiast partie nadziemne ścian oraz sklepienia – z cegieł. Sień oraz pomieszczenia traktów bocznych piwnic otrzymały sklepienia kolebkowe. Trakty boczne parteru również nakryte były sklepieniami, a sień między nimi – stropem belkowym. Ściana wschodnia, frontowa, posiadała w części parterowej i na piętrze po cztery okna; ściana północna – trzy, a południowa – prawdopodobnie tylko dwa. Okna parteru i piętra rozmieszczono w osiach, co jest świadectwem zastosowania rozwiązania architektonicznego o nowożytnym charakterze. Obecna trzykondygnacyjna loggia arkadowa, rozpięta między dwiema wieżami alkierzowymi, jest w całości efektem przebudowy dokonanej przez Stanisława Lubomirskiego w pierwszej ćwierci XVII w. Pierwotny budynek podwyższono wówczas o kolejne piętro oraz wprowadzono zupełnie nowe rozwiązania w konstrukcji dachu.

Kompleks pałacowo-parkowy obejmuje dziś zespół trzech budynków: Willę Decjusza, dwie oficyny – Dom Łaskiego z lat trzydziestych XVII w. i Dom Erazma, zbudowany na początku XXI w., oraz otaczający je Park Decjusza.

ROLA SPOŁECZNA MODELU

Innowator przeprowadził rozeznanie w zakresie możliwości korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami wzrokowymi z zasobów dóbr kultury oraz z oferty kulturalnej. Z przeanalizowanych materiałów wynika, iż w ostatnich latach Województwo Małopolskie realizowało projekt pt. „Małopolska. Kultura Wrażliwa” adresowany do samorządowych instytucji kultury. Jednym z efektów tego projektu jest dokument zawierający Wytyczne dostępności w ramach projektu „Małopolska. Kultura Wrażliwa”. Na podstawie opracowanych standardów 23 instytucje kultury Województwa Małopolskiego wprowadziły w swoich obiektach zmiany dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Ponadto Innowator przeprowadził cykl wywiadów z koordynatorami oraz członkami organizacji współpracujących z osobami z niepełnosprawnością wzroku, takich jak:

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących w Krakowie;
Fundacja Szansa dla Niewidomych;

Towarzystwo Pomocy Głucho-Niewidomym działające przy Polskim Związku Głuchych.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że grupa osób o różnym stopniu niepełnosprawności wzrokowej przejawia szereg potrzeb, które pomimo wprowadzanych udogodnień nadal nie są zaspokajane. Dotychczasowe udogodnienia czynią z osób niepełnosprawnych jedynie chwilowych i biernych odbiorców udostępnianych zbiorów kultury. Osoby z niepełnosprawnością wzroku nadal pełnią w grupie społecznej funkcje marginalne. Wprowadzane udogodnienia techniczne nie mają przełożenia na wypracowanie nowej formuły zaangażowania społecznego osób niepełnosprawnych wzrokowo oraz zmianę postaw i relacji społecznych. Ponadto osoby niepełnosprawne nadal większym stopniem są postrzegane jako odbiorcy oferty kulturalnej, niż uczestnicy kultury.

Proponowana innowacja odpowiada na potrzebę szerszego i bezpośredniego zaangażowania się osób niepełnosprawnych w pozyskanie wiedzy na temat kontekstu kulturowego, poznanie całościowego zbioru dziedzictwa oraz daje możliwość osobistej interpretacji zasobów kultury.

Osoby, które wykazą zainteresowanie proponowaną innowacją będą miały szansę na współtworzenie i wspólne wypracowanie nowatorskich rozwiązań, które przyczynią się do poprawy jakości funkcjonowania osób niepełnosprawnych w grupie społecznej w nowej roli. Model innowacji zakłada wykorzystanie unikatowej wartości przestrzeni historycznej, która dzięki potencjałowi współpracy przyczyni się do przejścia przez osobę niepełnosprawną roli lidera wobec innych grup społecznych.

W wypracowanym modelu zabytkowa przestrzeń staje się głównym komponentem, który ma wpływ na wzmocnienie poczucia własnej wartości osób niewidomych i niedowidzących oraz na ich możliwość otwarcia się do innych grup społecznych. Tym samym to dziedzictwo kulturowe jest głównym czynnikiem, który spowoduje pozytywne zmiany w postrzeganiu roli osoby niepełnosprawnej w życiu społecznym. Model przyczyni się do wypracowania formuły udostępniania i animowania obiektów renesansowych według spójnego i wypracowanego scenariusza z udziałem osób z dysfunkcją wzroku w roli przewodników.

Dzięki zdobytej wiedzy i osobistym doświadczeniom osoba z niepełnosprawnością wzroku będzie mogła zaangażować się w przekazanie innym odbiorcom informacji o zabytku i jego historii z własnej perspektywy. Tym samym osoba zależna zacznie pełnić rolę lidera / przewodnika wobec innych grup społecznych. Taka forma zaangażowania społecznego w sposób znaczący wpłynie na niwelowanie barier psychologicznych, podnoszenie własnej wartości osoby niepełnosprawnej oraz przyczyni się do utrwalenia nowego spojrzenia na osobę niepełnosprawną przez środowisko. Dotychczasowe rozwiązania nie dawały możliwości osobom niepełnosprawnym uczestniczenia w sposób aktywny w upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego oraz dzielenia się zdobytymi doświadczeniami z innymi grupami społecznymi.

Rola przewodnika grup zwiedzających przestrzeń historyczną dla osób z dysfunkcją wzroku jest całkowicie nowym zadaniem stawiającym równocześnie przed nimi nowe i złożone wyzwania.

Proponowany model innowacji społecznej otwiera przed osobami z niepełnosprawnością wzroku szerokie możliwości pełnienia innej niż dotychczas roli społecznej, przede wszystkim poprzez:

1. Rozwijanie własnych zainteresowań dziedzictwem kulturowym wśród osób zależnych pod kierunkiem wysokiej klasy specjalistów.
2. Umożliwienie osobom zależnym pełnienia roli lidera / przewodnika wobec innych grup społecznych zarówno pełnosprawnych, jak i niepełnosprawnych.
3. Rozwój nowych i osobistych doświadczeń wśród osób niepełnosprawnych.
4. Efektywne spędzanie czasu przez osoby niepełnosprawne, podczas którego czynności wykonywane są na rzecz innych osób zarówno pełnosprawnych, jak i niepełnosprawnych.

Realizacja modelu innowacji przyczyni się również do zmiany postaw społecznych w środowisku osób niepełnosprawnych i będą to następujące efekty:

1. Wyraźna zmiana w postrzeganiu roli osoby niepełnosprawnej w życiu społecznym.
2. Utrwalenie nowego spojrzenia na osobę niepełnosprawną przez środowisko.
3. Wzmocnienie poczucia własnej wartości przez osoby niepełnosprawne.
4. Otwarcie się osób niepełnosprawnych do innych grup społecznych.
5. Wzrost obecności osób zależnych w korzystaniu z oferty kulturalnej.
6. Poprawa jakości zaangażowania się osoby zależnej w życie kulturalne.

PROCES OSIĄGNIĘCIA EFEKTÓW

W celu osiągnięcia jak najlepszych efektów realizacji modelu działania zostały podzielone na dwa etapy.

- I. Etap przygotowawczy, który obejmował:
  1. Przeprowadzenie wywiadów zogniskowanych diagnozujących preferencje i potrzeby grupy docelowej – osób z dysfunkcją wzroku.
  2. Przygotowanie merytoryczne do przetestowania innowacji społecznej – przeszkolenie personelu instytucji kultury z obsługi osób z niepełnosprawnościami oraz z zakresu interpretacji dziedzictwa kulturowego z perspektywy osoby z dysfunkcją wzroku.
  3. Przygotowanie techniczne do przetestowania innowacji społecznej – opracowanie i wykonanie pakietu poznawczego, który przygotowuje osoby z dysfunkcją wzroku do roli interpretatora dziedzictwa.
- II. Etap testowania, który obejmował:
  1. Przygotowanie osób z dysfunkcją wzroku do roli interpretatora – szkolenia i indywidualne konsultacje ścieżki oprowadzania oraz interpretacji.
  2. Wizyty studyjne do innych obiektów pochodzących z epoki renesansu – przekazanie pełniejszego kontekstu tego okresu.
  3. Realizację otwartych wydarzeń skierowanych do grup reprezentujących różne środowiska, podczas których przewodnikiem była osoba niepełnosprawna.

EFEKT KOŃCOWY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU INNOWACJI

Efektem końcowym było opracowanie modelu „Dotknij kultury – aktywne uczestnictwo osób niewidomych i słabo widzących w interpretacji dziedzictwa” wraz z rekomendacjami i wskazówkami dla podmiotów korzystających z upowszechniania innowacji społecznej.

Wypracowany model zostanie upowszechniony w formie elektronicznych zapisów wraz z wypracowanymi scenariuszami szkolenia oraz zwiedzania. Model zakłada możliwość powielenia wypracowanych rozwiązań w innych obiektach zabytkowych, które powstały w XVI wieku i posiadają cechy okresu renesansu.

1.2. Zasady

W celu osiągnięcia jak najlepszych efektów szkolenie zostało podzielone na część teoretyczną i praktyczną.

CZĘŚĆ TEORETYCZNA

Część teoretyczna szkolenia obejmowała szeroki wachlarz tematów związanych z architekturą Willi Decjusza i jej historycznymi właścicielami, jak:

- wykład na temat historii obiektu, obejmujący jego pierwotną strukturę, zmiany w wystroju architektonicznym, obecny kształt, funkcje jakie pełnił na przestrzeni wieków;
- wykład przedstawiający postać inicjatora budowy obiektu i jego pierwszego właściciela – Justusa Ludwika Decjusza;
- wykład przedstawiający postaci kolejnych historycznych właścicieli obiektu, w kontekście zmian wprowadzanych w strukturze budynku i wystroju pomieszczeń;
- informacje na temat bieżącej działalności prowadzonej na terenie obiektu.

W części teoretycznej wiodącą rolę odgrywali eksperci, których zadaniem było przekazanie wiedzy w sposób zrozumiały dla przyszłych interpretatorów. Ważnym elementem przekazywanych treści było umiejętne dostosowanie wiadomości do zasobu pojęć każdego z uczestników szkolenia.

CZĘŚĆ PRAKTYCZNA

Rozszerzeniem przekazywanych treści była część praktyczna obejmująca spacer studyjny po wszystkich reprezentacyjnych pomieszczeniach Willi Decjusza i towarzyszącej jej oficyny, zwanej Domem Łaskiego - łącznie 13 różnych przestrzeni wraz ze szczegółowym omówieniem ich wystroju i wyposażenia.

W ramach części praktycznej wykorzystano następujące formy pracy:

1. Wybór obiektów łatwych do zinterpretowania i do zweryfikowania poprzez doznania sensoryczne, np. dotykiem, wydające dźwięk, etc.
2. Wykorzystanie pakietu poznawczego przybliżającego omawiane pomieszczenia.
3. Naukę poruszania się po omawianej przestrzeni dostosowaną do indywidualnych potrzeb uczestników innowacji.
4. Wybór trasy do oprowadzania przez osoby testujące.
5. Szerokie omawianie przekazywanych treści oraz odpowiedzi na powstałe wątpliwości i pytania.

Realizacja poszczególnych komponentów szkolenia dostosowana była do indywidualnych potrzeb uczestników.

W części praktycznej bardzo ważnym elementem była nauka poruszania się po zupełnie nowej dla uczestników szkolenia przestrzeni. Aby mogli poruszać się samodzielnie konieczne było indywidualne przejście z każdym z uczestników po omawianej przestrzeni. Czynności te niejednokrotnie należało powtórzyć, aż do osiągnięcia zapamiętania zarówno układu sal, jak i usytuowania drzwi wejściowych do poszczególnych pomieszczeń.

OPRACOWANIE SCENARIUSZY PRZEZ UCZESTNIKÓW

Na podstawie wykładów oraz omówionych zagadnień uczestnicy szkolenia przygotowali własne indywidualne interpretacje zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego Willi Decjusza. Uczestnicy pracowali w oparciu o następujący materiał:

- wykłady zaprezentowane przez ekspertów w części teoretycznej;
- informacje przekazane podczas spacerów studyjnych po kompleksie pałacowo-parkowym;
- pakiet poznawczy;
- audiodeskrypcje przekazane wszystkim uczestnikom szkolenia w formie plików audio lub dokumentów pdf.

Indywidualne interpretacje obejmowały:

1. Samodzielny wybór trasy do oprowadzania przez osoby testujące.
2. Wybór elementów do szczegółowego omówienia podczas oprowadzania.
3. Własną propozycję wykorzystania różnorodnych narzędzi wzmacniających zainteresowanie zwiedzających.
4. Wykorzystanie osobistego zasobu wiedzy, umiejętności i zainteresowań.

Zasadą konstruowania indywidualnych scenariuszy interpretacji zabytkowego miejsca było jak najszersze wykorzystanie osobistego zasobu wiedzy i możliwości interpretacyjnych przez każdego z uczestników szkolenia.

1.3. Ramy czasowe

Innowacja realizowana była w okresie od 25 czerwca 2018 roku do 28 lutego 2019 roku.

Okres testowania innowacji obejmował:

1. Przeprowadzenie cyklu szkoleniowego w oparciu o zabytkową architekturę miejsca i jego bogatą historię dla osób z niepełnosprawnością wzroku z zakresu edukacji kulturalnej pt.: „Dziedzictwo Renesansu”:

- Szkolenie dla personelu instytucji kultury (16 godz.)
- Przeszkolenie kadry zaangażowanej w innowację społeczne (40 godz.)
- Szkolenie dla osób z dysfunkcją wzroku do roli interpretatorów dziedzictwa (łącznie 56 godz.)

2. Opracowanie materiałów i przygotowanie scenariuszy oprowadzania przez osoby testujące w ramach konsultacji z ekspertami (27 godz.)

3. Testowe oprowadzanie po zabytkowym kompleksie pałacowo-parkowym (12 edycji).

W trakcie planowania innowacji zakładano przeprowadzenie cyklu szkoleniowego dla całej grupy osób testujących w wymiarze 4 spotkań, z których jedno miało obejmować część teoretyczną, dwa opracowywanie materiałów przez uczestników, a ostatnie na zdobycie praktycznych umiejętności oprowadzania.

W trakcie realizacji cyklu szkoleń ze względu na specyfikę grupy odbiorców bardziej zasadnym okazała się praca z mniejszymi grupami, a w niektórych przypadkach praca indywidualna z osobami testującymi.

W efekcie przyjętych rozwiązań w ramach innowacji przeprowadzono 16 edycji spotkań szkoleniowych (średnio 3,5 godz./każda edycja). Łączny wymiar czasu cyklu szkoleniowego wyniósł 56 godzin.

1.4. Charakterystyka metody

Innowacja została zrealizowana w oparciu o zastosowanie następujących metod:

1. Wywiady zogniskowane (focusowe) z zespołem ekspertów oraz osobami niewidomymi, które miały na celu wspólne poznanie potrzeb oraz wypracowanie instrukcji szkoleń dla osób z dysfunkcją wzroku, przygotowanie do pracy z osobami z niepełnosprawnością wzroku oraz ich wymaganiami.

2. Szkolenie dla personelu instytucji kultury z zakresu obsługi osób z niepełnosprawnością wzroku, które pozwoliło na zwiększenie świadomości i jakości obsługi zespołu, który współpracował z uczestnikami innowacji społecznej.

3. Przeszkolenie kadry zaangażowanej w innowację społeczne konieczne do przygotowania ekspertów z zakresu sztuki i kultury do pracy z osobami niepełnosprawnymi, które swoim zakresem dotyczyło umiejętności selekcji i wyboru konkretnego obiektu, wokół którego poruszone zostaną szersze tematy,

odnoszące się do jego historii i znaczenia, budowania rezonansu i relacji uczestników z wybranym obiektem. Przeszkolenie kadry miało na celu wyłonienie ekspertów spełniających wymogi przeprowadzenia innowacji.

Prowadzącymi cykl szkoleń byli eksperci posiadający znajomość praktycznych technik udostępniania zabytków i pracy z dziedzictwem, kilkuletnie doświadczenie w udostępnianiu obiektów otwartej publiczności oraz kompetencje w zakresie komunikacji z odbiorcami.

Cykl szkoleń prowadzony był przez 2 osoby – specjalistów w zakresie takich dziedzin jak: historia, archeologia; konserwacja dzieł sztuki, Dziedzictwo kulturowe Krakowa, koncentrujących swoje zawodowe zainteresowania na szeroko rozumianym dziedzictwie kulturowym i przeszkolonych w zakresie interpretacji dziedzictwa, m.in. Certified Interpretive Guide (CIG) Course (Kurs dla przewodników Interpret Europe) oraz Włączanie osób z dysfunkcją wzroku i słuchu w działania kulturalne w ramach programu Kadra Kultury.

4. W ramach przygotowania interpretatorów dziedzictwa odbyły się trzy wizyty studyjne do innych obiektów: Kasztel w Szymbarku, Zamek na Wawelu (komnaty królewskie), Zamek w Suchej Beskidzkiej, które umożliwiły uczestnikom innowacji poznanie innych miejsc z epoki renesansu oraz szerszego kontekstu kulturowego tego okresu historycznego.

5. Otwarte wydarzenia na terenie zespołu pałacowo-parkowego Willi Decjusza w Krakowie, w ramach których każdorazowo przygotowano zostało zwiedzanie obiektu w grupach z przewodnikiem, którym była osoba niepełnosprawna i która wzięła udział w innowacji.

1.5. Wykorzystane narzędzia

W realizacji innowacji wykorzystano narzędzia, takie jak::

1. Instrukcja szkolenia osób niewidomych i scenariusz zwiedzania opracowane na podstawie wniosków z wywiadu zogniskowanego z ekspertami oraz dzięki potencjałowi współpracy z osobami z dysfunkcją wzroku.

2. Scenariusz szkolenia "ABC interpretacji dziedzictwa z perspektywy osób z dysfunkcją wzroku".

3. Pakiet poznawczy zawierający niezbędne udogodnienia zarówno do przekazania wiedzy osobom niepełnosprawnym, jak i do posługiwania się podczas oprowadzania grup zwiedzających przez osoby niepełnosprawne. Pakiet posłużył do tworzenia własnej interpretacji sztuki przez interpretatorów dziedzictwa. W ramach pakietu powstały:

- model przestrzenny 3 D architektury Willi Decjusza, będącej przykładem typowej renesansowej willi podmiejskiej.

- tyflografiki - wypukłe wydruki przedstawiające Willę Decjusza oraz elementy dekoracji malarskich charakterystycznych dla danych pomieszczeń lub okresów historycznych, jak:

- model przestrzenny pozornego okna, będącego świadectwem historycznych przekształceń Willi Decjusza.

- nagrania audiodeskrypcji zawierające opisy budynku oraz poszczególnych sal wraz z wyposażeniem (15 plików audio).

- modele dukatów (monet), które były wybijane w czasach Ludwika Justusa Decjusza.

- słownik pojęć z zakresu historii sztuki wykorzystywanych do opisu budynku i jego pomieszczeń.

- wypożyczony komplet wiernych replik strojów renesansowych: strój damski i męski.

Przygotowane materiały pomogły osobom niewidomym lepiej poznać rezydencję i przygotować się do pełnienia funkcji przewodnika.

2. CHARAKTERYSTYKA I DIAGNOZA POTRZEB GRUPY DOCELOWEJ

2.1. Kim jest grupa docelowa

Beneficjentami innowacji „Dotknij kultury – aktywne uczestnictwo osób niewidomych i słabowidzących w interpretacji dziedzictwa” były:

1. Osoby dorosłe z dysfunkcją wzroku o zróżnicowanym stopniu niepełnosprawności, które zainteresowane były tematyką dziedzictwa kulturowego oraz chciały poznać nowe narzędzia pomocne w interpretacji kultury oraz pełnieniu aktywności społecznej w roli przewodników. Innowacja zakładała zaangażowanie w etap testowy min. 8 dorosłych osób (od 18 roku życia) z dysfunkcją wzroku.

Diagnoza grupy docelowej została przeprowadzona we współpracy z przedstawicielami następujących instytucji:

1. Fundacja Kultura bez Barier w Warszawie.
2. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących im. Włodzimierza Dolańskiego, ul. Tyniecka 6 w Krakowie.
3. Punkt Konsultacyjny Fundacji Szansa dla Niewidomych w Krakowie.
4. Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym / oddział Małopolska.

Chęć udziału w innowacji w roli przewodników interpretujących dziedzictwo kulturowe wykazały przede wszystkim osoby:

- posiadające wykształcenie lub studiujące takie dziedziny jak: historia, filologia polska, politologia, pedagogika
- zainteresowane krajoznawstwem, podróżami, poznawaniem zabytków;
- ukierunkowane na zdobycie nowej wiedzy w obszarze dziedzictwa kulturowego;
- otwarte na nowe możliwości rozwoju własnej osobowości i sprawdzenia się w innej niż dotychczas roli społecznej.

Łącznie w innowacji wzięło udział 13 osób testujących o zróżnicowanym stopniu niepełnosprawności wzroku.

2. Osoby zarówno niepełnosprawne, jak i pełnosprawne reprezentujące zróżnicowane przedziały wiekowe, które były zainteresowane poznaniem dziedzictwa w interpretacji osób z dysfunkcją wzroku.

Odbiorcami innowacji w roli zwiedzających były następujące grupy:

- Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym / oddział Małopolska;
- Centrum H. Jordana w Krakowie;
- osoby z Ukrainy mieszkające i pracujące na terenie w Krakowie;
- pracownicy Stowarzyszenia Willa Decjusza;
- Stowarzyszenie Nadzieja z Krakowa;
- seniorzy z CAS Willa Decjusza;
- grupa SOSW przy ul Tynieckiej w Krakowie;
- Fundacja na rzecz osób niewidomych i słabowidzących w Krakowie;
- uczestnicy projektu Kraków mniej znany;
- osoby indywidualne.

2.2. Informacje ogólne

Osoby z niepełnosprawnością wzroku dzielimy na trzy grupy:

Osoba niewidoma: która nie ma poczucia światła, a jej pole widzenia jest zawężone do maksymalnie 20 stopni (u osoby prawidłowo widzącej pole widzenia wynosi 180 stopni w poziomie i 160 stopni w pionie).

Osoba słabowidząca: której ostrość wzroku wynosi od 0,05 do 0,3, a jej pole widzenia może ograniczać się do 30 stopni.

Osoba ociemniała: która utraciła wzrok w wyniku wypadku lub schorzeń.

Z danych GUS (2015) wynika, że w Polsce żyje ponad 1 milion 800 000 tysięcy osób z dysfunkcją wzroku.

Osoby z niepełnosprawnością wzroku funkcjonują i żyją na co dzień wspólnie z osobami pełnosprawnymi, a ich choroby nie powinny eliminować ich z życia społecznego. Jednak aktywność zawodowa osób z dysfunkcją wzroku jest niższa niż u osób z innymi niepełnosprawnościami, wynosi zaledwie 17 proc. Jednocześnie osoby niewidome – co pokazuje praktyka – mogą pracować w wielu różnych zawodach, od pracowników biurowych, przez masażystów, aż po dziennikarzy, informatyków czy menedżerów.

Z danych PFRON wynika, że wśród osób z niepełnosprawnościami stopa bezrobocia latach 2015-2018 spadła z 13 proc. do 6,2 proc. Według danych za trzeci kwartał 2018 r. współczynniki aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wynosił 30,2 proc., a wskaźnik zatrudnienia 28,2 proc.

Osoby niewidome uczestniczą w życiu społecznym na równi z innymi grupami osób pełnosprawnych. Aktywność społeczna osób z niepełnosprawnością wzroku jest zróżnicowana w zależności od cech indywidualnych oraz potrzeb jednostkowych. Osoby aktywne uczestniczą w różnych obszarach życia społecznego, m.in. poprzez:

- udział w zawodach i aktywnościach sportowych;
- współtworzenie grup i zespołów muzycznych;
- współpracę z teatrami;
- korzystanie z oferty muzealnej i kulturalnej;
- współpracę z fundacjami i stowarzyszeniami działającymi na rzecz osób niewidomych.

2.3. Problemy

Główne bariery, z jakimi borykają się osoby niewidome lub niedowidzące:

PRZESTRZEŃ / PORUSZANIE SIĘ W PRZESTRZENI:

Poruszanie się po nieznannej przestrzeni dla osób niewidomych jest trudne ze względu na brak znajomości topografii. Powoduje to także ograniczenia w samodzielnym przemieszczaniu się i podróżowaniu (niemożność znalezienia miejsca, problemy z koordynacją wzrokowo-ruchową).

Pewną trudność stanowią bariery architektoniczne, np. nieoznakowane schody, wysokie krawężniki.

Osoby niewidome korzystają z pomocy asystentów, jednakże liczba osób, które deklarują pomoc osobom niewidomym jest bardzo ograniczona i często zapotrzebowanie na asystentów jest większe niż możliwość udzielenia pomocy oczekującym wsparcia.

KOMUNIKACJA:

Częstymi problemami jest pozyskiwanie i dotarcie do informacji. Osoby z niepełnosprawnością wzroku nie mogą odbierać zwykłych wizualnych sygnałów z otoczenia. Większość również nie posługuje się biegle językiem brajla i nie zbiera informacji w ten sposób.

W tym obszarze bardzo pomocne stały się nowe technologie. Do sprawnego komunikowania się niezbędne są odpowiednie programy komputerowe czy aplikacje telefoniczne.

Niedogodności w komunikacji interpersonalnej powoduje brak bazy instytucji skupiających osoby niewidome lub bazy kontaktów do tej grupy społecznej. Bardzo trudno dotrzeć do osób, którym dedykowane są aktywności oraz przekazać informację o możliwości wzięcia udziału w programach adresowanych do tej grupy społecznej.

Osoby niewidome nie przyjdą na wydarzenie samodzielnie. Chcąc zaprosić do swojej instytucji osoby niewidome należy nawiązać kontakt z tym środowiskiem, z konkretnymi osobami współpracującymi z daną grupą, a następnie wyjaśnić zalety proponowanych aktywności podczas bezpośredniego spotkania.

OFERTA KULTURALNA:

W ostatnich latach następuje widoczny wzrost dostępności dla osób niewidomych. W ramach jednostek organizacyjnych powoływane są specjalne komórki, których zadaniem jest pomoc osobom niepełnosprawnym. Stanowiska pełnomocników ds. osób niepełnosprawnych oraz biura obsługi osób niepełnosprawnych powoływane są przy uczelniach wyższych oraz w jednostkach samorządowych. Zwiększa się także oferta kulturalna adresowana do osób z niepełnosprawnością wzroku przygotowana przez placówki muzealne, jak i instytucje kultury.

Programy edukacyjne adresowane do osób z niepełnosprawnością wzroku we wszystkich kategoriach wiekowych oferują placówki muzealne, m.in.: Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Kraków, Muzeum Archeologiczne w Krakowie, które przygotowało programy dla zwiedzających: „Pradzieje i wczesne średniowiecze Małopolski”, „Bogowie starożytnego Egiptu”, podczas których wykorzystywane są kopie wybranych zabytków udostępniane do dotykania.

„Małopolska. Kultura wrażliwa” to projekt zainicjowany w 2016 roku przez samorząd województwa małopolskiego. Jest to pierwszy systemowy projekt, realizowany w skali całego województwa, który koncentruje się na tematyce obecności osób z niepełnosprawnościami w instytucjach kultury i korzystania przez te osoby z oferty kulturalnej. Jego głównym celem są działania, które przyczynią się do podniesienia poziomu otwartości i dostępności instytucji kultury, dla osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi. W 2017 roku, do uczestnictwa w projekcie zaproszono instytucje, których organizatorem jest samorząd województwa małopolskiego. Podsumowaniem działań jest nadanie instytucjom kultury przez województwo małopolskie certyfikatów otwartości i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Zostaną one przyznane na podstawie kryteriów dostępności opracowanych przez zespół ekspertów, wśród których znajdują się przedstawiciele środowisk działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami, sektora kultury i nauki

Przykładowe udostępnienia kultury niewidomym to:

- Warsztat na Zachętę II (organizator: Fundacja Kultura bez Barrier) – projekt, który pozwolił osobom z niepełnosprawnością wzroku aktywnie i kompetentnie poznawać sztukę współczesną, wybrane obrazy ze zbiorów różnych placówek, m. in: Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki, Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAK w Krakowie, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Współczesnego Wrocław. W ramach programu przygotowano produkty umożliwiające niewidomym dostęp do dzieł sztuki współczesnej, jak katalog z tyflografikami czy audiodeskrypcje wybranych obiektów.

- Zabytki Warszawy w 3 D (w ramach Festiwalu Kultury bez Barrier), w ramach projektu osoby z niepełnosprawnością wzroku po raz pierwszy mogły poznać w dotyku warszawskie symbole, jak Syrenka czy Barbakan.
- Dotknij designu / Projekty dla osób niewidomych Galeria Wydziału Sztuki UP (styczeń-luty 2019). Kuratorzy: Malwina Antoniszczak, Joanna Krokosz, Marcin Nowak

„Dotknij designu” to prezentacja projektów zrealizowanych przez studentów Wzornictwa UP z myślą osobom z niepełnosprawnością wzroku w latach 2012 – 2018. Pierwsze projekty dla osób niewidomych i słabowidzących powstały na Wzornictwie na zajęciach z projektowania prospołecznego dzięki współpracy z Muzeum Collegium Maius UJ. Wszystkie prace miały za zadanie ułatwić poznawanie zbiorów Muzeum Collegium Maius osobom z niepełnosprawnością wzroku. W roku 2017 Wzornictwo rozpoczęło współpracę z MOCAK-iem w ramach programu „Sztuka pod ręką”. W dwóch cyklach tego programu studenci opracowali autorskie, oryginalne projekty będące dotykowymi przedstawieniami dzieł sztuki z kolekcji MOCAK-u. To nieoczywiste zadanie przetworzenia dzieła wizualnego na obiekt dotykowy utrudniał również niematerialny charakter niektórych dzieł, jak na przykład performance Oskara Dawickiego „Drzewo wiadomości”. Autorzy projektów podjęli próbę ujęcia dzieł sztuki w formie dotykowej na wiele różnych sposobów, niektóre projekty są swoistym rozwinięciem, inne uproszczeniem lub autorską interpretacją.

W proponowanej ofercie kulturalnej osoby z dysfunkcją wzroku najbardziej oczekują możliwości sensorycznego poznania omawianych dzieł czy oglądanych obiektów. Stąd bardzo ważna jest możliwość dotykania eksponatów. W wielu przypadkach dotykanie oryginałów jest niemożliwe ze względu na ograniczenia konserwatorskie. Pewnym rozwiązaniem jest dotykanie obiektów w rękawiczkach lub wykonanie kopii, które mogą być udostępniane do dotykania podczas zwiedzania.

2.4. Wpływ innowacji

Innowacja pt.: „Dotknij kultury – aktywne uczestnictwo osób niewidomych i słabowidzących w interpretacji dziedzictwa” spełnia oczekiwania osób z dysfunkcją wzroku w zakresie oferty kulturalnej.

Dzięki innowacji osoby z niepełnosprawnością wzroku zyskały możliwość poznania zabytkowego obiektu w szerokim kontekście oraz rozwinięcia i poszerzenia własnych kompetencji. Idea interpretacji dziedzictwa przez osoby z dysfunkcją wzroku, po przedstawieniu założeń projektu, każdorazowo spotykała się z dużym zainteresowaniem wśród beneficjentów projektu.

Osoby niewidome uczestniczące w innowacji uzyskały:

1. Znajomość pojęć związanych z materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym.
2. Umiejętność wyszukiwania i identyfikacji lokalnego dziedzictwa kulturowego.
3. Znajomość narzędzi edukacyjnych pozwalających na wykorzystywanie zasobów dziedzictwa w pracy animacyjnej.
4. Znajomość zasad interpretacji dziedzictwa i sposobów na wykorzystanie jej w działaniach kulturalnych.
5. Umiejętność przygotowania i przeprowadzenia indywidualnego oprowadzania po obiekcie według własnego scenariusza z uwzględnieniem potrzeb osób z dysfunkcją wzroku.
6. Wymianę wiedzy i doświadczeń z innymi uczestnikami.

Osoby uczestniczące w szkoleniu, które odbyło się w ramach innowacji nabyły następujące kompetencje:

1. Umiejętność nadania przekazywanym treściom spójnej formuły.
2. Różnicowanie wypowiedzi w zależności od zainteresowania, wiedzy, możliwości poznawczych lub wieku odbiorców.
3. Nawiązania kontaktu z publicznością.

4. Utrzymywania słuchaczy w koncentracji.

2.5. Profil interpretatora dziedzictwa

Osoby podejmujące się interpretacji dziedzictwa w celu przekazania odbiorcom jak najpełniejszych treści oraz zainteresowania zwiedzających omawianymi tematami związanymi z architekturą obiektu oraz jego historycznymi właścicielami powinny posiadać wiedzę z zakresu:

1. Historii omawianego zabytku o dużym znaczeniu dla kultury Polski i Europy.
2. Tła historycznego z epoki renesansu.
3. Pojęć związanych z materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym, w szczególności dotyczących elementów architektury czy charakterystycznych cech budowli renesansowych.
4. Ogólną wiedzę wykorzystywaną do selekcji omawianych tematów.

Osoby biorące udział projekcie w roli interpretatorów zdobywały wiedzę oraz umiejętności dzięki uczestnictwu w cyklu szkoleniowym, który odbywał się w ramach innowacji. Szkolenie umożliwiło nabycie niezbędnych umiejętności w zakresie:

1. Przygotowania i przeprowadzenia indywidualnego oprowadzania po obiekcie według własnego scenariusza.
2. Nadania przekazywanym treściom spójnej formuły.
3. Nawiązania kontaktu z publicznością
4. Konstruowania osobistego przekazu do grupy.
5. Różnicowania wypowiedzi w zależności od grupy odbiorców.
6. Utrzymywania zainteresowania słuchaczy.

3. OPIS ZREALIZOWANYCH DZIAŁAŃ

W ramach innowacji zrealizowano następujące działania:

1. Wywiady focusowe, na podstawie których opracowana została: instrukcja szkolenia dla osób z dysfunkcją wzroku wraz z ogólnym scenariuszem zwiedzania.
2. Szkolenie dla personelu instytucji realizującej działania z udziałem osób z niepełnosprawnością wzroku.
3. Przygotowanie pakietu poznawczego, zakup niezbędnych materiałów oraz wypożyczenie historycznych kostiumów.
4. Cykl szkoleń dla osób niewidomych przygotowujący do roli interpretatora dziedzictwa.
5. Indywidualne konsultacje, podczas których przygotowane zostały scenariusze zwiedzania.
6. Wizyty studyjne.
7. Otwarte wycieczki.

3.1. Wywiady focusowe

W okresie przygotowawczym z wyłonionym zespołem ekspertów oraz osobami niepełnosprawnymi zostały przeprowadzone wywiady focusowe, mające na celu odpowiednie przygotowanie merytoryczne do pracy z osobami z niepełnosprawnością wzroku oraz ich wymaganiami.

Spotkania diagnostyczne zostały przeprowadzone podczas czterodniowego szkolenia pt. „Włączanie osób z dysfunkcją wzroku i słuchu w działania kulturalne” prowadzonego przez Narodowe Centrum Kultury oraz Fundację Kultura bez Barier.

Następnie wywiady były kontynuowane z przedstawicielami placówek współpracujących z osobami niewidomymi, jak:

1. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących im. Włodzimierza Dolańskiego, ul. Tyniecka 6 w Krakowie.
2. Punkt Konsultacyjny Fundacji Szansa dla Niewidomych w Krakowie.
3. Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym / oddział Małopolska.

Ponadto przeprowadzono konsultacje w zakresie technicznego przygotowania tyflografik (wypukłych druków) z pracownikiem Muzeum Narodowego w Krakowie. Na przykładach będących w zasobach muzeum omówiono prawidłowy sposób przygotowania materiałów graficznych, które będą przetwarzane na druk wypukły. Uzyskano informację dotyczącą parametrów technicznych specjalistycznego papieru wykorzystywanego w drukach wypukłych uzyskiwanych metodą termiczną. Przeprowadzone konsultacje pozwoliły na przygotowanie materiałów wykorzystywanych podczas szkolenia dla osób z dysfunkcją wzroku.

Przeprowadzone wywiady pozwoliły na szerokie rozpoznanie środowiska osób z niepełnosprawnością wzroku oraz ich potrzeb w zakresie korzystania z oferty kulturalnej. Na podstawie wniosków z wywiadów focusowych, we współpracy z ekspertami oraz dzięki potencjałowi współpracy z osobami niewidomymi opracowane zostały: instrukcja szkolenia dla osób z dysfunkcją wzroku wraz z ogólnym scenariuszem zwiedzania, przygotowująca osoby z dysfunkcją wzroku do roli interpretatora dziedzictwa.

Zaproponowane szkolenie odpowiada na potrzeby wypracowania innowacji w formie udostępniania i animowania obiektów renesansowych według spójnego i wypracowanego scenariusza z udziałem osób z dysfunkcją wzroku w roli przewodników, co przyczyni się do wzmocnienia poczucia ich własnej wartości i możliwości otwarcia się do innych grup społecznych oraz spowoduje pozytywne zmiany w postrzeganiu roli osoby niepełnosprawnej w życiu społecznym.

ZAŁĄCZNIK nr 1

Instrukcja szkolenia dla osób z dysfunkcją wzroku i scenariusz zwiedzania obiektu zabytkowego na przykładzie Willi Decjusza.

3.2. Szkolenie dla personelu instytucji

Przeszkolenie pracowników i wolontariuszy instytucji mieszczących się w obiektach zabytkowych, realizujących działania z udziałem osób z niepełnosprawnością wzroku jest niezbędne do prawidłowego przeprowadzenia innowacji. Zespół pracowników powinien czuć się swobodnie oraz posiadać zasób wiedzy pozwalającej na naturalne zachowanie w sytuacji spotkania z niewidomymi już od pierwszych odwiedzin beneficjentów projektu w instytucji.

I. Założenia i cele przeprowadzenia szkolenia.

Szkolenie skierowane do personelu instytucji, która realizuje wdrożenie modelu aktywnego uczestnictwa osób niewidomych i słabowidzących w interpretacji dziedzictwa, ma na celu:

1. Kształcenie pracowników i wolontariuszy zatrudnionych na terenie obiektów historycznych w zakresie metod udostępniania zabytkowej przestrzeni osobom niepełnosprawnym w obszarze profesjonalnej obsługi osoby z dysfunkcją wzroku.
2. Sprawne i efektywne wdrożenie modelu na terenie instytucji.
3. Wzmacnianie zakresu świadomości pracowników w obszarze zrozumienia problemów osób niewidomych i słabowidzących.

II. Program szkolenia.

W programie szkolenia (łącznie 16 godzin) uwzględniono część teoretyczną, która pozwoli na nabycie ogólnej wiedzy oraz podstawowej znajomości środowiska osób z niepełnosprawnością wzroku, oraz praktyczną, która umożliwi lepsze zrozumienie ograniczeń i potrzeb osób niewidomych lub słabowidzących.

W konstruowaniu programu szkolenia zostały uwzględniono czynniki, takie jak:

1. Liczba osób uczestniczących w szkoleniu.
2. Bazowy poziom wiedzy słuchaczy w zakresie tematyki szkolenia.

3. Niezbędny zakres teoretycznej wiedzy na temat środowiska osób z niepełnosprawnością wzroku.
4. Odpowiedni zakres zadań mających na celu poznanie świata z perspektywy osoby z niepełnosprawnością wzroku.
5. Jednostkowy charakter obiektu, na terenie którego wdrażany będzie model interpretacji dziedzictwa.

ZAŁĄCZNIK nr 2

Program szkolenia dla personelu instytucji w obiektach zabytkowych przygotowujący pracowników do wdrożenia modelu interpretacji dziedzictwa przez osoby niewidome i słabowidzące.

3.3. Zakup niezbędnych materiałów oraz wypożyczenie elementów ubioru

W ramach okresu przygotowawczego powstał pakiet poznawczy pomocny zarówno w przekazaniu wiedzy osobom niepełnosprawnym, jak i wykorzystywany przez przewodników podczas oprowadzania grup zwiedzających przez osoby niepełnosprawne.

W ramach pakietu zrealizowane zostały następujące pomoce dla osób z niepełnosprawnością wzroku:

1. 1 szt. modelu przestrzennego ilustrującego zarówno omawiany obiekt Willi Decjusza, jak i tym samym przykład typowej renesansowej willi podmiejskiej.

Model przestrzenny Willi Decjusza służył do zaprezentowania osobom niewidomym bryły budynku, który był przedmiotem interpretacji dziedzictwa. Makieta pozwoliła na zobrazowanie symetrycznej konstrukcji obiektu, będącej jedną z charakterystycznych cech budowli renesansowych. Równocześnie analiza przeprowadzona w oparciu o model przestrzenny pomogła osobom niewidomym w usytuowaniu poszczególnych pomieszczeń parteru oraz I piętra.

2. 1 szt. modelu przestrzennego elementu dekoracyjnego fasady w skali 1:1, przedstawiającego pozorne okno, będące świadectwem historycznych przekształceń Willi Decjusza.

3. 29 szt. tyflografik, wypukłych wydruków modeli elementów dekoracji. Dwuwymiarowe grafiki przedstawiają 2 różne interpretacje wyglądu fasady Willi Decjusza z najbardziej charakterystycznymi elementami architektonicznymi oraz elementy wystroju rezydencji: dekorację ceramiczną loggi, detale polichromii zdobiących ściany oraz sklepienia poszczególnych pomieszczeń willi, a także malowany herb rodu Lubomirskich (Szreniawa), znajdujący się na jednej z belek stropowych.

W celu wykonania tyflografik zakupiony został specjalistyczny papier spulchniający oraz wykonane zostały uproszone projekty graficzne przedstawianych elementów wystroju. Dwuwymiarowe grafiki posłużyły do pokazania osobom niewidomym dekoracji malarskich znajdujących się w poszczególnych pomieszczeniach.

4. Modele dukatów (monet), które były wybijane w czasach Justusa Ludwika Decjusza, wykonane z glinki modelarskiej.
5. Nagrania audiodeskrypcji – dźwiękowe opisy budynku i poszczególnych pomieszczeń, łącznie 15 plików audio.
6. Słownik pojęć z zakresu historii sztuki, niezbędny do opisu budynku.

W ramach innowacji osobom z dysfunkcjami wzroku przekazana została nie tylko historia obiektu Willi Decjusza, ale przede wszystkim duch epoki, w jakiej żyli XVI-wieczni właściciele rezydencji. Jednym ze sposobów przedstawienia charakteru i zwyczajów panujących w dobie renesansu było opowiedzenie o tych czasach za pośrednictwem strojów noszonych w XVI stuleciu.

Na potrzeby innowacji wypożyczono dwa kostiumy: stój damski przedstawiający bogato zdobioną suknię wraz z dwoma spodniami warstwami, takimi jak: halka zakładana pod spódnicę oraz spódnica z miękkiego aksamitnego materiału, częściowo widoczna spod sukni oraz damskie nakrycie głowy. Na strój męski składały się: kaftan, peleryna, pludry, czyli krótkie spodnie męskie oraz nakrycie głowy: kapelusz.

Dla osób niewidomych i słabowidzących w procesach poznawczych kluczowa jest możliwość obcowania z przedmiotami za pośrednictwem dotyku. Odbiorcy z dysfunkcjami wzroku dzięki sensorycznemu obcowaniu z kostiumami, poznali nie tylko ich kształt czy fakturę, lecz także ich

przeznaczenie. Zaprezentowane elementy strojów z epoki umożliwiły również poznanie stosowanych w XVI wieku technik produkcji tkanin i sposobów ich zdobienia (tkactwo, haft, wyszywanie, jubilerstwo). Przede wszystkim wypożyczone kostiumy przybliżyły ówczesną modę, zwyczaje i horyzonty myślowe ludzi epoki renesansu. Pamiętając o tym, że ubiór nader często odzwierciedla status społeczny, poprzez przybliżenie odbiorcom strojów z czasów ostatnich Jagiellonów, możliwe było także poznanie kultury dworskiej oraz zwyczajów, jakie panowały wśród wyższych warstw społecznych doby odrodzenia.

ZAŁĄCZNIK nr 4

Opis strojów renesansowych wypożyczonych na potrzeby przeprowadzenia innowacji celem przybliżenia kultury wieku XVI.

3.4. Szkolenie dla osób niewidomych

Cykl szkoleń miał charakter edukacyjny i został podporządkowany głównemu celowi innowacji, jakim było zdobycie umiejętności oprowadzania po obiekcie zabytkowym przez osoby niewidome i słabowidzące.

FORMA ZAJĘĆ/METODY PRACY:

W celu osiągnięcia jak najlepszych efektów szkolenie zostało podzielone na część teoretyczną i praktyczną.

Część teoretyczna szkolenia obejmowała szeroki wachlarz tematów związanych z architekturą Willi Decjusza i jej historycznymi właścicielami, jak:

- wykład na temat historii obiektu, obejmujący jego pierwotną strukturę, zmiany w wystroju architektonicznym, obecny kształt, funkcje jakie pełnił na przestrzeni wieków;
- wykład przedstawiający postać inicjatora budowy obiektu i jego pierwszego właściciela – Justusa Ludwika Decjusza;
- wykład przedstawiający postaci kolejnych historycznych właścicieli obiektu, w kontekście zmian wprowadzanych w strukturze budynku i wystroju pomieszczeń;
- informacje na temat bieżącej działalności prowadzonej na terenie obiektu.

Rozszerzeniem przekazywanych treści była część praktyczna obejmująca spacer studyjny po wszystkich reprezentacyjnych pomieszczeniach Willi Decjusza i towarzyszącej jej oficyny, zwanej Domem Łaskiego - łącznie 13 różnych przestrzeni wraz ze szczegółowym omówieniem ich wystroju i wyposażenia.

PRZEBIEG SZKOLENIA:

W efekcie przeprowadzonej rekrutacji oraz szerokiej akcji informacyjnej o założeniach proponowanej innowacji społecznej w cyklu szkoleń wzięło udział łącznie 13 osób testujących.

Każda z osób testujących odbywała (średnio) 3 spotkania szkoleniowe. Spotkania posiadały następującą strukturę:

1. SPOTKANIE:

(sala konferencyjna w Willi Decjusza)

1. Wzajemne poznanie się uczestników i ekspertów.
  2. Wprowadzenie do programu innowacji (czas trwania ok. 30 min).
  3. Wykład na temat sztuki i kultury renesansu, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków z tego okresu na terenie Krakowa i Małopolski oraz historii architektury Willi Decjusza i jej dawnych właścicieli z wykorzystaniem pakietu poznawczego, jak np. model 3D renesansowej willi czy tyflografiki z fasadą główną Willi Decjusza (czas trwania ok. 1,5 godz.).
- 15 min przerwy

4. Spacer studyjny po reprezentacyjnych pomieszczeniach Willi Decjusza pod kierunkiem eksperta wraz ze szczegółowym omówieniem historycznego wystroju poszczególnych pomieszczeń oraz ich wyposażenia i z wykorzystaniem pakietu poznawczego, jak tyflografiki przedstawiające dekoracje ścienne poszczególnych pomieszczeń (czas trwania ok. 1 godz.).

15 min przerwy

5. Odpowiedzi na pytania (czas trwania 30 min).

Łączny czas trwania szkolenia: 3,5 godz.

Po zakończeniu pierwszego spotkania każda z osób testujących otrzymała drogą mailową komplet materiałów przeznaczonych do samodzielnego wykorzystania, jak:

1. Nagrania audiodeskrypcji opisujące wszystkie omawiane pomieszczenia (łącznie 13 przestrzeni).

2. Opis historycznych przekształceń architektury Willi Decjusza wraz z informacją o jej dawnych właścicielach, dokument pdf.

3. Słownik pojęć z obszaru historii sztuki wykorzystywanych w opisach obiektu.

Materiał ten przeznaczony był do samodzielnej pracy uczestników innowacji, przypomnienia omawianych tematów oraz ułatwienia zapamiętania wyglądu i wyposażenia interpretowanych przestrzeni.

2. SPOTKANIE:

1. Rozwinięcie tematów, które wzbudziły wątpliwości uczestników po pierwszym spotkaniu i wysłuchaniu audiodeskrypcji; odpowiedzi na pytania (czas trwania ok. 30 min).

2. Kontynuacja spaceru studyjnego po reprezentacyjnych pomieszczeniach Willi Decjusza pod kierunkiem eksperta wraz ze szczegółowym omówieniem historycznego wystroju poszczególnych pomieszczeń oraz ich wyposażenia i z wykorzystaniem pakietu poznawczego, jak tyflografiki przedstawiające dekoracje ścienne poszczególnych pomieszczeń. Omówienie kolejnego piętra, loggi, klatki schodowej (czas trwania ok. 2 godz.).

15 min przerwy

3. Odpowiedzi na pytania (czas trwania ok 30 min).

4. Spacer studyjny do oficyny zwanej Domem Łaskiego oraz szczegółowe omówienie wystroju i wyposażenia Sali Błękitnej. (czas trwania ok. 45 min).

Łączny czas trwania szkolenia: 3,5 godz.

3. SPOTKANIE:

1. Nauka poruszania się po omawianych przestrzeniach - indywidualna praca z każdym uczestnikiem szkolenia.

Przejsie przez wszystkie pomieszczenia pod kątem zapamiętania ścieżki poruszania się przez osoby niewidome lub niedowidzące w roli przewodników (czas trwania ok. 1,5 godz.).

Liczba powtórzeń nauki przestrzeni była dostosowana do indywidualnych potrzeb osób testujących.

2. Wybór trasy w roli przewodników do zapamiętania przez osoby testujące (czas trwania ok. 30 min.).

15 min przerwy.

3. Omówienie możliwości włączenia różnorodnych środków komunikowania się z odbiorcami w celu uatrakcyjnienia przekazu oraz ułatwienia zapamiętania przekazywanych treści. Wykorzystywanie atrybutów, np. elementów stroju historycznego w celu przybliżenia tematu lub tła epoki. (czas trwania ok.1 godz.).

4. Powtórzenie materiału i rozwinięcie tematów, które wzbudziły wątpliwości uczestników; odpowiedzi na pytania (czas trwania ok. 45 min).

Łączny czas trwania szkolenia: 3,5 godz.

W ramach cyklu szkoleniowego przygotowującego osoby z dysfunkcją wzroku do interpretacji dziedzictwa odbyło się łącznie 16 spotkań. W cyklu szkoleniowym wzięło udział łącznie 13 osób testujących, spośród których 10 podjęło się oprowadzania grup zwiedzających w roli przewodników.

EFEKTY REALIZACJI CYKLU SZKOLENIOWEGO:

W szkoleniach wzięło udział łącznie 13 osób, spośród których 10 podjęło się oprowadzania grup zwiedzających.

Przeprowadzono 16 edycji spotkań szkoleniowych (średnio 3,5 h / każda edycja) uwzględniających historię miejsca oraz najbliższego otoczenia. Łączny wymiar czasu szkoleń wyniósł 56 godzin. Szkolenia były prowadzone przez 2 ekspertów.

Udział w szkoleniu dla osób z niepełnosprawnością wzroku służył przygotowaniu scenariuszy indywidualnego oprowadzania, według własnej interpretacji miejsca, po obiekcie zabytkowym, pochodzącym z epoki renesansu.

Efektom cyklu szkoleniowego były wydarzenia otwarte dla publiczności pt. „Spotkania z kulturą renesansu”, w ramach których odbywało się grupowe zwiedzanie Willi Decjusza z udziałem osób z dysfunkcją wzroku w roli przewodników.

Zwiedzanie odbywało się w grupach w wyznaczonych dniach oraz o wyznaczonych godzinach i trwało od ok. 60 min. do ok. 90 min. Jeden uczestnik szkolenia oprowadzał grupę max do 20 osób. Każdorazowo podczas oprowadzania obecny był ekspert prowadzący szkolenie, którego rolą było nadzorowanie treści przekazywanych przez osoby testujące oraz obserwacja relacji przewodników z oprowadzanymi grupami celem wprowadzenia ewentualnych korekt oraz przekazania stosownych uwag.

W ramach cyklu szkoleniowego zostały wypracowane następujące efekty:

13 osób testujących / 10 osób oprowadzających

Spośród 13 osób testujących, które uczestniczyły w innowacji 10 osób podjęło się oprowadzania grup zwiedzających w roli przewodników po zespole pałacowo-parkowym Willi Decjusza w ramach dni otwartych.

9 indywidualnych scenariuszy

Zostało przygotowanych we współpracy z ekspertami 9 indywidualnych scenariuszy zwiedzania (w tym jeden scenariusz został opracowany wspólnie przez 2 osoby).

9 edycji dni otwartych / 12 edycji grupowego zwiedzania

Przygotowano i zrealizowano łącznie 9 edycji dni otwartych na terenie zespołu pałacowo-parkowego Willi Decjusza pt. „Spotkania z kulturą renesansu”, w ramach których odbyło się 12 edycji zwiedzania obiektu w grupach z osobą niewidomą w roli przewodnika.

WYKORZYSTANIE PAKIETU POZNAWCZEGO PRZYGOTOWANEGO NA POTRZEBY CYKLU SZKOLENIOWEGO DLA GRUPY OSÓB Z DYSFUNKCJĄ WZROKU:

W szkoleniu, zarówno w części teoretycznej, jak i praktycznej wykorzystywano elementy pakietu poznawczego, przygotowanego z myślą o grupie osób niewidomych i słabo widzących. Pakiet poznawczy miał na celu zilustrowanie i przybliżenie przekazywanych treści niedostępnych za pomocą doznań sensorycznych, jak:

- bryła budynku;
- płaskie dekoracje malarskie na ścianach;
- malarskie dekoracja na suficie;
- elementy dekoracyjne polichromowanych drewnianych stropów;
- ceramiczna dekoracja loggi.

Pakiet poznawczy składał się z następujących elementów:

1. Model przestrzenny 3 D architektury Willi Decjusza, będącej przykładem typowej renesansowej willi podmiejskiej.
2. Tyflografiki - wypukłe wydruki przedstawiające Willę Decjusza oraz elementy dekoracji malarskich charakterystycznych dla danych pomieszczeń lub okresów historycznych, jak:

- elewacja frontowa budynku Willi Decjusza;
  - przykładowe fragmenty dekoracji malarskiej Sali Kominkowej (lata 40. XIX w.);
  - fragment polichromii holu I piętra (poł. XVIII w.);
  - fragment dekoracji malarskiej znajdującej się na suficie holu I piętra (poł. XVIII w.);
  - detal polichromowanego drewnianego stropu w alkierzu Sali Lubomirskich przedstawiający herb Szreniawa, należący do dawnych właścicieli Willi Decjusza;
  - wzory ceramicznych kafli stanowiących dekorację loggi I piętra.
3. Model przestrzenny pozornego okna, będącego świadectwem historycznych przekształceń Willi Decjusza.
  4. Komplet wiernych replik strojów renesansowych: strój damski i męski.
  5. Nagrania audiodeskrypcji zawierające opisy budynku oraz poszczególnych sal wraz z wyposażeniem (15 plików audio).
  6. Słownik pojęć z zakresu historii sztuki wykorzystywanych do opisu budynku i jego pomieszczeń.

ZAŁĄCZNIK nr 5

Model przestrzenny 3 D architektury Willi Decjusza, będącej przykładem typowej renesansowej willi podmiejskiej.

ZAŁĄCZNIK nr 7

Słownik terminów przydatnych podczas oprowadzania po Willi Decjusza dla osób z dysfunkcją wzroku.

3.5. Indywidualne konsultacje

Osoby biorące udział w innowacji przygotowały scenariusze zwiedzania wg. indywidualnych koncepcji (łącznie 9).

Na podstawie materiałów zaprezentowanych podczas szkolenia oraz przy wsparciu ekspertów (historyka, konserwatora dzieł sztuki) uczestnicy innowacji stworzyli własne scenariusze i ścieżki oprowadzania (ok. 45 - 90 minut). Każdy z uczestników skupił się na indywidualnie wybranym aspekcie danego miejsca: detalu czy elemencie architektury, historii związanej z obiektem lub jego mieszkańcach., wnosząc swoją autorską perspektywę. Interpretacje uczestników były szeroko omawiane z ekspertami w ramach indywidualnej konsultacji. Łącznie odbyło się 9 indywidualnych spotkań konsultacyjnych, których łączy czas wyniósł 27 godz. Czas trwania jednej konsultacji – 3 godziny.

Miejsce spotkania:

Zespół pałacowo parkowy Willi Decjusza, Kraków, ul. 28 lipca 1943 17 a

Przebieg spotkania:

Konsultacja z ekspertem w zakresie przygotowania i omówienia scenariusza zwiedzania obejmowała następujące zagadnienia:

1. Wybór i omówienie elementów, które zostaną zaprezentowane publiczności spośród wszystkich przekazanych podczas szkolenia zagadnień związanych z architekturą kompleksu pałacowo-parkowego Willi Decjusza oraz historii jego właścicieli.

Osoby testujące proponowały stworzenie ścieżki dla zwiedzających obejmującej parter, I i II piętro Willi Decjusza oraz oficynę Dom Łaskiego.

2. Powiązanie wybranych elementów w spójny przekaz dla odbiorców oraz w sposób umożliwiający przedstawienie kompletnej historii miejsca.

Omówienie ścieżki zwiedzania.

3. Zainteresowanie publiczności przekazywanymi informacjami.

Celem zwiększenia zainteresowania zwiedzających osoby testujące samodzielnie wybierały elementy wyposażenia sal, które zostaną szerzej omówione podczas spaceru.

4. Wybór możliwości (ścieżek, narzędzi, sposobów) do zgłębiania fenomenu wszystkimi zmysłami w celu uatrakcyjnienia przekazu oraz ułatwienia zapamiętania przekazywanych treści.

Osoba testująca samodzielnie zaproponowała wprowadzenie do scenariusza zwiedzania szeregu aktywności mających na celu zwiększenie atrakcyjności przekazywanych treści oraz angażujących zwiedzających, jak:

- zmiana perspektywy poznawania przestrzeni poprzez założenie przez zwiedzających opasek na oczy, celem przybliżenia im poznawania z perspektywy osoby niewidomej;
- doznania sensoryczne / rozpoznawanie zapachów przypraw ustawionych na kredensie w Sali Kominkowej;
- doznania sensoryczne / rozpoznawanie zapachów kwiatowych ustawionych na toalecie w alkierzy Sali Kominkowej
- doznania sensoryczne / rozpoznawanie dotykiem faktury i rodzajów materiałów wykorzystywanych w ubiorach stosowanych w epoce renesansu

5. Nawiązanie kontaktu z odbiorcami, poznanie ich poziomu zainteresowania tematem.

Zwrócenie uwagi podczas konsultacji na elementy spajające scenariusz zwiedzania, jak:

- przywitanie grupy;
- przedstawienie się przewodnika;
- poznanie oczekiwań zwiedzających na początku zwiedzania;
- zakończenie spaceru;
- ewentualne pytania i odpowiedzi;
- podziękowanie za uwagę.

Podczas spotkań konsultacyjnych osoby testujące wykazywały się bardzo dużym zaangażowaniem oraz otwartym podejściem do zbudowania atrakcyjnego przekazu dla zwiedzających. Przygotowane scenariusze zawierały liczne i zróżnicowane elementy angażujące publiczność do czynnego włączania się w proces poznawania historycznego miejsca.

ZAŁĄCZNIK nr 6

Scenariusze zwiedzania wg. indywidualnych koncepcji.

3.6. Wizyty studyjne

W ramach cyklu szkoleniowego przygotowującego osoby niewidome i słabowidzące do roli przewodników i interpretatorów dziedzictwa zostały zrealizowane wizyty studyjne obejmujące obiekty, które powstały w renesansie lub w obrębie których znajdują się ważne dzieła z tego okresu.

CEL REALIZACJI WIZYT STUDYJNYCH:

1. Wizyty studyjne stanowiły integralną część cyklu szkoleniowego i miały na celu rozszerzenie informacji przekazywanych w oparciu o budynek Willi Decjusza, pochodzący z 1535 roku oraz nakreślenie problematyki kultury XVI wieku w szerszym kontekście, również w wymiarze regionalnym.
2. Wizyty studyjne umożliwiły osobom testującym poznanie innych miejsc z epoki renesansu, gdzie zostały zastosowane podobne rozwiązania architektoniczne oraz konfrontację rozwoju idei humanizmu w różnych ośrodkach.

Łącznie zrealizowano trzy wizyty studyjne, z których jedna odbyła się na terenie Krakowa i dwie w Małopolsce.

I WIZYTA STUDYJNA

29 LISTOPADA 2018 KASZTEL W SZYMBARKU

Wizyta studyjna obejmowała:

1. Wykład wprowadzający do architektury obronnej okresu renesansu.
2. Zwiedzanie Kasztelu w Szymbarku.
3. Wykład na temat lokalnej historii miejsca.
4. Wykład na temat strojów renesansowych wraz z wystawą współczesnych kostiumów inspirowanych największymi dziełami sztuki XVI wieku.
5. Dodatkowo, na zakończenie wizyty studyjnej w drodze powrotnej do Krakowa, uczestnicy zwiedzili cerkiew w Bartnem.

Ramowy program wizyty studyjnej:

8.30 wyjazd z Willi Decjusza (ul. 28 lipca 1943 17 a), przejazd na trasie Kraków – Szymbark.

11.00 Kasztel w Szymbarku (dwór obronny) zwiedzanie z przewodnikiem

ok. 13.30 lunch

15.30 Cerkiew w Bartnem zwiedzanie z przewodnikiem

ok. 19.30 powrót do Krakowa

W wizycie studyjnej uczestniczyły 3 osoby testujące, które rozpoczęły cykl szkoleń w ramach innowacji, 3 asystentów, 2 ekspertów, łącznie 8 osób

INFORMACJA O OBIEKCIE, W KTÓRYM ZOSTAŁA PRZEPROWADZONA WIZYTA STUDYJNA: SZYMBARK. KASZTEL – RENESANSOWY DWÓR OBRONNY

Dwór obronny w Szymbarku, dawna siedziba rycerskiego rodu Gładyszów herbu Gryf, jest bardzo cennym zabytkiem architektury renesansu w Polsce i stanowi czołowy przykład kasztelu polskiego. Cechami charakterystycznymi tego typu budowli są: prostokątny rzut, nieskomplikowany układ pomieszczeń bez wewnętrznego dziedzińca oraz charakterystyczne przybudówki w czterech narożach o wyraźnie obronnej funkcji, najczęściej z nadwieszonym piętrem w formie wykuszy.

Budynek łączy funkcję rezydencji szlacheckiej i warowni, a kształtem architektonicznym nawiązuje do obiektów występujących w południowej i południowo-środkowej Europie. Najczęściej przywołuje się związek kasztelu z typem XV-wiecznej willi włoskiej bądź bryłą zamku *quattro torre* – warowni z czterema wieżami obronnymi, która była formą architektoniczną również popularną we Włoszech w XIV i XV w.

Kasztel jest unikatowy pod względem architektonicznym. Został usytuowany na skarpie rzeki Ropy i zbudowany z miejscowego kamienia łamanego i cegły, na planie prostokąta o wymiarach 20 na 13 m. System obronny uwidaczniają jego cztery prostokątne narożne baszty mieszkalne.

W wyniku przeprowadzonych kompleksowych prac rewaloryzacyjnych (zakończonych w 2010 roku) przywrócono XVI-wieczny charakter dworu. Wyeksponowano również oryginalne elementy wystroju wnętrza, takie jak kamienne obramienia drzwi, fragmenty kominków czy malowideł ściennych. Obiekt pełni funkcję konferencyjno-wystawienniczą i wraz z towarzyszącymi mu budynkami – oficyną dworską i drewnianym dworkiem mieszczkańskim – stanowi oddział Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach.

Kasztel w Szymbarku

Wystawa strojów renesansowych inspirowanych dziełami sztuki XVI wieku.

II WIZYTA STUDYJNA

14 GRUDNIA 2018 – ZAMEK KRÓLEWSKI NA WAWELU (KOMNATY KRÓLEWSKIE)

Wizyta studyjna obejmowała:

1. Wykład wprowadzający do sztuki okresu renesansu (p. Anna Chachulska).
2. Zwiedzanie komnat zamkowych wraz z omówieniem wystroju, m.in. portrety, bogato rzeźbione szafy o architektonicznej dekoracji, skrzynie oraz poznaniem sensorycznym wyposażenia (wybrane pomieszczenia).
3. Omówienie charakterystycznego splotu tkanin stanowiących dekorację komnat, będących równocześnie najcenniejszymi zabytkami okresu renesansu.

Ramowy program wizyty studyjnej:

11.30 Przejazd z Willi Decjusza na Wawel.

12.00-14.00 Zwiedzanie komnat królewskich z ekspertem.

W wizycie studyjnej uczestniczyły 2 osoby testujące, które rozpoczęły cykl szkoleń w ramach innowacji, 2 asystentów, 2 ekspertów, łącznie 6 osób

INFORMACJA O OBIEKCIE, W KTÓRYM ZOSTAŁA PRZEPROWADZONA WIZYTA STUDYJNA:

KOMNATY KRÓLEWSKIE

W skrzydłach wschodnim i północnym zamku królewskiego na Wawelu mieszczą się reprezentacyjne sale o charakterze państwowym. Większości z nich przywrócono wystrój z czasów Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta.

Poza arrasami dekoracje z okresu renesansu stanowią fryz ścienny, będący ilustracją turniejów rycerskich oraz liczne portrety.

Najcenniejszym wyposażeniem renesansowych komnat i jedynym zachowanym z ich pierwotnego, ruchomego wystroju jest kolekcja arrasów, powstałych w Brukseli na zamówienie Zygmunta II Augusta. Wykonane według projektów niderlandzkich mistrzów tkaniny reprezentują najwyższy poziom artystyczny. Utkane są z nici wełnianych, jedwabnych, srebrnych i złotych (gęstość tkania od 7 do 8 nici osnowy na 1 cm).

Dziedziniec zamkowy na Wawelu

III WIZYTA STUDYJNA 22 LUTEGO 2019 – ZAMEK W SUCHEJ BESKIDZKIEJ

Wizyta studyjna obejmowała:

1. Wykład na temat renesansowego założenia zamku w Suchej Beskidzkiej oraz historii dawnych właścicieli.
2. Zwiedzanie Zamku w Suchej Beskidzkiej z przewodnikiem.

3. Spacer po mieście z przewodnikiem, omówienie m.in. renesansowej części dawnego klasztoru kanoników regularnych przy Kościele Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny.

Ramowy program wizyty studyjnej:

9.00 wyjazd z Willi Decjusza (ul. 28 lipca 1943 17 a), przejazd na trasie Kraków – Sucha Beskidzka

11.00 Zwiedzanie Muzeum zamku w suchej Beskidzkiej z przewodnikiem

12.30 Spacer po mieście z przewodnikiem, ok. 13.30 lunch

ok.15.30 powrót do Krakowa

W wizycie studyjnej uczestniczyło 7 osób testujących, które rozpoczęły cykl szkoleń w ramach innowacji, 5 asystentów, 2 ekspertów, łącznie 14 osób

INFORMACJA O OBIEKCIE, W KTÓRYM ZOSTAŁA PRZEPROWADZONA WIZYTA STUDYJNA:

ZAMEK W SUCHEJ BESKIDZKIEJ

Pierwszym właścicielem zamku w Suchej Beskidzkiej był złotnik z Florencji Gaspar Castiglione (w Polsce przyjął nazwisko Kasper Suski). Zakupił on od Stanisława Słupskiego wieś Suchą i rozpoczął budowę drewniano-kamiennego dworu obronnego (1554–1580), który stał się zaczątkiem dzisiejszej budowli. Następnie dwór przejął Piotr Komorowski, który rozbudował go w okazałą rezydencję magnacką w stylu renesansowym, wzorowaną na zamku królewskim w Krakowie (1608–1614).

Zamek jest budowlą trójskrzydłową z czterema narożnymi wieżami i z prostokątnym niemiarym dziedzińcem z wjazdem od wschodu. Budynek wykonano z miejscowego kamienia łamanego. Od strony dziedzińca skrzydła południowe i zachodnie zdobią dwukondygnacyjne krużganki. W wieży zegarowej znajduje się kaplica ufundowana przez Komorowskiego, który nadał jej wezwanie swojego patrona, św. Piotra Apostoła.

W zamku funkcjonują dziś instytucje: Muzeum Miejskie Suchej Beskidzkiej.

METODY WYKORZYSTANE PODCZAS OPROWADZANIA OSÓB Z DYSFUNKCJĄ WZROKU

Podczas wizyt studyjnych wykorzystane zostały następujące metody oprowadzania osób z niepełnosprawnością wzroku:

1. Narracja opisowa, umożliwiająca zapoznanie się z omawianymi obiektami.
2. Doznania sensoryczne – dotyk wyposażenia oraz ekspozycji takich jak: zabytkowe meble, wielki kominek zdobiący salę rycerską w Zamku w Suchej Beskidzkiej, drobne przedmioty codziennego użytku.
3. Model tkaniny (Zamek Królewski na Wawelu) - możliwość zapoznania się z charakterystycznym splotem oraz rodzajem zastosowanych nici.
4. Spacer studyjny rozszerzający wizytę o najbliższe otoczenie obiektu.

Spśród trzech zaprezentowanych miejsc, dwa: Zamek Królewski na Wawelu oraz częściowo Zamek w Suchej Beskidzkiej posiadały program zwiedzania opracowany dla osób z dysfunkcją wzroku. Zwiedzanie komnat na Wawelu przeprowadzał przeszkolony pracownik, który nadzorował sensoryczne poznawanie wyposażenia oraz dysponował przygotowanym modelem tkaniny.

W zamku w Suchej Beskidzkiej część wyposażenia dostępna była do sensorycznego poznawania za pomocą dotyku, jak np. bogato rzeźbiony historyczny tron usytuowany w centralnej części ekspozycji oraz kominek zdobiący Salę Rycerską czy modele archeologicznych zabytków przygotowane z myślą o poznawaniu ich kształtu poprzez dotyk.

Ponadto dużym zainteresowaniem zwiedzających Zamek w Suchej Beskidzkiej cieszył się charakterystyczny dźwięk melodii, którą w południe gra zegar usytuowany na wieży zamkowej.

Zamek w Suchej Beskidzkiej

W ramach przygotowania interpretatorów dziedzictwa odbyły się trzy wizyty studyjne do innych obiektów z epoki renesansu: Szymbark. (27 listopada), Wawel (14 grudnia) i Sucha Beskidzka (22 lutego). Wizyty studyjne umożliwiły uczestnikom innowacji poznanie innych miejsc z epoki renesansu oraz szerszego kontekstu kulturowego tego okresu historycznego

3.7. *Otwarte wycieczki*

Otwarte wydarzenia odbyły się na terenie zespołu pałacowo-parkowego Willi Decjusza w Krakowie. W ramach wydarzeń każdorazowo przygotowane zostało zwiedzanie obiektu w grupach z przewodnikiem, którym była osoba niepełnosprawna, uczestnicząca w szkoleniu w ramach innowacji. Wielkość grup, które oprowadzali uczestnicy była zróżnicowana, jednak nie większa niż 20 osób. Dla uczestników szkolenia oprowadzanie było sprawdzianem zdobytych umiejętności i wiedzy oraz nabyciem doświadczenia w bezpośrednim kontakcie z odbiorcami.

Do zwiedzania zostali zaproszeni mieszkańcy Krakowa, najbliższych okolic oraz turyści odwiedzający region. Były to osoby zarówno pełnosprawne, jak i niepełnosprawne. Otwarte wydarzenia poprzedzone były szeroką kampanią promocyjną prowadzoną.

Przygotowano i zrealizowano łącznie 9 edycji dni otwartych na terenie zespołu pałacowo-parkowego Willi Decjusza pt. „Spotkania z kulturą renesansu”, w ramach których odbyło się 12 edycji zwiedzania obiektu w grupach z osobą niewidomą w roli przewodnika.

Otwarte „Spotkania z kulturą renesansu” oraz grupowe zwiedzania odbyły się w następujących terminach:

19 stycznia 2019

grupa z Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym / oddział Małopolska

19 stycznia 2019

grupa z Centrum Młodzieży im. Henryka Jordana w Krakowie

20 stycznia 2019

grupa osób z Ukrainy mieszkających w Krakowie

29 stycznia 2019

grupa pracowników i współpracowników Stowarzyszenia Willi Decjusza

30 stycznia 2019

grupa Stowarzyszenie Nadzieja z Krakowa

7 lutego 2019

grupa seniorów z CAS Willa Decjusza

15 lutego 2019

grupa ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących im. Włodzimierza Dolańskiego przy ul. Tynieckiej w Krakowie

17 lutego 2019

grupa z Fundacji na rzecz osób niewidomych i słabowidzących w Krakowie

17 lutego 2019

grupa otwartej publiczności

25 lutego 2019

grupa Kraków mniej znany (Instytut Historii UJ)

28 lutego 2019

grupa otwartej publiczności

28 lutego 2019

grupa otwartej publiczności

EFEKTY DLA OSÓB TESTUJĄCYCH:

Osoby niewidome i słabowidzące dzięki uczestnictwu w cyklu szkoleniowym poszerzyły swój zakres wiedzy, w szczególności:

1. Zapoznały się z historią zabytku o dużym znaczeniu dla kultury Polski i Europy.
2. Poznały nowe pojęcia związane z materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym.
3. Nabyły umiejętności przygotowania i przeprowadzenia indywidualnego oprowadzania po obiekcie według własnego scenariusza.
4. Nabyły umiejętności nadania przekazywanym treściom spójnej formuły.
5. Miały okazję do wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy uczestnikami szkolenia.

oraz zdobyły nowe umiejętności i doświadczenia w relacjach z innymi grupami społecznymi m.in. w zakresie:

1. Nawiązania kontaktu z publicznością
2. Konstruowania osobistego przekazu do grupy.
3. Różnicowania wypowiedzi w zależności od wieku i oczekiwań grupy odbiorców.
4. Utrzymywania zainteresowania słuchaczy.

4. WADY I ZALETY

Interpretatorzy określili Willę Decjusza jako przyjazne miejsce do przeprowadzenia innowacji. Pomimo braku udogodnień dla osób z niepełnosprawnością wzroku, jak np. jaskrawe oznaczenia na schodach, przestrzeń Willi Decjusza okazała się bardzo przyjazną w poruszaniu się dla osób niewidomych. Bardzo pomocnym jest symetryczny układ pomieszczeń, ułatwiający zapamiętywanie ścieżki zwiedzania oraz charakterystyczne elementy wystroju, jak ławo rozpoznawalne i bogato rzeźbione meble.

Willa Decjusza została oceniona, jako miejsce, gdzie można poczuć się jak w muzeum, i gdzie można dotknąć nawet wartościowych i zabytkowych rzeczy. Podkreślona została wartość całego projektu i jego olbrzymie znaczenie dla osób z niepełnosprawnością wzroku.

Wszyscy interpretatorzy wykazali się bardzo dużym zaangażowaniem w przygotowanie scenariuszy zwiedzania, wykorzystując w najpełniejszy sposób zdobytą wiedzę i wykazując się własnymi inicjatywami. Powstały autorskie ścieżki oprowadzania, znacznie poszerzające zakres przekazanych informacji podczas szkolenia. Historia obiektu została osadzona w kontekstach poszczególnych okresów historycznych. Przewodnicy wykazali się bardzo otwartym podejściem do zbudowania atrakcyjnego przekazu dla zwiedzających. Scenariusze zwiedzania zawierały liczne odwołania do ogólnej wiedzy odbiorców oraz do znajomości nurtów literackich. W narracji przywołane zostały postaci myślicieli oraz najwybitniejszych pisarzy epoki renesansu. Zaproponowane scenariusze czyniły przekaz bardzo interesującym oraz odzwierciedlały osobiste zainteresowania interpretatorów.

Grupy odbiorców, które uczestniczyły w zwiedzaniu niejednokrotnie inspirowały się oprowadzaniem przez osoby niewidome do przygotowania własnych aktywności. Najciekawszą inicjatywą która powstała w wyniku inspiracji oprowadzaniem przez interpretatora było napisanie tekstów przez grupę seniorów, w których narratorem jest osoba niewidoma, wymyślenie tej postaci, opisanie świata z jej perspektywy i następnie odczytanie osobie niewidomej z prośbą o komentarz.

Oprowadzanie było bardzo pozytywnym doświadczeniem dla przewodników, wzmocniło poczucie ich własnej wartości oraz przyniosło wiele osobistej satysfakcji. Wszystkie osoby testujące innowację, które zdecydowały się na oprowadzanie grup zwiedzających zadeklarowały chęć podjęcia takiej aktywności w przyszłości w roli przewodników po zespole pałacowo-parkowym Willi Decjusza.

Innowacja przyniosła również dużo satysfakcji ekspertom prowadzącym cykl szkoleń i indywidualne konsultacje oraz nadzorującym testowe oprowadzanie podczas wycieczek. Eksperci zdobyli bezcenne doświadczenie we współpracy z osobami niewidomymi, poznali potrzeby tej grupy społecznej oraz mieli okazję zaobserwować, jak wiele radości i pozytywnych emocji wniósł udział w projekcie do codziennego życia dla wszystkich uczestników, nawet tych, którzy nie zdecydowali się na oprowadzanie zwiedzających.

5. WIOSKI I REKOMENDACJE

Na zakończenie cyklu szkoleniowego zostało przygotowane spotkanie podsumowujące, które miało na celu:

- omówienie zrealizowanych działań;
- wzajemne poznanie się uczestników innowacji;

- omówienie wartości, jakie niesie ze sobą przeprowadzona innowacja;
- przedyskutowanie ewentualnych zmian w przygotowaniu programów o podobnym charakterze;
- omówienie możliwości kontynuowania przez uczestników szkolenia aktywności w roli przewodników w obiekcie historycznym.

Osoby testujące podkreśliły bardzo dużą wartość zaproponowanej innowacji w szczególności w zakresie:

1. Stawiania wyzwań przed osobami niewidomymi i konieczności sprawdzenia się w nowej roli.
2. Zaproponowania czynnego uczestnictwa w kulturze w roli przewodników, a nie tylko biernych odbiorców kultury.
3. Udostępnienia miejsca przyjaznego osobom z dysfunkcją wzroku poprzez otwarcie dla nich wszystkich dostępnych pomieszczeń.
4. Umożliwienia sensorycznego poznania za pomocą dotyku historycznych elementów (meble, stiuki, gobeliny, co nie występuje w ogóle lub w bardzo ograniczonym zakresie w innych programach dedykowanych osobom niewidomym.
5. Rozwijania własnych zainteresowań dziedzictwem kulturowym.
6. Możliwości rozszerzenia wiedzy historycznej oraz horyzontów postrzegania rzeczywistości.
7. Stymulowania do zmiany sposobu myślenia i perspektywy z pozycji osoby odbierającej na dającą.
8. Umożliwienia odczucia oddźwięku grup, które się oprowadzało.
9. Wzmocnienia poczucia własnej wartości.
10. Efektywnego i wartościowego spędzenia czasu.

REKOMENDACJE:

Innowacja zakładała miesięczny okres na rekrutację uczestników oraz przygotowanie niezbędnego pakietu poznawczego.

Dla przeprowadzenia innowacji zaleca się zarezerwowanie dłuższego okresu rekrutacji uczestników, nawet do dwóch miesięcy. Środowisko osób z niepełnosprawnością wzroku wymaga bezpośredniego kontaktu celem przekazania założeń i zasad proponowanego projektu. Grupy skupiające osoby z dysfunkcją wzroku spotykają się często nieregularnie lub w dłuższych odstępach czasu, np. raz na tydzień lub raz na dwa tygodnie. Równocześnie osoby te mają bardzo wypełniony kalendarz osobistych aktywności i chcą zaangażować się w nowy projekt potrzebując czasu na ustalenie dogodnego terminu.

Również wydłużył się okres przygotowania pakietu poznawczego, który obejmował współpracę z wysokiej klasy specjalistami (graficy komputerowi, informatycy) oraz zakup specjalistycznego papieru do wypukłych wydruków uzyskiwanych drogą termiczną. Sam proces zamówienia papieru trwał ok. 6 tygodni.

W trakcie planowania innowacji zakładano przeprowadzenie cyklu szkoleniowego dla całej grupy osób testujących w wymiarze 4 spotkań, z których jedno miało obejmować część teoretyczną, dwa opracowywanie materiałów przez uczestników, a ostatnie na zdobycie praktycznych umiejętności oprowadzania. W trakcie realizacji cyklu szkoleń ze względu na specyfikę grupy odbiorców bardziej zasadnym okazała się praca z mniejszymi grupami, a w niektórych przypadkach praca indywidualna z osobami testującymi

Niezwykle istotną i ważną kwestią dla pełnienia roli interpretatora kultury jest orientacja w nowej przestrzeni. Dla dobrego przygotowania interpretatorów dziedzictwa niezbędny jest zróżnicowany, według indywidualnych potrzeb, czas na zapoznanie się z obiektem, nauczenie się jego przestrzeni oraz poruszania się po terenie obiektu. Rozwiązaniem, które przyniesie najlepsze efekty jest indywidualne podejście do każdego z uczestników projektu i uwzględnienie jednostkowych potrzeb w tym zakresie.

Konsultacje z osobami testującymi wykazały, iż istotnymi i oczekiwanymi elementami dla interpretatorów jest pakiet poznawczy, czyli materiały pomocnicze, jak:

- nagrania opisów obiektu i poszczególnych sal (audiodeskrypcje);
- tyflografiki, czyli przedstawienie w formie wypukłej płaskich elementów, jak np. malowane dekoracje ścienne, polichromie, ornamenty na drewnianych stropach;
- model przestrzenny omawianego obiektu.

Ze strony osób testujących pojawiły się również inicjatywy rozszerzające udział potencjalnych odbiorców (np. formuła umożliwiająca włączenie odbiorców w świat osoby zależnej poprzez wykorzystanie opasek na oczy).

Bardzo pomocną w przedstawianiu kultury okresu renesansu była aktywność angażująca zwiedzających w postaci prezentacji strojów z epoki, które mogły być poznawane za pomocą doznań sensorycznych (dotyk, rozpoznawanie fragmentów ubioru i faktury materiału).

6. ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK nr 1

Instrukcja szkolenia dla osób z dysfunkcją wzroku i scenariusz zwiedzania obiektu zabytkowego na przykładzie Willi Decjusza.

Cele realizacji szkolenia:

1. Bazując na walorach kulturowych Małopolski, w szczególności w oparciu o dziedzictwo Krakowa z zespołami zabytków architektury i wykształconymi centrami kulturalnymi, projekt realizacji szkolenia ma na celu pogłębienie wiedzy oraz wzbogacenie doświadczenia osób z dysfunkcją wzroku biorących udział w innowacji.

2. Efekty szkolenia oraz otwarte „Spotkania z kulturą renesansu” z udziałem osób z dysfunkcją wzroku w roli przewodników (wraz z ich szeroką promocją) będą służyły edukacji całego społeczeństwa zarówno na poziomie lokalnym, jak i ogólnopolskim w zakresie zachowania i ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz poszerzeniu zainteresowań odbiorców.

3. Działania zakładają wypracowanie dzięki potencjałowi współpracy z osobami niepełnosprawnymi modelu pozwalającego na czynne zaangażowanie się osób zależnych w prezentowanie dziedzictwa innym grupom społecznym.

Miejsce:

Zespół pałacowo-parkowy Willi Decjusza, Kraków, ul. 28 lipca 1943 17 a oraz wybrane zabytkowe obiekty na terenie Małopolski zaprezentowane w formie wizyt studyjnych.

Czas trwania szkolenia:

Szkolenie zaplanowane jest na min. 3 spotkania, z których jedno poświęcone jest na część teoretyczną, dwa na opracowanie materiałów i zdobycie praktycznych umiejętności prowadzenia.

Eksperti:

Prowadzący szkolenie - eksperci i specjaliści z zakresu kultury i sztuki, w szczególności przedstawiciele takich dziedzin, jak: architektura, historia architektury, historia sztuki, konserwacja dzieł sztuki, min 2 osoby.

Forma zajęć/metody pracy:

Szkolenie ma charakter edukacyjny. Grupa osób z niepełnosprawnością wzroku, która weźmie udział w zajęciach będzie mogła zapoznać się z dziedzictwem historycznym skoncentrowanym na sztuce okresu renesansu oraz zdobyć umiejętności prowadzenia po obiekcie zabytkowym.

Część teoretyczna szkolenia ma charakter seminarium i odbywa się na terenie Willi Decjusza. Rozszerzeniem przekazywanych treści jest spacer studyjny obejmujący wszystkie reprezentacyjne pomieszczenia Willi Decjusza i towarzyszącej jej oficyny zwanej Domem Łaskiego oraz najbliższe otoczenie budynku.

W szkoleniu wykorzystywane są następujące elementy pakietu poznawczego, służące przybliżeniu przekazywanych treści:

- nagrania audiodeskrypcji zawierające opisy budynku oraz poszczególnych sal wraz z wyposażeniem;
- słownik pojęć z zakresu historii sztuki wykorzystywanych do opisu budynku;
- tyflografiki - wypukłe wydruki przedstawiające elewację budynku oraz elementy dekoracji i detali;
- model przestrzenny pozornego okna, będącego świadectwem historycznych przekształceń Willi Decjusza
- model przestrzenny 3 D typowej renesansowej willi podmiejskiej.

Na podstawie wysłuchanych wykładów i prezentacji uczestnicy przygotowują własne interpretacje dziedzictwa renesansu na przykładzie zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego Willi Decjusza z uwzględnieniem odwołań do innych obiektów z tego okresu.

Część praktyczna szkolenia będzie polegała na testowym oprowadzeniu po Willi Decjusza i jej najbliższym otoczeniu.

Po zakończeniu szkolenia uczestnicy wezmą udział w dniach otwartych dedykowanych szerokiej publiczności i będą mogli podjąć się roli przewodnika oprowadzającego po obiekcie zabytkowym według własnej interpretacji. Jeden uczestnik szkolenia będzie opiekował się grupą liczącą ok. 20 osób. Oprowadzanie każdorazowo będzie odbywało się w towarzystwie asystenta oraz eksperta, który będzie nadzorował merytoryczną stronę przekazywanych treści. Taki rodzaj aktywności będzie formą sprawdzenia wiedzy oraz nabycia nowych umiejętności w kontaktach z publicznością oraz poznania zakresu zainteresowań odbiorców.

Struktura szkolenia:

Poniżej przedstawiona została ogólna struktura i zawartość merytoryczna 3 spotkań szkoleniowych.

1. Spotkanie obejmuje następujące zagadnienia:

(sala konferencyjna w Willi Decjusza)

1. Wzajemne poznanie się uczestników i ekspertów.
  2. Wprowadzenie do programu innowacji (czas trwania ok. 30 min).
  3. Wykład na temat sztuki i kultury renesansu, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków z tego okresu na terenie Krakowa i Małopolski oraz historii architektury Willi Decjusza i jej dawnych właścicieli z wykorzystaniem pakietu poznawczego, jak np. model 3D renesansowej willi czy tyflografiki z fasadą główną Willi Decjusza (czas trwania ok. 1,5 godz.).
15 min przerwy
  4. Spacer studyjny po reprezentacyjnych pomieszczeniach Willi Decjusza pod kierunkiem eksperta wraz ze szczegółowym omówieniem historycznego wystroju poszczególnych pomieszczeń oraz ich wyposażenia i z wykorzystaniem pakietu poznawczego, jak tyflografiki przedstawiające dekoracje ścienne poszczególnych pomieszczeń (czas trwania ok. 1 godz.).
15 min przerwy
  5. Odpowiedzi na pytania (czas trwania 30 min).
- Łączny czas trwania szkolenia: 3,5 godz.

Po zakończeniu pierwszego spotkania każda z osób testujących otrzyma drogą mailową komplet materiałów przeznaczonych do samodzielnego wykorzystania, jak:

1. Nagrania audiodeskrypcji opisujące wszystkie omawiane pomieszczenia (łącznie 13 przestrzeni).
2. Opis historycznych przekształceń architektury Willi Decjusza wraz z informacją o jej dawnych właścicielach, dokument pdf.
3. Słownik pojęć z obszaru historii sztuki wykorzystywanych w opisach obiektu.

Materiał ten przeznaczony był do samodzielnej pracy uczestników innowacji, przypomnienia omawianych tematów oraz ułatwienia zapamiętania wyglądu i wyposażenia interpretowanych przestrzeni.

2. Spotkanie obejmuje następujące zagadnienia:

1. Rozwinięcie tematów, które wzbudziły wątpliwości uczestników po pierwszym spotkaniu i wysłuchaniu audiodeskrypcji; odpowiedzi na pytania (czas trwania ok. 30 min).
  2. Kontynuacja spaceru studyjnego po reprezentacyjnych pomieszczeniach Willi Decjusza pod kierunkiem eksperta wraz ze szczegółowym omówieniem historycznego wystroju poszczególnych pomieszczeń oraz ich wyposażenia i z wykorzystaniem pakietu poznawczego, jak tyflografiki przedstawiające dekoracje ścienne poszczególnych pomieszczeń. Omówienie kolejnego piętra, loggi, klatki schodowej (czas trwania ok. 2 godz.).
15 min przerwy
  3. Odpowiedzi na pytania (czas trwania ok 30 min).
  4. Spacer studyjny do oficyny zwanej Domem Łaskiego oraz szczegółowe omówienie wystroju i wyposażenia Sali Błękitnej. (czas trwania ok. 45 min).
- Łączny czas trwania szkolenia: 3,5 godz.

3. Spotkanie obejmuje następujące zagadnienia:

1. Nauka poruszania się po omawianych przestrzeniach - indywidualna praca z każdym uczestnikiem szkolenia.
Przejście przez wszystkie pomieszczenia pod kątem zapamiętania ścieżki poruszania się przez osoby niewidome lub niedowidzące w roli przewodników (czas trwania ok. 1,5 godz.).
Liczba powtórzeń nauki przestrzeni powinna zostać dostosowana do indywidualnych potrzeb osób testujących.
  2. Wybór trasy w roli przewodników do zapamiętania przez osoby testujące (czas trwania ok. 30 min.).
15 min przerwy.
  3. Omówienie możliwości włączenia różnorodnych środków komunikowania się z odbiorcami w celu uatrakcyjnienia przekazu oraz ułatwienia zapamiętania przekazywanych treści. Wykorzystywanie atrybutów, np. elementów stroju historycznego w celu przybliżenia tematu lub tła epoki. (czas trwania ok.1 godz.).
  4. Powtórzenie materiału i rozwinięcie tematów, które wzbudziły wątpliwości uczestników; odpowiedzi na pytania (czas trwania ok. 45 min).
- Łączny czas trwania szkolenia: 3,5 godz.

Oczekiwane rezultaty realizacji szkolenia:

Udział w szkoleniu dla osób z niepełnosprawnością wzroku służy przygotowaniu i przeprowadzeniu indywidualnego oprowadzania po obiekcie według własnej interpretacji miejsca i będzie okazją dla uczestników do zdobycia doświadczenia m.in. w zakresie:

- nadania przekazywanym treściom spójnej formuły;
- różnicowania wypowiedzi w zależności od zainteresowania lub wieku odbiorców;
- nawiązania kontaktu z publicznością;
- utrzymywania zainteresowania słuchaczy.

Efekty szkolenia.

Realizacja otwartych wydarzeń na terenie zespołu pałacowo parkowego Willi Decjusza pt. „Spotkanie z kulturą renesansu”. (wybrane terminy)

Wszyscy uczestnicy szkolenia zostaną zaangażowani do realizacji otwartego wydarzenia adresowanego do szerokiej publiczności. Głównym zadaniem uczestników szkolenia jest oprowadzanie grup zwiedzających.

Zwiedzanie odbywa się w grupach o wyznaczonych godzinach i trwa ok. 60 - 90 min. Jeden uczestnik szkolenia oprowadza grupę ok. 20 osób. Każdorazowo wymagana jest obecność eksperta nadzorującego treści przekazywane przez uczestników szkolenia.

Ogólny scenariusz zwiedzania:

1. Powitanie grupy.

miejsce: hol główny / dolny dziedziniec przed wejściem głównym (ok. 5-8 min.)

2. Wprowadzenie do historii obiektu: wyjaśnienie pochodzenia nazwy budynku, przedstawienie postaci pierwszego właściciela wraz z nakreśleniem ogólnego tła epoki, omówienie architektury oraz przekształceń zespołu pałacowego, prezentacja wystroju sali.

miejsce: I piętro - s. Marceliny Czartoryskiej (ok. 15 min.)

3. Prezentacja wyposażenia pomieszczeń I piętra: historyczne meble, obrazy, zewnętrzna wykładzina kaflowa, kominek, polichromowany strop. Przedstawienie informacji o zarządzającym obiektem Stowarzyszeniu oraz o prowadzonej działalności, jak: wieloletnie programy kulturalne, artystyczne i stypendialne oraz centrum konferencyjne.

miejsce: I piętro - s. Balowa, loggia, s. Lubomirskich, alkierz s. Lubomirskich (ok. 15 min)

4. Omówienie wystroju klatki schodowej wraz z informacją o działaniach konserwatorskich, jak np. rekonstrukcja malowideł z różnych okresów historycznych.

miejsce: hol przed s. Balową, drewniana klatka schodowa

5. Prezentacja wyposażenia II piętra oraz działań konserwatorskich, jak np. rekonstrukcja drewnianego stropu.

miejsce: II piętro

6. Zakończenie wykładu terenowego w części parterowej budynku, prezentacja dekoracji oraz wystroju sal.

miejsce: parter - s. Kominkowa, alkierz s. Kominkowej, hol główny

6a. Przy wyborze opcji rozszerzonej – dodatkowe omówienie budynku oficyny oraz założenia parkowego.

miejsce: górny dziedziniec / Dom Łaskiego oraz Ogród Gotycki

7. Odpowiedzi na pytania zwiedzających.

8. Zaproszenie do udziału w najbliższych programach Stowarzyszenia.

ZAŁĄCZNIK nr 2

Program szkolenia dla personelu instytucji w obiektach zabytkowych przygotowujący pracowników do wdrożenia modelu interpretacji dziedzictwa przez osoby niewidome i słabowidzące.

PROGRAM SZKOLENIA					
Sytuacje edukacyjne Fazy zajęć	Zadania eksperta	Zadania uczestników	Wybrane metody i materiały	Czas trwania	Spodziewane efekty

<p style="text-align: center;">WPROWADZENIE</p>	<p>DZIEŃ 1 CZEŚĆ WSTĘPNA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przedstawienie tematu szkolenia oraz jego głównych celów. 2. Nakreślenie wybranych metod oraz oczekiwanych efektów szkolenia. 3. Wzajemne zapoznanie się uczestników szkolenia. 4. Rozpoznanie poziomu dotychczasowej wiedzy uczestników w zakresie tematyki szkolenia oraz stopnia znajomości środowiska osób z niepełnosprawnością wzroku wśród uczestników. 5. Poznanie oczekiwań i obszarów trudnych dla uczestników szkolenia a także zagadnień, które w opinii słuchaczy będą wymagały szerszego wyjaśnienia. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapoznanie się ze specyfiką środowiska osób z niepełnosprawnością wzroku oraz zainteresowanie tematyką szkolenia. 2. Aktywny udział w procesie integracji uczestników w kontekście znajomości środowiska osób z niepełnosprawnością wzroku. 3. Weryfikacja stanu posiadanej wiedzy z zakresu tematyki szkolenia. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informacje wprowadzające. 2. Zadania (gry wprowadzające) integrujące uczestników. 3. Zestawy pytań. 	<p>1,5 h dla ok. 12 osób</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uwrażliwienie uczestników na problematykę środowiska osób z niepełnosprawnością wzroku. 2. Osobista ocena posiadanej wiedzy. 3. Oczekiwanie na podanie szczegółowych informacji.
---	---	---	--	------------------------------	---

REALIZACJA	MODUŁ I	<p>ŚWIAT OSÓB Z DYSFUNKCJĄ WZROKU</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ogólne informacje na temat środowiska osób niepełnosprawnych. 2. Próba zobrazowania uczestnikom jak postrzegają rzeczywistość osoby z niepełnosprawnością wzroku. 3. Funkcjonowanie osób niewidomych i słabowidzących w codziennym życiu. 4. Komunikowanie się osób z dysfunkcją wzroku. 5. Pytania i dyskusja dotyczące Modułu I. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysłuchanie i zaznajomienie się z informacjami. 2. Uświadomienie sobie jak funkcjonują osoby niewidome i słabowidzące. 3. Aktywne uczestnictwo w zadaniach / ćwiczeniach mających na celu poznanie świata z perspektywy osoby z niepełnosprawnością wzroku. 4. Zadawanie pytań i próby znalezienia odpowiedzi pod wpływem sugestii eksperta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informacje. 2. W miarę możliwości zaproszenie do udziału osoby z niepełnosprawnością wzroku, która zechce podzielić się z uczestnikami swoimi doświadczeniami. 3. Zestaw zadań / ćwiczeń obrazujących uczestnikom postrzeganie świata przez osoby niewidome. 4. Zestawy pytań. 	4 h	<ol style="list-style-type: none"> 1. Weryfikacja posiadanej dotychczas wiedzy. 2. Zdobycie nowej wiedzy na temat środowiska osób z dysfunkcją wzroku. 3. Pozbycie się ewentualnego lęku przed kontaktem z osobami z niepełnosprawnością wzrokową. 4. Zrozumienie świata osób niewidomych i słabowidzących.
------------	---------	---	--	--	-----	---

	<p style="text-align: center;">MODUŁ II</p>	<p>OBSŁUGA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ WZROKU PRZEZ PERSONEL INSTYTUCJI</p> <p>1. Przekazanie informacji na temat zasad komunikowania się z osobami niewidomymi i słabowidzącymi przez personel instytucji.</p> <p>2. Przekazanie informacji na temat możliwych form pomocy udzielanej osobom niewidomym i słabowidzącym na terenie obiektu.</p> <p>3. Przekazanie informacji na temat zasad oferowania pomocy przez personel instytucji.</p> <p>4. Przedstawienie prawidłowych zachowań personelu wobec osób z niepełnosprawnością wzroku w konkretnych sytuacjach, jak: pies przewodnik, opiekun, biała laska, i inn.</p> <p>5. Pytania i dyskusja dotyczące Modułu II.</p>	<p>1. Wysłuchanie informacji.</p> <p>2. Zrozumienie i zapamiętanie zasad obsługi osób z niepełnosprawnością wzroku.</p> <p>3. Zadawanie pytań.</p> <p>4. Czynnie uczestnictwo w dyskusji.</p>	<p>1. Informacje.</p> <p>2. Instruktaż.</p> <p>3. Studia przypadków.</p> <p>4. Dyskusja.</p>	<p>2,5 h</p>	<p>1. Weryfikacja posiadanej wiedzy.</p> <p>2. Nabywanie umiejętności w kontaktach z osobami niewidomymi i słabowidzącymi.</p> <p>3. Uświadomienie odpowiedzialności wobec osób z niepełnosprawnością wzroku.</p>
--	---	---	---	--	--------------	---

	<p style="text-align: center;">MODUŁ III</p>	<p>DZIEŃ 2 POMOC PERSONELU W PORUSZANIU SIĘ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ WZROKU PO OBIEKCIE ZABYTKOWYM 1. Przedstawienie zasad prowadzenia osoby niewidomej przez opiekuna. 2. Demonstracja prawidłowych zachowań. 3. Praktyczne zastosowanie poznanych zasad w szczególnych przypadkach związanych z charakterystyką obiektu (jak np.: konstrukcja schodów, poręcz lub jej brak, szerokość drzwi, itp.).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysłuchanie informacji. 2. Analiza prawidłowego wykonania czynności przy prowadzeniu osoby niewidomej przez opiekuna. 3. Ćwiczenia praktyczne. 4. Zapamiętanie poszczególnych czynności. 5. Zadawanie pytań. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Informacje. 2. Demonstrowanie. 3. W miarę możliwości zaproszenie do udziału osoby z niepełnosprawnością wzroku. 4. Ćwiczenia praktyczne. 	<p>3 h</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nabycie pewności siebie w kontaktach z osobami z niepełnosprawnością wzrokową. 2. Uświadomienie o zachowaniu bezpieczeństwa podczas pomocy osobom niewidomym na terenie obiektu. 3. Nabycie umiejętności praktycznych w niesieniu pomocy w poruszaniu się osoby niewidomej lub słabowidzącej po obiekcie zabytkowym.
--	--	---	---	--	------------	---

	<p style="text-align: center;">MODUŁ IV</p> <p>WIZYTA STUDYJNA NA TERENIE OBIEKTU ZABYTKOWEGO</p> <p>1. Zwrócenie uwagi na potencjalne zagrożenie dla osób z niepełnosprawnością wzroku w poznawaniu obiektu zabytkowego i jego najbliższego otoczenia.</p> <p>2. Spacer po obiekcie zabytkowym pod kątem analizy trudnych i niebezpiecznych sytuacji, które mogą stworzyć zagrożenie dla osoby z niepełnosprawnością wzroku.</p> <p>3. Wskazanie na miejsca, które osoby z niepełnosprawnością wzroku mogą szczególnie eksplorować poprzez doznania sensoryczne.</p>	<p>1. Udział w wizycie studyjnej na terenie obiektu zabytkowego.</p> <p>2. Analiza wskazanych przypadków.</p> <p>3. Zapamiętanie poszczególnych czynności.</p> <p>4. Zadawanie pytań.</p>	<p>1. Wizyta studyjna.</p> <p>2. Demonstrowanie.</p>	2,5 h	<p>1. Nabycie praktycznych umiejętności dostosowanych do konkretnego otoczenia.</p>
--	--	---	--	-------	---

	MODUL V	<p>WSPÓLRACA PERSONELU Z OSOBAMI Z DYSFUNKCJĄ WZROKU NA TERENIE OBIEKTU ZABYTKOWEGO W KONTEKŚCIE POZNAWANIA OTOCZENIA I INTERPRETACJI DZIEDZICTWA</p> <p>1. Przedstawienie katalogu metod sensorycznego poznania charakteru obiektu zabytkowego (m.in.: dotyk dostępnych fragmentów architektury, elementów kamieniarki, mebli czy kostiumów, muzyka z epoki)</p> <p>2. Przeprowadzenie ćwiczenia praktycznego z udziałem uczestników szkolenia z zastosowaniem wybranych metod sensorycznego poznawania obiektu zabytkowego.</p>	<p>1. Analiza metod sensorycznego poznania obiektu zabytkowego.</p> <p>2. Wybór metody.</p> <p>3. Praktyczne ćwiczenie przeprowadzone pomiędzy uczestnikami szkolenia.</p>	1. Demonstrowanie	2 h	1. Nabycie umiejętności pomocy osobom niewidomym w kontekście konkretnego obiektu zabytkowego.
PODSUMOWANIE		<p>1. Podsumowanie szkolenia i powtórzenie najważniejszych aspektów programu.</p> <p>2. Ocena osiągniętych celów.</p> <p>3. Weryfikacja wraz z uczestnikami znaczenia szkolenia teoretycznego i praktycznych ćwiczeń.</p> <p>4. Zapoznanie się z ogólnymi ocenami szkolenia ze strony uczestników.</p> <p>5. Podziękowanie za wspólnie spędzony czas.</p>	<p>1. Informuje o trudnościach w opanowaniu wiedzy i czynności.</p> <p>2. Opiniuje zasadność przeprowadzenia szkolenia.</p>	<p>1. Analiza.</p> <p>3. Zestawy pytań.</p> <p>2. Dyskusja.</p>	0,5 h	<p>1. Weryfikacja osiągnięcia zamierzonych celów.</p> <p>2. Ocena atmosfery szkolenia.</p> <p>3. Ocena elementów szkolenia.</p>

ZAŁĄCZNIK nr 3

Opracowany scenariusz szkolenia "ABC interpretacji dziedzictwa z perspektywy osób z dysfunkcją wzroku

Harmonogram	Zakres tematyczny	Czas trwania	Wybrane metody
Dzień 1	<p>Wprowadzenie do tematyki szkolenia. Powitanie. Wzajemne poznanie się uczestników (zainteresowania i znajomość obszarów dziedzictwa kulturowego)</p>	30 min. (grupa od 6-10 osób)	gra integrująca
	<p>Idea interpretacji dziedzictwa. Ogólne przedstawienie idei interpretacji, określenie co może być przedmiotem interpretacji. Rodzaje dziedzictwa. Zasadę interpretacji stanowią cztery elementy: - wybór fenomenu, który można doświadczyć, zobaczyć, usłyszeć, a także który stanowi dla nas szczególnie znaczenie; wokół tego jednego, szczególnego obiektu poruszamy szersze tematy, zawsze odnosząc się i nawiązując do jego historii, znaczenia lub ważnych cech; - budowanie rezonansu i relacji uczestników z fenomenem poprzez np. bliższe poznanie uczestników, nawiązanie osobistego kontaktu, zachęcenie ich do czynnego uczestnictwa i podzielenia się własnymi doświadczeniami, prowokowanie uczestników do zgłębiania dziedzictwa, stymulowanie ich aby wykazywali zainteresowanie; - zaoferowanie i pokazanie możliwości (ścieżek, narzędzi, sposobów) do zgłębiania fenomenu wszystkimi zmysłami i poszukiwania jego znaczeń, budowanie atrakcyjnego tematu, wokół którego opisujemy wartości wybranego fenomenu i odwoływanie się do doświadczeń uczestników - zaangażowanie i budowanie szacunku dla całego dziedzictwa i zachowania jego wartości. Otwarcie listy pytań ze strony uczestników.</p>	1 godz.	wykład prezentacja, pytania , dyskusja
	<p>Różnice pomiędzy faktami a znaczeniem. Znaczenie selekcji informacji. Rola indywidualnych cech oprowadzającego. Konstruowanie osobistego przekazu.</p>	1,5 godz.	prezentacja, ćwiczenie, wybór obiektu i jego omówienie
	przerwa	15 min	
	<p>Jakość interpretacji dziedzictwa. Zasób wiedzy ogólnej. Znajomość przedstawianego tematu.</p>	1 godz.	prezentacja

	<p>Komunikacja. Relacje pomiędzy obiektem, interpretatorem, a odbiorcą (osoby z dysfunkcją wzroku)</p>	2 godz.	ćwiczenie w terenie Wybór miejsca / obiektu. Wybór znaczeń do interpretacji.
	przerwa	45 min.	
	<p>Uniwersalne tematy. Podporządkowanie wybranych obiektów do interpretacji nadrzędnym, ogólnym i rozpoznawalnym powszechnie pojęciom. Wypracowanie tematu.</p>	1 godz.	Prezentacja, ćwiczenie
Dzień 2	<p>Narzędzia komunikacji. Zapoznanie się z możliwościami włączenia różnorodnych środków komunikowania się z odbiorcami w celu uatrakcyjnienia przekazu oraz ułatwienia zapamiętania przekazywanych treści. Komunikacja z osobami z dysfunkcją wzroku: kontakt dotykowy, zapachowy, odwołania do literatury.</p>	1 godz.	Ćwiczenie Pomocne będą m.in. przedmioty związane z omawianym tematem lub obiektem, cytaty z literatury czy pytania angażujące słuchaczy.
	<p>Narzędzia do zarządzania grupą. Przygotowanie przekazywanych treści w sposób, który zainteresuje wszystkich słuchaczy. Zmiana ustawienia grupy w trakcie przekazu w celu wzmocnienia koncentracji. Osoby z dysfunkcją wzroku: zmiana usytuowania wobec obiektu, dotyk z różnych stron, zapamiętanie nowych doznań sensorycznych.</p>	1 godz.	prezentacja
	przerwa	15 min.	
	Pytania i odpowiedzi w związku z dotychczas przedstawionym materiałem.	30 min.	pytania , dyskusja
	<p>Interpretacja obiektu. Wybór prostych obiektów. Określenie wiodącego tematu oraz przygotowanie prezentacji z wykorzystaniem poznanych narzędzi.</p>	2 godz.	ćwiczenie w parach, prezentacja efektów ćwiczenia dla całej grupy
	przerwa	45 min.	
	<p>Język i mowa ciała. Zainteresowanie słuchaczy poprzez zróżnicowaną intonację oraz wykorzystanie mimiki i własnego ciała. Komunikacja z osobami z dysfunkcją wzroku: ćwiczenie ma uświadomić, jak wiele można wyrazić wykorzystując głos, gesty i ruch</p>	1,5 godz.	indywidualne ćwiczenia pantomimiczne, prezentacja ciągłej opowieści konstruowanej przez wszystkich uczestników

	własnego ciała, co pozwala na pełniejszą komunikację z osobami niepełnosprawnymi.		
	Rola przewodnika Wykorzystywanie atrybutów, np. elementów stroju historycznego w celu przybliżenia tematu lub tła epoki, której treści dotyczą. Komunikacja z osobami z dysfunkcją wzroku: dotyk, zróżnicowanie faktur i materiałów	1 godz.	ćwiczenia (wcielanie się w postaci fikcyjne, z epoki lub historyczne)
Dzień 3	Likwidacja barier Ułatwienia dostępu do obiektów dla osób niepełnosprawnych. Ułatwienia komunikacji i poruszania się. Znaczenie odpowiedniego przeszkolenia personelu pracującego w obiektach przyjmujących osoby niepełnosprawne, w tym osoby z dysfunkcją wzroku. Stymulowanie osób obsługujących obiekty (portierzy, personel sprzątający, administracja) do włączenia się do udzielania różnego rodzaju pomocy osobom z dysfunkcją wzroku.	1 godz.	prezentacja pytania, dyskusja
	Ścieżka interpretacyjna. Opracowanie trasy z grupą osób z dysfunkcją wzroku. Wybór głównego tematu. Wybór poszczególnych obiektów, które zobrazują przekazywany temat. Opracowanie trasy. Komunikacja z osobami z dysfunkcją wzroku: Wybór obiektów łatwych do zinterpretowania i do zweryfikowania poprzez doznania sensoryczne, np. dotykiem, wydające dźwięk, emitujące ciepło. Wybór trasy pozbawionej małych i ruchomych przedmiotów, łatwej do przejścia, umożliwiającej wspomaganie się dotykiem dłoni, zapewnienie asystentów.	2 godz.	opracowanie materiału, praca w grupach
	przerwa	15 min.	
	Prezentacje opracowanych tras. Aktywne prezentowanie przygotowanej interpretacji z wykorzystaniem narzędzi w kontekście osób z dysfunkcją wzroku.	2 godz.	ćwiczenie, praca w parach, prezentacje dla wszystkich uczestników
	przerwa	45 min.	
	Prezentacje opracowanych tras. Aktywne prezentowanie przygotowanej interpretacji z wykorzystaniem narzędzi w kontekście osób z dysfunkcją wzroku.	2 godz.	ćwiczenie, praca w parach, prezentacje dla wszystkich uczestników
Dzień 4	Pytania i odpowiedzi w związku z dotychczas	30 min.	pytania, dyskusja

	przedstawionym materiałem.		
	<p>Interpretacja w terenie. Wybór obiektu do interpretacji w terenie. Opracowanie głównego tematu i przekazywanych treści.</p> <p>Komunikacja z osobami z dysfunkcją wzroku: wykorzystanie narzędzi, np. takich jak: dotyk, poznanie struktury i powierzchni ścian, różnic w fakturach poszczególnych przedmiotów, zapach.</p>	1 godz.	opracowanie materiału, praca w grupach
	przerwa	15 min.	
	<p>Interpretacja w terenie. Prezentacje opracowanych obiektów.</p>	2 godz.	praca w parach, prezentacje dla całej grupy
	<p>Ocena przewodnika / interpretatora. Cechy interpretatora: otwarty, kompetentny, przekazujący treści w sposób zrozumiały, wykorzystujący wszystkie narzędzia ułatwiające komunikację.</p> <p>Komunikacja z osobami z dysfunkcją wzroku: wykorzystanie mowy ciała, wykorzystanie narzędzi sensorycznych, rozszerzanie treści poprzez odwołania się do kultury i literatury ułatwiające zapamiętanie tematu.</p>	1,5 godz.	wykład, prezentacja
	przerwa	45 min.	
	<p>Ocena przewodnika / interpretatora – prezentacje. Wzajemna ocena sposobu przekazywania opracowanych treści pod kątem nawiązania jak najlepszej komunikacji z odbiorcami.</p> <p>Komunikacja z osobami z dysfunkcją wzroku: Znaczenie zbudowania osobistej relacji pomiędzy oprowadzającym, a tematem, który przedstawia. Jak najszybsze zainteresowanie publiczności przekazywanymi informacjami. Nawiązanie kontaktu z odbiorcami, poznanie ich poziomu zainteresowania tematem. Wyrażanie własnych opinii i reagowanie na pytania ze strony odbiorców.</p>	2 godz.	praca w parach, ćwiczenia, wzajemna ocena
Dzień 5	Pytania i odpowiedzi w związku z dotychczas przedstawionym materiałem. Podział grupy, ustalenie harmonogramu prezentacji uczestników.	45 min.	pytania , dyskusja
	Prezentacje i wzajemna ocena roli przewodnika.	3 godz.	prezentacje w terenie

	Przedstawienie wybranych i przygotowanych tematów przez każdego uczestnika szkolenia z wykorzystaniem wszystkich dostępnych dla danego obiektu narzędzi ułatwiających osobom niedowidzącym interpretację dziedzictwa.		wybranych obiektów
	przerwa	45 min.	
	Prezentacje i wzajemna ocena roli przewodnika. Przedstawienie wybranych i przygotowanych tematów przez każdego uczestnika szkolenia z wykorzystaniem wszystkich dostępnych dla danego obiektu narzędzi ułatwiających osobom niedowidzącym interpretację dziedzictwa.	3 godz.	prezentacje w terenie wybranych obiektów
	Podsumowanie Ogólna ocena szkolenia. Podsumowanie realizacji programu i osiągnięcia założonych celów.	30 min.	pytania , dyskusja

ZAŁĄCZNIK nr 4

Opis strojów renesansowych wypożyczonych na potrzeby przeprowadzenia innowacji celem przybliżenia kultury wieku XVI.

Elementy stroju kobiecego

Halka I (Fot. 1-3)

Część spodniej garderoby, zakładana pod spódnicę lub suknię. Wykonana ze sztywnej tkaniny, zapinana z tyłu. Układa się w szerokie plisy, od dołu zakończona falbaną. Po obu stronach paska, na wysokości bioder, przyszyte są niewielkie poduszki, pozwalające nadać odpowiedni kształt zakładanej na wierzch sukni lub spódnicy.

Halka II (Fot. 4-5)

Rodzaj wierzchniej spódnicy, zakładanej na halkę I. Wykonana z miękkiej tkaniny spódnica stanowiła także zewnętrzny element garderoby (była częściowo eksponowana podczas noszenia). Układająca się w szerokie plisy spódnica posiada wyodrębniony pasek. Dolna część ozdobiona jest aplikacjami w postaci poziomych pasków, wykonanych przy użyciu metalowej nici.

Naszyjnik (Fot. 11)

Ozdobą uzupełniającą strój kobiety jest krótki naszyjnik z wisiorem. Łańcuszek wykonano ze splecionych ze sobą owalnych kółeczek. Zwieńczenie stanowią ozdoby w kształcie dwóch serduszek, pod którymi znajduje się wisior w postaci odwróconego ażurowego serca, ozdobionego małymi kamieniami szlachetnymi.

Czepiec z patlikiem (Fot. 12-13)

Kobiece nakrycie głowy składające się z wysokiego wałka otaczającego głowę oraz rodzaju trójkątnego daszka opadającego na czoło. Czepiec jest bogato zdobiony przy użyciu aplikacji z metalowych nici oraz różnej wielkości pereł. Wykonany z miękkiej tkaniny wałek ozdobiony jest dodatkowo paskami tkaniny przyozdobionymi metalową nicią i perłami, pomiędzy którymi umieszczono kamienie szlachetne. Daszek znajdujący się nad czołem zwieńczony jest niewielkim kamieniem ozdobnym. Z tyłu do czepca przyczepiony jest tzw. patlik, będący rodzajem ozdobnej siateczki służącej do podtrzymywania włosów. Patlik mógł być również osobnym nakryciem głowy, noszonym tak przez kobiety jak i przez mężczyzn.

Nakrycie głowy (Fot. 14-15)

Kobiece nakrycie głowy w formie szerokiej, sztywnej opaski. Bogato zdobione przy pomocy dekoracji w postaci gałązek zakończonych różnej wielkości perełkami oraz niewielkimi kamieniami szlachetnymi, które także umieszczono wzdłuż górnej krawędzi. Brzegi udekorowane zdobieniem wykonanym z metalowej nici oraz sznurem pereł. Opaskę zdobią dodatkowo strusie pióra.

Elementy stroju męskiego

Pludry (Fot. 1)

Krótkie spodnie męskie sięgające kolan lub nieco krótsze, wykonane z tkaniny o kwiatowym motywie. Ich charakterystycznym elementem są bufiaste nogawki z pionowymi rozcięciami, pod którymi przszyta jest wykonana z innego materiału podszewka. Zewnętrzne elementy buf zdobione są naszywanymi pionowymi aplikacjami, wykonanymi z metalowej nici.

Kaftan (Fot. 2-4)

Rodzaj krótkiej kurtki z długimi rękawami, zapinanej z przodu na ozdobne guziki. Całość wykonana jest z tkaniny o kwiatowym deseni. Dół kurtki jest zakończony rozcięciami, które zakrywają górną część pludrów. Zarówno rękawy jak i przód kaftana zdobione są naszywanymi perłami, kamieniami szlachetnymi oraz aplikacjami wykonanymi z metalowej nici.

Peleryna (Fot. 5)

Pozbawione rękawów wierzchnie okrycie nakładane na kaftan. Zewnętrzna strona ozdobiona wyhaftowanym kwiatowym haftem. Podszewka wykonana z innej tkaniny. Brzegi peleryny wyszywane są wzorem wykonanym z metalowej nici.

Kryza (Fot. 6)

Okrągły kołnierz nakładany na kaftan, zapinany z tyłu. Wykonany jest ze sztywnej tkaniny. Materiał ułożony jest w charakterystyczne plisy. Brzegi zakończone są grubą koronką.

Nakrycie głowy I (Fot. 7-8)

Kapelusz wykonany z miękkiej tkaniny, z wąskim rondem i wysoką główką. U podstawy główki znajduje się pasek wykonany z tkaniny i ozdobiony aplikacją z metalowej nici oraz umieszczoną z boku metalową, ażurową broszą z dużym kamieniem. Kapelusz zwieńczony jest strusimi piórami.

Nakrycie głowy II (Fot. 9-10)

Kapelusz wykonany z miękkiej tkaniny, z wąskim rondem i wysoką główką. Część ronda jest podniesiona do góry. U podstawy główki znajduje się pasek ozdobiony aplikacją z metalowej nici oraz naszywanymi perłami i kamieniami szlachetnymi. Na środku paska umieszczona jest metalowa, ażurowa brosza z dwoma perłami. Kapelusz wieńczą strusie pióra.

Pierścienie (Fot. 11)

Pierścienie ozdobione dużymi, oszlifowanymi kamieniami szlachetnymi. Wokół oczek umieszczone są elementy ozdobne w postaci skręconych spiralnie drucików oraz niewielkich kuleczek. Istnieje możliwość regulacji i dostosowania szerokości pierścieni do palców właściciela. Tego typu biżuteria stanowiła wyjątkowy symbol statusu społecznego osoby noszącej.

Model przestrzenny Willi Decjusza i tym samym przykład typowej renesansowej willi podmiejskiej. Model przestrzenny Willi Decjusza służył do zaprezentowania osobom niewidomym bryły budynku, który był przedmiotem interpretacji dziedzictwa. Makieta pozwoliła na zobrazowanie symetrycznej konstrukcji obiektu, będącej jedną z charakterystycznych cech budowli renesansowych. Równocześnie analiza przeprowadzona w oparciu o model przestrzenny pomogła osobom niewidomym w usytuowaniu poszczególnych pomieszczeń parteru oraz I piętra.

Indywidualny scenariusz wypracowany podczas spotkania
osoba testująca – MAGDALENA WACŁAWEK

1. Powitanie grupy zwiedzających.

miejsce: parter - hol główny (ok. 5 min.)

Zainteresowanie publiczności przekazywanymi informacjami, nawiązanie kontaktu z odbiorcami, poznanie ich poziomu zainteresowania Willą Decjusza.

2. Wprowadzenie do historii obiektu: wyjaśnienie pochodzenia nazwy budynku Willi Decjusza, szersze przedstawienie postaci pierwszego właściciela obiektu – Justusa Ludwika Decjusza, sekretarza króla Zygmunta Starego wraz z nakreśleniem ogólnego tła epoki renesansu. W tym miejscu omówiona zostanie również architektura oraz przekształcenia zespołu pałacowego począwszy od XVI wieku do końca XIX wieku. Uwzględniona zostanie rozbudowa Willi Decjusza dokonana przez rodzinę Lubomirskich, podniesienie pierwotnej budowli o jedną kondygnację oraz powstanie loggi arkadowej (połowa XVII w.).

miejsce (kontynuacja): parter - hol główny (ok. 15 min.)

wybrana metoda zwiedzania - narracja

Aktywność angażująca grupę:

Na zakończenie części wprowadzającej nastąpi aktywność angażująca grupę:

Zwiedzający zostają podzieleni na pary, w których jedna z osób zakłada opaskę na oczy celem doznania poznawania przestrzeni z perspektywy osoby niewidomej, druga osoba z pary pełni rolę asystenta.

Następnie grupa przechodzi do kolejnego pomieszczenia na parterze (Sala Kominkowa). Osoby z opaskami na oczach są prowadzone przez osoby widzące. (ok. 5 min na rozdanie oraz założenie opasek)

wybrane metody zwiedzania – zmiana perspektywy poznawania przestrzeni, budowanie bliższych relacji z przewodnikiem, którym jest osoba niewidoma / narzędzia sensoryczne: dotyk (dla osób z opaskami na oczach)

3. Prezentacja Sali Kominkowej (ok. 15 min.)

Wprowadzenie grupy do Sali Kominkowej, przejście wzdłuż ścian wraz z omówieniem wyposażenia pomieszczenia. Zwrócenie uwagi na wybrane najważniejsze elementy:

Swoją nazwę sala zawdzięcza stylowemu kominkowi, wykonanemu z czarnego marmuru i zdobionego jaśniejszymi elementami. Kominek znajduje się na lewo od wejścia i jest jedynym czynnym w Willi, w którym także i dzisiaj można zapalić ogień. Elementami wyposażenia jest również komplet zabytkowych, neorokokowych, mebli. Składają się na niego dwie szafy – jedna w rogu, po prawej stronie od wejścia, druga tuż obok kominka, podczas gdy w centralnym punkcie na ścianie po lewej stronie stoi kredens.

Aktywność angażująca grupę:

Wybór jednego elementu wyposażenia pomieszczenia i wykorzystanie go do skupienia uwagi zwiedzających. Znajdujący się w pomieszczeniu kredens, przeznaczony zazwyczaj do przechowywania zastawy stołowej będzie pretekstem do nawiązania podczas oprowadzania do tematu kuchni renesansowej, w której dominowały zioła oraz przyprawy. Na kredensie ustawionych zostanie kilka słoiczków z przyprawami do indywidualnego rozpoznawania ich zawartości, na podstawie zapachu.

wybrana metoda zwiedzania – narzędzia sensoryczne: zapach

Kontynuacja prezentacji pomieszczenia wzdłuż ścian:

Pomieszczenie posiada dwoje oszklonych drzwi zamykanych drewnianymi okiennicami, które umieszczone są naprzeciw wejścia. Na ścianie pomiędzy drzwiami zawieszona jest duże lustro,

w złotej, pięknie dekorowanej neorokokowej ramie. Po prawej stronie znajdują się drzwi prowadzące do przylegającego do sali małego pokoju, tzw. alkierza.

4. Przejście grupy oraz prezentacja wyposażenia Alkierza Sali Kominkowej (ok. 15 min.).
wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja / narzędzia sensoryczne: zapach i dotyk (rozpoznawanie faktury)

Z Sali Kominkowej przechodzi się do pokoju, tzw. alkierza, mieszczącego się w wieży. Pomieszczenie jest małe, kwadratowe, jasne i nasłonecznione, doświetlone dzięki oknu oraz oszklonym drzwiom prowadzącym na taras. Po obu stronach drzwi prowadzących na taras znajdują się małe gobeliny przedstawiające kompozycje z kwiatami w wazonach. Trzeci, największy, gobelin znajduje się na tuż koło wejścia, na ścianie po prawej stronie. Na tkaninie uwieczniono scenę w ogrodzie, w której uczestniczą kobiety i mężczyźni, bawiący się koło fontanny. Po lewej stronie od wejścia stoi toaleta, wykonana z ciemnego drewna, z czarną, marmurową płytą i lustrem w rzeźbionej ramie. Komplet z toaletką stanowią 2 nakastliki, czyli szafki nocne, umieszczone na wprost wejścia po obu stronach okna.

Aktywność angażująca grupę:

Wybór jednego elementu wyposażenia alkierza – toaletki posłuży do przybliżenia zwiedzającym funkcji alkierza, jako pokoju, gdzie zwyczajowo przygotowywano się, np. do snu. Na toalecie ustawione zostaną przedmioty do rozpoznawania zapachów, takie jak: słoiczki z perfumami, lawenda oraz przybory do czesania: szczotki do włosów.

Aktywność angażująca grupę:

W alkierzu wyeksponowane zostaną dwie repliki kompletnych renesansowych strojów (damski i męski).

Zaprezentowane elementy strojów z epoki przybliżą modę ludzi epoki renesansu, którzy mieszkali oraz byli gośćmi Willi Decjusza. Stój damski przedstawia bogato zdobioną suknię wraz z dwoma spodniami warstwami, takimi jak: halka zakładana pod spódnicę oraz spódnica z miękkiego aksamitnego materiału, częściowo widoczna spod sukni oraz damskie nakrycie głowy. Na strój męski składają się: kaftan, peleryna, pludry, czyli krótkie spodnie męskie oraz nakrycie głowy: kapelusz.

5. Przejście grupy na I piętro drewnianą klatką schodową.

6. Prezentacja wyposażenia pomieszczeń I piętra
miejsce: Sala Balowa, Sala Lubomirskich, alkierz sali. Lubomirskich, Sala Marceliny Czartoryskiej (ok. 15 min)

Wprowadzenie grupy do Sali Balowej, przejście wzdłuż ścian wraz z omówieniem wyposażenia pomieszczenia. Przedstawienie właścicieli Willi Decjusza mieszkających tu w XIX wieku.

Aktywność angażująca grupę:

Zamiana opasek zakładanych na oczy przez osoby w poszczególnych parach.

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia, zwrócenie uwagi na wybrane najważniejsze elementy / narracja / zmiana perspektywy poznawania przestrzeni, narzędzia sensoryczne: dotyk (dla osób z opaskami na oczach)

Z holu wchodzi się do reprezentacyjnych pomieszczeń pierwszego piętra, gdzie trzy sale o podobnej wielkości połączone są ze sobą w amfiladzie. Środkowa, tzw. Sala Balowa, posiada cztery pary drzwi prowadzące do sal bocznych oraz dwa oszklone wyjścia na loggię. Pomieszczenie posiada stylowe wyposażenie i wykorzystywane jest przede wszystkim do organizacji koncertów muzyki kameralnej. Pomiędzy drzwiami prowadzącymi do Sali Lubomirskich, która znajduje się po lewej stronie, stoi zabytkowa, XIX-wieczna, ciemnobrązowa komoda zdobiona snycerskimi ornamentami,

nawiązującymi do motywów antycznych, a po jej bokach symetrycznie ustawione są dwa zabytkowe fotele wyściełane ciemnozielonym aksamitem. W głębi Sali Balowej stoi duży fortepian. Pomiędzy drzwiami wychodzącymi na loggię znajduje się kopia obrazu Saturnina Świerzyńskiego, przedstawiająca Willę Decjusza w XIX wieku oraz bawiące się dzieci i spacerowiczów spędzających czas w parku. Obraz oprawiony jest w bogato dekorowaną złoto-srebrną ramę.

7. Wprowadzenie grupy do Sali Lubomirskich, przejście wzdłuż ścian wraz z omówieniem wyposażenia pomieszczenia.

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia, zwrócenie uwagi na wybrane najważniejsze elementy / narracja

Do Sali Lubomirskich wchodzi się przez drzwi po lewej stronie ze środkowego pomieszczenia. Po prawej stronie od wejścia znajduje się dziewiętnastowieczny kominek z szarego marmuru. Na rogach zdobiony małymi mosiężnymi emblematami o kwiatowych ornamentach. Nad kominkiem zawieszony jest prostokątny, współczesny, obraz przedstawiający schody.

Po przeciwnej stronie, pomiędzy dwoma oknami, stoi okazała, ciemnobrązowa, drewniana szafa w stylu bretońskim z XVII wieku. Mebel ma duże rozmiary, ozdobiony jest snycerką o motywach kwiatowych na wierzchnich stronach drzwi oraz różami na bokach. Okna zdobią upięte zasłony w bordowym kolorze, wykonane z ciężkiego, lejącego materiału.

8. Wprowadzenie grupy do alkierza Sali Lubomirskich, prezentacja wyposażenia pomieszczenia.

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia, zwrócenie uwagi na wybrane najważniejsze elementy / narracja

W alkierzu na ścianach po prawej i lewej stronie oraz na ścianie na wprost wiszą cztery współczesne obrazy przedstawiające schody oraz drzwi. Naprzeciw wejścia znajdują się oszklone drzwi z ciężką, podwieszoną zasłoną z jasnobrązowego materiału, które prowadzą na mały balkon, ozdobiony kamienną balustradą. W lewym narożniku ustawiona jest zabytkowa szafa, tzw. bieliźniarka, intarsjowana różnymi gatunkami drewna w kolorach jasno- i ciemnobrązowych.

9. Wprowadzenie grupy do Sali Marceliny Czarторыskiej, przejście wzdłuż ścian wraz z omówieniem wyposażenia pomieszczenia. Zwrócenie szczególnej uwagi na działalność prowadzoną w Krakowie i w Willi Decjusza przez księżną Marcelinę Czarторыską.

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia, zwrócenie uwagi na wybrane najważniejsze elementy / narracja

Do Sali Marceliny Czarторыskiej wchodzi się przez drzwi z prawej strony Sali Balowej. Od razu, po prawej stronie, znajduje się gobelin przedstawiający scenę rozmowy grupy osób w ogrodowej scenarii. W dalszym planie przedstawiony jest górzysty krajobraz, a po prawej stronie arkady oraz marmurowe schody. Całość kompozycji utrzymana jest w pastelowej zielono-różowej kolorystyce. Naprzeciw wejścia, pomiędzy dwoma oknami z ciężkimi jasnobrązowymi kotarami, znajduje się pionowa, wąska wnęka w ścianie, a obok niej zawieszona jest kopia portretu Marceliny Czarторыskiej. Księżna ubrana jest w ciemną suknię i siedzi przy fortepianie, symbolizującym jej zamiłowanie do muzyki Fryderyka Chopina. Na dalszym planie znajduje się medalion przedstawiający wizerunek kompozytora. Księżna Czarторыska pozostała przez całe życie wierna swojemu nauczycielowi muzyki, u którego pobierała lekcje w Paryżu. Mieszkając w Willi Decjusza, gromadziła pamiątki, tzw. chopiniana. Portret księżnej namalował Jan Matejko. Sala Marceliny Czarторыskiej wykorzystywana jest m.in. podczas ceremonii ślubnych.

10. Przejście grupy drewnianą klatką schodową na parter.

Zakończenie spaceru ze zwiedzającymi, odpowiedzi na ewentualne pytania, podziękowanie za uwagę (ok. 5 min)., miejsce: parter - hol główny

łącznie czas zwiedzania ok. 75 min.

Indywidualny scenariusz wypracowany podczas spotkania osoba testująca – DAWID GÓRNY

1. Powitanie grupy zwiedzających.
miejsce: parter – Sala Kominkowa (ok. 5 min.)
Przedstawienie się publiczności.

2. Parter: Sala Kominkowa wprowadzenie do historii Willi Decjusza
Przedstawienie wystroju Sali Kominkowej ze szczególnym zwróceniem uwagi wybrane elementy wystroju sali, jak: marmurowy kominek oraz bogato rzeźbione złożone lustro. (ok. 15 min.)
Swoją nazwę sala zawdzięcza stylowemu kominkowi, wykonanemu z czarnego marmuru i zdobionego jaśniejszymi elementami. Kominek znajduje się na lewo od wejścia i jest jedynym czynnym w willi, w którym także i dzisiaj można zapalić ogień. Na ścianie pomiędzy drzwiami zawieszona jest duże XIX-wieczne lustro, w złotej, bogato dekorowanej neorokokowej ramie.

wybrane metody zwiedzania – narracja / wybór fenomenu oraz odniesienia do współczesności (lustro)

3. Przedstawienie wystroju Alkierza Sali Kominkowej wraz z prezentacją kompletu strojów renesansowych oraz gobelinu stanowiącego dekorację ścienną. (ok. 15 min.)
Największy gobelin znajduje się na tuż koło wejścia, na ścianie po prawej stronie. Na tkaninie uwieczniono scenę w ogrodzie, w której uczestniczą kobiety i mężczyźni, ubrani w dworskie stroje bawią się koło fontanny.

Aktywność angażująca grupę:

W alkierzu wyeksponowane zostaną dwie repliki kompletnych renesansowych strojów (damski i męski).

Zaprezentowane elementy strojów z epoki przybliżą modę ludzi epoki renesansu, którzy mieszkali oraz byli gośćmi Willi Decjusza. Stój damski przedstawia bogato zdobioną suknię wraz z dwoma spodnimi warstwami, takimi jak: halka zakładana pod spódnicę oraz spódnica z miękkiego aksamitnego materiału, częściowo widoczna spod sukni oraz damskie nakrycie głowy. Na strój męski składają się: kaftan, peleryna, pludry, czyli krótkie spodnie męskie oraz nakrycie głowy: kapelusz.

wybrane metody zwiedzania – narracja / doznania sensoryczne, dotyk, rozpoznawanie faktury tkaniny

3. Przejście z grupą przez hall parteru:

Aktywność angażująca grupę:

Zakładanie przez zwiedzających opasek na oczy celem pokazania przestrzeni z perspektywy osoby niewidomej. Oglądanie dotykiem rzeźby dekorującej drewnianą klatkę schodową, przedstawiającej Dawida z Goliatem oraz włączenie do opisu przestrzeni biblijnego wątku w nawiązaniu do kopii rzeźby.

Przy pierwszym stopniu, na wysokości poręczy, znajduje się niewielki, marmurowy, jasny cokół, a na nim umieszczona jest wykonana z brązu figura młodego mężczyzny, przedstawiająca kopię rzeźby Dawida z Goliatem, której autorem był Adrea Verrocchio. Postać ubrana jest w krótką tunikę. Prawą rękę ma opuszczoną wzdłuż ciała, lewa ręka jest zgięta w łokciu i spoczywa na biodrze. U jego stóp leży odcięta głowa Goliata o długich włosach i brodzie.

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia, zwrócenie uwagi na wybrane najważniejsze elementy / narracja / zmiana perspektywy poznawania przestrzeni, narzędzia sensoryczne: dotyk (dla osób z opaskami na oczach)

miejsce: parter - hol główny (ok. 15 min.)

4. Pierwsze piętro (ok. 25 min.):

Sala Lubomirskich – prezentacja wystroju: kominek, gobelin, szafa bretońska

Po prawej stronie od wejścia znajduje się dziewiętnastowieczny kominek z szarego marmuru. Na rogach zdobiony małymi mosiężnymi emblematami o kwiatowych ornamentach. Nad kominkiem zawieszony jest prostokątny, współczesny, obraz przedstawiający schody.

Po przeciwnej stronie, pomiędzy dwoma oknami, stoi okazała, ciemnobrązowa, drewniana szafa w stylu bretońskim z XVII wieku. Mebel ma duże rozmiary, ozdobiony jest snycerką o motywach kwiatowych na wierzchnich stronach drzwi oraz różami na bokach. Po lewej stronie sali znajduje się duży gobelin przedstawiający architektoniczną dekorację z niebieskich arkad oraz kwiatowych wazonów, ujętą w złotobrązową ramę z motywami roślinnymi.

Alkierz sali Lubomirskich – omówienie zabytkowego XVII-wiecznego stropu wraz z herbem rodziny Lubomirskich.

Najciekawszą dekoracją tego pomieszczenia jest oryginalny, w całości zachowany, drewniany strop belkowy, pochodzący z XVII wieku. Zdobiony jest polichromią pochodzącą z tego samego okresu, utrzymaną w stonowanych barwach, wśród których dominuje kolor szary, żółty i złoto-ugrowy. Na belce przyściennej, nad drzwiami balkonowymi, w polu środkowym zachował się herb rodziny Lubomirskich, którzy byli właścicielami Willi Decjusza aż do połowy XVIII wieku. Herb Szreniawa ma postać leżącej litery S umieszczonej w czerwono-żółtym kartuszu herbowym.

Sala Balowa – omówienie portretu króla Stefana Batorego

Pomieszczenie posiada stylowe wyposażenie i wykorzystywane jest przede wszystkim do organizacji koncertów muzyki kameralnej. Na lewo od drzwi wejściowych znajduje się kopia portretu Stefana Batorego. Obraz o dużych rozmiarach przedstawia króla w pozie stojącej, trzymającego berło w prawej ręce, lewa ręka natomiast spoczywa na mieczu. Postać ubrana jest w złoto-czarną zbroję oraz czerwoną pelerynę. Na dalszym planie, w tle wylania się miasto wraz z wieżami zwieńczonymi cebulastymi kopułami

sala Marceliny Czartoryskiej – omówienie wystroju sali oraz portretu księżnej Marceliny Czartoryskiej w kontekście jej związków z Fryderykiem Chopinem.

Naprzeciw wejścia, pomiędzy dwoma oknami z ciężkimi jasnobrązowymi kotarami, znajduje się pionowa, wąska wnęka w ścianie, a obok niej zawieszona jest kopia portretu Marceliny Czartoryskiej. Księżna ubrana jest w ciemną suknię i siedzi przy fortepianie, symbolizującym jej zamiłowanie do muzyki Fryderyka Chopina. Na dalszym planie znajduje się medalion przedstawiający wizerunek kompozytora. Księżna Czartoryska pozostała przez całe życie wierna swojemu nauczycielowi muzyki, u którego pobierała lekcje w Paryżu. Mieszkając w Willi Decjusza, gromadziła pamiątki, tzw. chopiniana

5. Przejście z grupą na II piętro, zwrócenie uwagi największy z gobelinów dekorujących wnętrza, przypomnienie opowieści o jednorożcu i jego symbolice w sztuce renesansowej. (ok. 10 min.)

U wylotu klatki schodowej na II piętrze znajduje się niewielki podest. W tym miejscu schody się rozdzielają – idąc schodami w prawo dojdzie się do pomieszczeń sekretariatu. Nad schodami wisi dużych rozmiarów gobelin. Przedstawia on scenę ukazującą dwie kobiety w otoczeniu lwa i jednorożca stojących na tylnych łapach. Obok na poduszce leżącej na taborecie siedzi pies. Postaci przedstawione są na tle namiotu. Scena ukazana jest w lesie, nad postaciami latają ptaki oraz powiewają proporce. Całość utrzymana jest w barwach czerwonej, zielonej i kremowej. (ok. 15 min.)

6. Drugie piętro: omówienie wyposażenia holu II piętra: komplet mebli, bogato rzeźbiona sofa wraz z dwoma fotelami, biblioteka

Z podestu na II piętrze, idąc w lewo i pokonując kilka schodów, można się dostać do holu, który jest najwyższym pomieszczeniem w rezydencji. Pomieszczenie jest niewielkich rozmiarów. Na wprost wejścia oraz po prawej stronie znajdują się drzwi prowadzące do kolejnych pokoi. Pod ścianami, zarówno po prawej jak i po lewej stronie, ustawione są regały wykonane z ciemnego drewna zastawione książkami. Z tak wyposażonej biblioteki korzystają przebywający w willi rezydenci. Na środku pokoju ustawiony jest komplet mebli w postaci stołu, dwóch foteli oraz kanapy. Meble

wykonane są z ciemnego drewna, obicia foteli i kanapy powleczone są tkaniną w biało-zielone pionowe pasy. Nogi kanapy i foteli ozdobione są postaciami leżących gryfów. Ciemny kolor mebli kontrastuje z bielą ścian.

7. Zakończenie spaceru ze zwiedzającymi, podziękowanie za uwagę.
łącznie czas zwiedzania ok. 1,5 godz.

Indywidualny scenariusz wypracowany podczas spotkania

osoba testująca: JACEK PIOTROWSKI

1. Parter: Sala Kominkowa – Powitanie, wprowadzenie do historii Willi Decjusza

Przedstawienie wystroju Sali Kominkowej ze szczególnym zwróceniem uwagi na marmurowy kominek, kredens oraz gobelin (ok. 15 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Swoją nazwę sala zawdzięcza stylowemu kominkowi, wykonanemu z czarnego marmuru. Kominek znajduje się na lewo od wejścia i jest jedynym czynnym w willi, w którym także i dzisiaj można zapalić ogień. Elementami wyposażenia jest również komplet zabytkowych, neorokokowych, mebli. W centralnym punkcie na ścianie po lewej stronie stoi kredens. Meble te wykonane są z ciemnego drewna, ich fronty zdobione są wypukłymi, delikatnymi motywami roślinnymi. Ścianę po prawej stronie zdobi duży, podłużny, prostokątny gobelin, którego dominującymi kolorami jest żółty, zieleń i czerwień. Na tkaninie przedstawiona jest scena z lisem polującym na dwa bażanty.

2. Przedstawienie wystroju Alkierza Sali Kominkowej wraz z prezentacją kompletu strojów renesansowych oraz gobelinu stanowiącego dekorację ścienną. (ok. 15 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja / narzędzia sensoryczne: dotyk (rozpoznawanie faktury)

Aktywność angażująca grupę:

W alkierzu wyeksponowane zostaną dwie repliki kompletnych renesansowych strojów (damski i męski).

Zaprezentowane elementy strojów z epoki przybliżą modę ludzi epoki renesansu, którzy mieszkali oraz byli gośćmi Willi Decjusza. Stój damski przedstawia bogato zdobioną suknię wraz z dwoma spodniami warstwami, takimi jak: halka zakładana pod spódnicę oraz spódnica z miękkiego aksamitnego materiału, częściowo widoczna spod sukni oraz damskie nakrycie głowy. Na strój męski składają się: kaftan, peleryna, pludry, czyli krótkie spodnie męskie oraz nakrycie głowy: kapelusz.

3. Przejście z grupą na I piętro drewnianą klatką schodową.

4. I piętro (ok. 25 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

sala Lubomirskich – prezentacja wystroju: kominek, gobelin, szafa bretońska

Po prawej stronie od wejścia znajduje się dziewiętnastowieczny kominek z szarego marmuru. Na rogach zdobiony małymi mosiężnymi emblematami o kwiatowych ornamentach. Po przeciwnej stronie, pomiędzy dwoma oknami, stoi okazała, ciemnobrązowa, drewniana szafa w stylu bretońskim z XVII wieku. Mebel ma duże rozmiary, ozdobiony jest snycerką o motywach kwiatowych na wierzchnich stronach drzwi oraz różami na bokach. Okna zdobią upięte zasłony w bordowym kolorze, wykonane z ciężkiego, lejącego materiału. Po lewej stronie sali znajduje się duży gobelin przedstawiający architektoniczną dekorację z niebieskich arkad oraz kwiatowych wazonów, ujętą w złotobrązową ramę z motywami roślinnymi.

Alkierz sali Lubomirskich – omówienie zabytkowego XVII-wiecznego stropu wraz z herbem rodziny Lubomirskich.

Najciekawszą dekoracją tego pomieszczenia jest oryginalny, w całości zachowany, drewniany strop belkowy, pochodzący z XVII wieku. Zdobiony jest polichromią pochodzącą z tego samego okresu, utrzymaną w stonowanych barwach, wśród których dominuje kolor szary, żółty i złoto-ugrowy. Na

belce przyściennej, nad drzwiami balkonowymi, w polu środkowym zachował się herb rodziny Lubomirskich, którzy byli właścicielami Willi Decjusza aż do połowy XVIII wieku.

sala Balowa – omówienie wystroju sali, bogato rzeźbione meble, obraz przedstawiający Willę Decjusza oraz portret króla Stefana Batorego

Z holu wchodzi się do reprezentacyjnych pomieszczeń pierwszego piętra, gdzie trzy sale o podobnej wielkości połączone są ze sobą w amfiladzie. Środkowa, tzw. Sala Balowa, posiada cztery pary drzwi prowadzące do sal bocznych oraz dwa oszklone wyjścia na loggię. Pomieszczenie posiada stylowe wyposażenie i wykorzystywane jest przede wszystkim do organizacji koncertów muzyki kameralnej. Na lewo od drzwi wejściowych znajduje się kopia portretu Stefana Batorego. Obraz o dużych rozmiarach przedstawia króla w pozie stojącej, trzymającego berło w prawej ręce, lewa ręka natomiast spoczywa na mieczu. Postać ubrana jest w złoto-czarną zbroję oraz czerwoną pelerynę.

Pomiędzy drzwiami prowadzącymi do Sali Lubomirskich, która znajduje się po lewej stronie, stoi zabytkowa, XIX-wieczna, ciemnobrązowa komoda zdobiona snycerskimi ornamentami, nawiązującymi do motywów antycznych, a po jej bokach symetrycznie ustawione są dwa zabytkowe fotele wyściełane ciemnozielonym aksamitem.

Pomiędzy drzwiami wychodzącymi na loggię znajduje się kopia obrazu Saturnina Świerzyńskiego, przedstawiająca Willę Decjusza w XIX wieku oraz bawiące się dzieci i spacerowiczów spędzających czas w parku. Obraz oprawiony jest w bogato dekorowaną złoto-srebrną ramę. Jego oryginał znajduje się w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu.

sala Marceliny Czartoryskiej – omówienie wystroju sali oraz portretu księżnej Marceliny Czartoryskiej w kontekście jej związków z Fryderykiem Chopinem.

Naprzeciw wejścia, pomiędzy dwoma oknami z ciężkimi jasnobrązowymi kotarami, znajduje się pionowa, wąska wnęka w ścianie, a obok niej zawieszona jest kopia portretu Marceliny Czartoryskiej. Księżna ubrana jest w ciemną suknię i siedzi przy fortepianie, symbolizującym jej zamiłowanie do muzyki Fryderyka Chopina. Na dalszym planie znajduje się medalion przedstawiający wizerunek kompozytora. Księżna Czartoryska pozostała przez całe życie wierna swojemu nauczycielowi muzyki, u którego pobierała lekcje w Paryżu. Mieszkając w Willi Decjusza, gromadziła pamiątki, tzw. chopiniana.

5. II piętro: omówienie wyposażenia holu II piętra: komplet mebli, bogato rzeźbiona sofa wraz z dwoma fotelami, biblioteka (ok. 15 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Z podestu na II piętrze, idąc w lewo i pokonując kilka schodów, można się dostać do holu, który jest najwyżej położonym pomieszczeniem w rezydencji. Pod ścianami, zarówno po prawej jak i po lewej stronie, ustawione są regały wykonane z ciemnego drewna zastawione książkami. Z tak wyposażonej biblioteki korzystają przebywający w willi rezydenci. Na środku pokoju ustawiony jest komplet mebli w postaci stołu, dwóch foteli oraz kanapy. Meble wykonane są z ciemnego drewna, obicia foteli i kanapy powleczone są tkaniną w biało-zielone pionowe pasy. Nogi kanapy i foteli ozdobione są postaciami leżących gryfów.

6. Zakończenie spaceru ze zwiedzającymi, podziękowanie za uwagę.

łącznie czas zwiedzania ok. 1 godz.15 min

Indywidualny scenariusz wypracowany podczas spotkania

67

osoba testująca: KRYSZYNA POLAŃSKA

1. Powitanie grupy zwiedzających.

miejsce: parter - hol główny (ok. 5 min.)

Zainteresowanie publiczności przekazywanymi informacjami, nawiązanie kontaktu z odbiorcami, poznanie ich poziomu zainteresowania Willą Decjusza.

2. Wprowadzenie do historii obiektu: wyjaśnienie pochodzenia nazwy budynku, przedstawienie postaci pierwszego właściciela wraz z nakreśleniem ogólnego tła epoki, omówienie architektury oraz przekształceń zespołu pałacowego.

miejsce: parter - hol główny (ok. 15 min.)

wybrana metoda zwiedzania - narracja

Willa Decjusza to pochodząca z XVI wieku rezydencja usytuowana na terenie Woli Justowskiej – dzisiejszej dzielnicy Krakowa. Poza głównym budynkiem zespół pałacowo-parkowy tworzą także dwie oficyny: Dom Łaskiego z XVII wieku i wybudowany na początku XXI wieku Dom Erazma, a także otaczający je Park Decjusza. Willa została zbudowana z inicjatywy Justusa Ludwika Decjusza, Alzatzczyka, który przybył do Krakowa na początku XVI stulecia. Decjusz dzięki swoim różnym talentom oraz przymiotom charakteru w niedługim czasie został nadzorcą żup solnych w Wieliczce i Bochni, by później stać się sekretarzem króla Zygmunta Starego. Był nie tylko wytrawnym dyplomata i zaufanym królewskim urzędnikiem, lecz także finansistą odpowiedzialnym za reformę monetarną. Jako człowiek renesansu zajmował się również działalnością wydawniczą i pisarską – spod jego pióra wyszły dzieła dotyczące m.in. czasów panowania Zygmunta Starego. W 1535 roku Decjusz wprowadził się do swojej nowo wybudowanej rezydencji

3. Prezentacja Sali Kominkowej, wyjaśnienie nazwy pomieszczenia i przedstawienie jego funkcji oraz powiązania z historią. Zaprezentowanie artystycznego wystroju, charakterystyka stałych elementów, dekoracja malarska ścian, wyposażenie pomieszczenia meble, zasłony, lustro złożone miejsce: parter Sala Kominkowa (ok. 15 min.)

wybrana metoda zwiedzania - narracja

Pomieszczenie posiada dwoje oszklonych drzwi zamykanych drewnianymi okiennicami. Na ścianie pomiędzy drzwiami zawieszona jest duże lustro, w złotej, pięknie dekorowanej neorokokowej ramie. Po prawej stronie znajdują się drzwi prowadzące do przylegającego do sali małego pokoju, tzw. alkierza. Sala Kominkowa nakryta jest sklepieniem kolebkowym z tzw. lunetami, umieszczonymi wzdłuż dłuższych ścian sali (po 4 wnęki z każdej strony). Zarówno sklepienie jak i ściany mają kolor popielaty i dekorowane są polichromią z delikatnym motywem groteski z zastosowaniem barw żółtej, czerwonej i zielonej, podczas gdy brzegi dekoracji ograniczone są jasnozielonym paskiem. Dekoracja ta jest rekonstrukcją XIX-wiecznych malowideł. Pod sklepieniem wiszą dwa ozdobne żyrandole w kolorze złotym. Swoją nazwę sala zawdzięcza stylowemu kominkowi, wykonanemu z czarnego marmuru i zdobionego jaśniejszymi elementami. Kominek znajduje się na lewo od wejścia i jest jedynym czynnym w willi, w którym także i dzisiaj można zapalić ogień. Elementami wyposażenia jest również komplet zabytkowych, neorokokowych, mebli. Składają się na niego dwie szafy – jedna w rogu, po prawej stronie od wejścia, druga tuż obok kominka, podczas gdy w centralnym punkcie na ścianie po lewej stronie stoi kredens.

W Sali Kominkowej znajdują się również obrazy. Pierwszy z nich wisi tuż przy wejściu, po lewej stronie. Utrzymany jest w ciemnej tonacji i przedstawia siedzącego przy biurku mężczyznę w średnim wieku. Postać ubrana jest w ciemnobrązowy frak, białą kamizelkę oraz białe spodnie. Pod szyją zawiązaną ma białą, ozdobioną haftami chustkę. Na głowie mężczyzna ma białą perukę, modną na przełomie XVIII i XIX wieku. Jego obie ręce oparte są o blat biurka w taki sposób, że widoczna jest tylko prawa dłoń. Poza białymi detalami stroju elementem wyróżniającym się jest czerwone oparcie fotela. Dwa pozostałe obrazy zawieszono się po obu stronach kredensu. Pierwszy z nich, znajdujący się po lewej stronie, to „Dama z wachlarzem”, będący kopią obrazu Rembrandta.

4. Prezentacja wyposażenia Alkierza Sali Kominkowej, zaangażowanie grupy zwiedzających – prezentacja repliki renesansowych strojów (damski i męski) (ok. 15 min.)

wybrana metoda zwiedzania - narracja

Z Sali Kominkowej przechodzi się do pokoju, tzw. alkierza, mieszczącego się w wieży. Po obu stronach drzwi prowadzących na taras znajdują się małe gobeliny przedstawiające kompozycje z kwiatami w wazonach. Trzeci, największy, gobelin znajduje się na tuż koło wejścia, na ścianie po prawej stronie. Na tkaninie uwieczniono scenę w ogrodzie, w której uczestniczą kobiety i mężczyźni, bawiący się koło fontanny.

Aktywność angażująca grupę:

W alkierzu wyeksponowane zostaną dwie repliki kompletnych renesansowych strojów (damski i męski).

Zaprezentowane elementy strojów z epoki przybliżą modę ludzi epoki renesansu, którzy mieszkali oraz byli gośćmi Willi Decjusza. Stój damski przedstawia bogato zdobioną suknię wraz z dwoma spodniami warstwami, takimi jak: halka zakładana pod spódnicę oraz spódnica z miękkiego aksamitnego materiału, częściowo widoczna spod sukni oraz damskie nakrycie głowy. Na strój męski składają się: kaftan, peleryna, pludry, czyli krótkie spodnie męskie oraz nakrycie głowy: kapelusz.

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja / narzędzia sensoryczne: dotyk (rozpoznawanie faktury)

5. Przejście grupy na I piętro drewnianą klatką schodową (ok. 5 min)

6. Prezentacja wyposażenia pomieszczeń I piętra: historyczne meble, obrazy.

miejsce: Sala Balowa, Sala Lubomirskich, alkierz sali. Lubomirskich, sala Marceliny Czartoryskiej (ok. 15 min)

wybrana metoda zwiedzania - narracja

Do Sali Lubomirskich wchodzi się przez drzwi po lewej stronie ze środkowego pomieszczenia. Po prawej stronie od wejścia znajduje się dziewiętnastowieczny kominek z szarego marmuru. Na rogach zdobiony małymi mosiężnymi emblematami o kwiatowych ornamentach. Nad kominkiem zawieszony jest prostokątny, współczesny, obraz przedstawiający schody.

Po przeciwnej stronie, pomiędzy dwoma oknami, stoi okazała, ciemnobrązowa, drewniana szafa w stylu bretońskim z XVII wieku. Mebel ma duże rozmiary, ozdobiony jest snycerką o motywach kwiatowych na wierzchnich stronach drzwi oraz różami na bokach.

Alkierz Sali Lubomirskich

W alkierzu w lewym narożniku ustawiona jest zabytkowa szafa, tzw. bieliźniarka, intarsjowana różnymi gatunkami drewna w kolorach jasno- i ciemnobrązowych. Najciekawszą dekoracją tego pomieszczenia jest oryginalny, w całości zachowany, drewniany strop belkowy, pochodzący z XVII wieku. Zdobiony jest polichromią pochodzącą z tego samego okresu, utrzymaną w stonowanych barwach, wśród których dominuje kolor szary, żółty i złoto-ugrowy. Na belce przyściennej, nad drzwiami balkonowymi, w polu środkowym zachował się herb rodziny Lubomirskich, którzy byli właścicielami Willi Decjusza aż do połowy XVIII wieku.

Loggia na I piętrze

Na loggię można dostać się z Sali Balowej oraz z przyległych sal poprzez oszklone drzwi. Loggia ozdobiona jest pięcioma arkadami. Ściany loggii wyłożone są płytkami ceramicznymi. Ornamentyka kafli łączy w sobie styl orientalny z europejskim. W tej części dekoracji dominują kolory zielony oraz żółty oraz motywy roślinne i geometryczne. Obrazy te otaczają kafle ceramiczne utrzymane w błękitnej tonacji. Loggia otwiera widok na park.

Sala Marceliny Czartoryskiej

Do Sali Marceliny Czartoryskiej wchodzi się przez drzwi z prawej strony Sali Balowej. Od razu, po prawej stronie, znajduje się gobelin przedstawiający scenę rozmowy grupy osób w ogrodowej scenerii. W dalszym planie przedstawiony jest górzysty krajobraz, a po prawej stronie arkady oraz marmurowe schody. Całość kompozycji utrzymana jest w pastelowej zielono-różowej kolorystyce. Naprzeciw wejścia, pomiędzy dwoma oknami z ciężkimi jasnobrązowymi kotarami, znajduje się pionowa, wąska wnęka w ścianie, a obok niej zawieszona jest kopia portretu Marceliny Czartoryskiej. Księżna ubrana jest w ciemną suknię i siedzi przy fortepianie, symbolizującym jej zamiłowanie do muzyki Fryderyka Chopina. Księżna Czartoryska pozostała przez całe życie wierna swojemu nauczycielowi muzyki, u którego pobierała lekcje w Paryżu. Mieszkając w Willi Decjusza, gromadziła pamiątki, tzw. chopiniana. Portret księżnej namalował Jan Matejko.

7. Przejście grupy na II piętro, omówienie przekształceń klatki schodowej (ok. 10 min)

Idąc klatką schodową, pomiędzy pierwszą a drugą kondygnacją, znajduje się okno, przy którym zrekonstruowany został fragment dekoracji malarskiej przedstawiający zewnętrzną okiennicę. Do jej wykonania użyto ciemnych kolorów, które oddają detale i fakturę drewna. Po prawej stronie okna, w narożniku, znajduje się kolejny fragment zrekonstruowanej dekoracji malarskiej. Zastosowany w tym przypadku układ pasowy dekoracji imituje zdobienie ścian, w tym m.in. drewnianą okładzinę oraz tapetę.

U wylotu klatki schodowej na II piętrze znajduje się niewielki podest. Nad schodami wisi dużych rozmiarów gobelin. Przedstawia on scenę ukazującą dwie kobiety w otoczeniu lwa i jednorożca stojących na tylnych łapach. Obok na poduszce leżącej na taborecie siedzi pies. Postaci przedstawione są na tle namiotu. Scena ukazana jest w lesie, nad postaciami latają ptaki oraz powiewają proporce. Całość utrzymana jest w barwach czerwonej, zielonej i kremowej.

8. Omówienie wyposażenia holu II piętra: komplet mebli, bogato rzeźbiona sofa wraz z dwoma fotelami, biblioteka. (ok. 15 min)

wybrana metoda zwiedzania - narracja

Z podestu na II piętrze, idąc w lewo i pokonując kilka schodów, można się dostać do holu, który jest najwyższym położonym pomieszczeniem w rezydencji. Pod ścianami, zarówno po prawej jak i po lewej stronie, ustawione są regały wykonane z ciemnego drewna zastawione książkami. Z tak wyposażonej biblioteki korzystają przebywający w willi rezydenci. Na środku pokoju ustawiony jest komplet mebli w postaci stołu, dwóch foteli oraz kanapy. Meble wykonane są z ciemnego drewna, obicia foteli i kanapy powleczone są tkaniną w biało-zielone pionowe pasy. Nogi kanapy i foteli ozdobione są postaciami leżących gryfów.

9. Zakończenie spaceru ze zwiedzającymi, podziękowanie za uwagę

miejsce: parter - hol główny

łączny czas zwiedzania ok. 1,5 godz.

Indywidualny scenariusz wypracowany podczas spotkania

1. Parter: hall i Sala Kominkowa – wprowadzenie (ok. 20 min.).

Willa Decjusza jest posiadłością renesansową powstałą w 16 wieku. Znajduje się na przedmieściach Krakowa w dzielnicy podmiejskiej Wola Justowska. Ta budowla była stworzona przez Justusa Decjusza wielkiego myśliciela i humanisty, który znajdował się pod silnym wpływem prądów filozoficznych. Jako ekonomista ten niemiecki intelektualista był pod silnym wpływem Marcina Lutra i Erazma z Rotterdamu. W okresie renesansu w Willi Decjusza działał również zbór Kalwiński. Co świadczyło o tym, że protestantyzm jest dla osób mieszkających w tym domu nurtem filozoficznym kształtującym poglądy na świat w tym okresie. Trzeba wspomnieć, iż w tym okresie tworzyli twórcy, jak Kochanowski czy Rej. Silnymi śladami tego nurtu w literaturze jest humanizm, filozofia wpływająca na przestrzeń tej budowli.

2. I piętro: sala Lubomirskich, sala Balowa, sala Marceliny Czarторыskiej (ok. 35 min.).

Po okresie renesansu ma miejsce powolny upadek Rzeczypospolitej. Przejawem śladów tego okresu jest obraz króla Batorego. Wspomnę, iż był to król elekcyjny. Budowla ciągle zmienia się nadążając za zmieniającymi się epokami.

Polska znajdując się pod zaborami wydała wspaniałych twórców takich jak: Mickiewicz czy Chopin. Nawiązaniem do postaci twórców są bardzo silne wpływy dwóch kobiet Henrietty Kuczkowskiej i Marceliny Czarторыskiej. Henrietta Kuczkowska była mieszkanką tej Willi i stała się ona pierwowzorem Ewy z dziadów Adama Mickiewicza. Trzeba wspomnieć, iż była młodzieńczą miłością naszego wieszca. Czarторыska wybitna pianistka mieszkająca w Willi była uczennicą Chopina oraz opiekowała się kompozytorem przed jego śmiercią.

Po okresie zaborów Polska odzyskuje niepodległość. W tym okresie Willa Decjusza niestety została zapomniana. Nadchodzi po okresie krótkiej niepodległości dramatyczny okres II wojny światowej i komunizmu. Polska po upadku okresu komunistycznego odzyskuje niepodległość. W tym okresie odradza się Willa, gdzie odbywają się spotkania intelektualistów dyskutujących o rozwoju demokracji. Stanowi to silne nawiązanie do początków Willi i epoki humanizmu.

3. II piętro: (ok. 15 min.)

Odpowiedzi na pytania ze strony publiczności.

Na koniec pragnę złożyć podziękowania Stowarzyszeniu Willa Decjusza za stworzenie mądrego projektu, gdzie osoby z niepełnosprawnością wzrokową mogły opowiedzieć czym są przestrzeń tej rezydencji.

Łączny czas zwiedzania ok. 1 godz. 15 min. .

osoba testująca – SEBASTIAN DRĄG

1. Parter: hall i Sala Kominkowa - wprowadzenie

krótka geneza powstania Willi, przedstawienie postaci Decjusza i Decjusza młodszego. (ok. 20 min.)

Willa Decjusza to pochodząca z XVI wieku rezydencja usytuowana na terenie Woli Justowskiej – dzisiejszej dzielnicy Krakowa. Poza głównym budynkiem zespół pałacowo-parkowy tworzą także dwie oficyny: Dom Łaskiego z XVII wieku i wybudowany na początku XXI wieku Dom Erazma, a także otaczający je Park Decjusza. Willa została zbudowana z inicjatywy Justusa Ludwika Decjusza, Alzarczyka, który przybył do Krakowa na początku XVI stulecia. Decjusz dzięki swoim rozlicznym talentom oraz przymiotom charakteru w niedługim czasie został nadzorcą żup solnych w Wieliczce i Bochni, by później stać się sekretarzem króla Zygmunta Starego. Był nie tylko wytrawnym dyplomata i zaufanym królewskim urzędnikiem, lecz także finansistą odpowiedzialnym za reformę monetarną. Jako człowiek renesansu zajmował się również działalnością wydawniczą i pisarską – spod jego pióra wyszły dzieła dotyczące m.in. czasów panowania Zygmunta Starego. W 1535 roku Decjusz wprowadził się do swojej nowo wybudowanej rezydencji. Willa była dziełem włoskiej spółki budowlanej, utworzonej po zakończeniu prac w Kaplicy Zygmuntowskiej przez Jana Ciniego ze Sieny, Bernardyna de Giannotisa z Rzymu i Filipa z Fiesole. Od 1590 roku posiadłość była własnością innych polskich rodów, takich jak: Lubomirscy, Sanguszkowie oraz Wielowiejscy. Ostatnią arystokratyczną właścicielką Willi, w drugiej połowie XIX wieku, została księżna Marcelina Czartoryska, a jej dom stał się wówczas pierwszym salonem w mieście, ostoją patriotyzmu i polskości. Kolejni gospodarze przebudowywali swoją siedzibę i dokonywali zmian zarówno bryły architektonicznej, jak wystroju pomieszczeń.

2. I piętro (ok. 35 min.)

- klatka schodowa, korytarz, krótkie przedstawienie przeprowadzonych prac remontowych, itd.
- Sala Lubomirskich rozwinięcie historii rodziny, przedstawienie postaci Stanisława i Sebastiana Lubomirskich
- Sala balowa, przedstawienie postaci Anny Henrietty Kuczkowskiej i Joanny Ledóchowskiej,
- Sala Marceliny Czartoryskiej - rozwinięcie historii Marceliny Czartoryskiej.

3. Drugie piętro: przedstawienie współczesnej roli Willi (ok. 15 min.).

4. Zakończenie: Dom Łaskiego (ok. 20 min.).

Dom Łaskiego to jedna z dwóch oficyn znajdujących się w sąsiedztwie Willi Decjusza. Fasada tego niewielkiego, prostokątnego budynku ma kolor kremowy. Oficyna posiada trzy kondygnacje i jest dużo niższa od samej willi. Budynek nakryty jest wielospadowym dachem z czerwonymi dachówkami. Elementem wyraźnie wyróżniającym się w bryle budynku jest ozdobny ganek znajdujący się we wschodnim narożniku oficyny. Jego drewniany dach w kolorze ciemnego brązu wsparty jest na czterech kamiennych kolumnach. Pod dachem znajdują się prowadzące w dół schody, po których dostać się można do najbardziej reprezentacyjnego pomieszczenia, jakim jest Sala Błękitna. Swoją nazwę sala wywodzi od koloru sklepienia, do którego ozdobienia użyto poza dominującą barwą błękitną ze złotymi gwiazdkami także kolorów żółtego i czerwonego. Samo sklepienie ma także dekoracyjny charakter w stylu neogotyckim. Pod sklepieniem wisi żyrandol w kolorze złotym. Pomieszczenie jest dosyć przestronne – elementu lekkości dodają mu dwie pary drzwi prowadzących na taras, znajdujące się na ścianie po prawej stronie od wejścia. Na ścianie na wprost stoi okazała szafa gdańska z XVII wieku, wykonana z jasnego drewna orzechowego. Na prawo od szafy znajdują się dwa stopnie schodów oraz kolejne drzwi prowadzące do następnych parterowych pomieszczeń oficyny.

łącznie czas zwiedzania ok. 1,5 godz.

Indywidualny scenariusz wypracowany podczas spotkania

72

1. Parter: Sala Kominkowa – Powitanie, wprowadzenie do historii Willi Decjusza

Willa została zbudowana z inicjatywy Justusa Ludwika Decjusza, Alzarczyka, który przybył do Krakowa na początku XVI stulecia. Decjusz dzięki swoim rozlicznym talentom oraz przymiotom charakteru w niedługim czasie został nadzorcą żup solnych w Wieliczce i Bochni, by później stać się sekretarzem króla Zygmunta Starego, dyplomatą i zaufanym królewskim urzędnikiem.

Przedstawienie wystroju Sali Kominkowej ze szczególnym zwróceniem uwagi na marmurowy kominek, kredens oraz gobelin (ok. 10 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Swoją nazwę sala zawdzięcza stylowemu kominkowi, wykonanemu z czarnego marmuru. Kominek znajduje się na lewo od wejścia i jest jedynym czynnym w willi, w którym także i dzisiaj można zapalić ogień. Elementami wyposażenia jest również komplet zabytkowych, neorokokowych, mebli. W centralnym punkcie na ścianie po lewej stronie stoi kredens. Meble te wykonane są z ciemnego drewna, ich fronty zdobione są wypukłymi, delikatnymi motywami roślinnymi. Ścianę po prawej stronie zdobi duży, podłużny, prostokątny gobelin, którego dominującymi kolorami jest żółty, zieleń i czerwień. Na tkaninie przedstawiona jest scena z lisem polującym na dwa bażanty.

2. Przedstawienie wystroju Alkierza Sali Kominkowej wraz z prezentacją kompletu strojów renesansowych oraz gobelinu stanowiącego dekorację ścienną. (ok. 15 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja / narzędzia sensoryczne: dotyk (rozpoznawanie faktury)

Po obu stronach drzwi prowadzących na taras znajdują się małe gobeliny przedstawiające kompozycje z kwiatami w wazonach. Trzeci, największy, gobelin znajduje się na tuż koło wejścia, na ścianie po prawej stronie. Na tkaninie uwieczniono scenę w ogrodzie, w której uczestniczą kobiety i mężczyźni, bawiący się koło fontanny.

Aktywność angażująca grupę:

W alkierzu wyeksponowane zostaną dwie repliki kompletnych renesansowych strojów (damski i męski).

Zaprezentowane elementy strojów z epoki przybliżą modę ludzi epoki renesansu, którzy mieszkali oraz byli gośćmi Willi Decjusza. Stój damski przedstawia bogato zdobioną suknię wraz z dwoma spodniami warstwami, takimi jak: halka zakładana pod spódnicę oraz spódnica z miękkiego aksamitnego materiału, częściowo widoczna spod sukni oraz damskie nakrycie głowy. Na strój męski składają się: kaftan, peleryna, pludry, czyli krótkie spodnie męskie oraz nakrycie głowy: kapelusz.

3. Przejście z grupą na I piętro drewnianą klatką schodową.

4. I piętro (ok. 20 min.):

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

sala Lubomirskich – prezentacja wystroju: kominek, gobelin, szafa bretońska

Po prawej stronie od wejścia znajduje się dziewiętnastowieczny kominek z szarego marmuru. Na rogach zdobiony małymi mosiężnymi emblematami o kwiatowych ornamentach. Po przeciwnej stronie, pomiędzy dwoma oknami, stoi okazała, ciemnobrązowa, drewniana szafa w stylu bretońskim z XVII wieku. Mebel ma duże rozmiary, ozdobiony jest snycerką o motywach kwiatowych na wierzchnich stronach drzwi oraz różami na bokach. Okna zdobią upięte zasłony w bordowym kolorze, wykonane z ciężkiego, lejącego materiału. Po lewej stronie sali znajduje się duży gobelin przedstawiający architektoniczną dekorację z niebieskich arkad oraz kwiatowych wazonów, ujętą w złotobrązową ramę z motywami roślinnymi.

Alkierz sali Lubomirskich – omówienie zabytkowego XVII-wiecznego stropu wraz z herbem rodziny Lubomirskich.

Najciekawszą dekoracją tego pomieszczenia jest oryginalny, w całości zachowany, drewniany strop belkowy, pochodzący z XVII wieku. Zdobiony jest polichromią pochodzącą z tego samego okresu, utrzymaną w stonowanych barwach, wśród których dominuje kolor szary, żółty i złoto-ugrowy. Na belce przyściennej, nad drzwiami balkonowymi, w polu środkowym zachował się herb rodziny Lubomirskich, którzy byli właścicielami Willi Decjusza aż do połowy XVIII wieku.

sala Balowa – omówienie wystroju sali, bogato rzeźbione meble

Pomieszczenie posiada stylowe wyposażenie i wykorzystywane jest przede wszystkim do organizacji koncertów muzyki kameralnej. Pomiędzy drzwiami prowadzącymi do Sali Lubomirskich, która znajduje się po lewej stronie, stoi zabytkowa, XIX-wieczna, ciemnobrązowa komoda zdobiona snycerskimi ornamentami, nawiązującymi do motywów antycznych, a po jej bokach symetrycznie ustawione są dwa zabytkowe fotele wyściełane ciemnozielonym aksamitem.

sala Marceliny Czartoryskiej – omówienie wystroju sali oraz portretu księżnej Marceliny Czartoryskiej

Naprzeciw wejścia, pomiędzy dwoma oknami z ciężkimi jasnobrązowymi kotarami, znajduje się pionowa, wąska wnęka w ścianie, a obok niej zawieszona jest kopia portretu Marceliny Czartoryskiej. Księżna ubrana jest w ciemną suknię i siedzi przy fortepianie,

5. Drugie piętro: omówienie wyposażenia holu II piętra: komplet mebli, bogato rzeźbiona sofa wraz z dwoma fotelami, biblioteka (ok. 15 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Z podestu na II piętrze, idąc w lewo i pokonując kilka schodów, można się dostać do holu, który jest najwyżej położonym pomieszczeniem w rezydencji. Pod ścianami, zarówno po prawej jak i po lewej stronie, ustawione są regały wykonane z ciemnego drewna zastawione książkami. Z tak wyposażonej biblioteki korzystają przebywający w willi rezydenci. Na środku pokoju ustawiony jest komplet mebli w postaci stołu, dwóch foteli oraz kanapy. Meble wykonane są z ciemnego drewna, obicia foteli i kanapy powleczone są tkaniną w biało-zielone pionowe pasy. Nogi kanapy i foteli ozdobione są postaciami leżących gryfów.

6. Przejście z grupą do innego budynku – oficyny zwanej Domem Łaskiego (5 min.)

7. Sala Błękitna (ok. 10 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Sala Błękitna swoją nazwę sala wywodzi od koloru sklepienia, do którego ozdobienia użyto poza dominującą barwą błękitną ze złotymi gwiazdkami także kolorów żółtego i czerwonego. Samo sklepienie ma także dekoracyjny charakter w stylu neogotyckim. Pomieszczenie jest dosyć przestronne – elementu lekkości dodają mu dwie pary drzwi prowadzących na taras, znajdujące się na ścianie po prawej stronie od wejścia. Na ścianie na wprost stoi okazała szafa gdańska z XVII wieku, wykonana z jasnego drewna orzechowego. Na prawo od szafy znajdują się dwa stopnie schodów oraz kolejne drzwi prowadzące do następnych parterowych pomieszczeń oficyny.

W pomieszczeniu tym w wieku XIX, za czasów księżnej Marceliny Czartoryskiej mieściła się kaplica.

8. Zakończenie spaceru ze zwiedzającymi, podziękowanie za uwagę.

łącznie czas zwiedzania ok. 1 godz.15 min.

Indywidualny scenariusz wypracowany podczas spotkania
osoba testująca – KATARZYNA PIOTROWSKA

1. Powitanie grupy, wprowadzenie do historii Willi Decjusza

Miejsce: parter - Hall główny (ok. 10 min.)

wybrane metody zwiedzania – narracja

Willa Decjusza to pochodząca z XVI wieku rezydencja usytuowana na terenie Woli Justowskiej – dzisiejszej dzielnicy Krakowa. Willa została zbudowana z inicjatywy Justusa Ludwika Decjusza, Alzarczyka, który przybył do Krakowa na początku XVI stulecia. Decjusz dzięki swoim rozlicznym talentom oraz przymiotom charakteru w niedługim czasie został nadzorcą żup solnych w Wieliczce i Bochni, by później stać się sekretarzem króla Zygmunta Starego. Był nie tylko wytrawnym dyplomata i zaufanym królewskim urzędnikiem, lecz także finansistą odpowiedzialnym za reformę monetarną. Jako człowiek renesansu zajmował się również działalnością wydawniczą i pisarską – spod jego pióra wyszły dzieła dotyczące m.in. czasów panowania Zygmunta Starego. W 1535 roku Decjusz wprowadził się do swojej nowo wybudowanej rezydencji.

2. Przedstawienie wystroju Sali Kominkowej ze szczególnym zwróceniem uwagi na marmurowy kominek (ok. 15 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Swoją nazwę sala zawdzięcza stylowemu kominkowi, wykonanemu z czarnego marmuru i zdobionego jaśniejszymi elementami. Kominek znajduje się na lewo od wejścia i jest jedynym czynnym w willi, w którym także i dzisiaj można zapalić ogień.

3. Przedstawienie wystroju Alkierza Sali Kominkowej wraz z prezentacją kompletu strojów renesansowych. (ok. 15 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja / narzędzia sensoryczne: dotyk (rozpoznawanie faktury)

Aktywność angażująca grupę:

W alkierzu wyeksponowane zostaną dwie repliki kompletnych renesansowych strojów (damski i męski).

Zaprezentowane elementy strojów z epoki przybliżą modę ludzi epoki renesansu, którzy mieszkali oraz byli gośćmi Willi Decjusza. Stój damski przedstawia bogato zdobioną suknię wraz z dwoma spodniami warstwami, takimi jak: halka zakładana pod spódnicę oraz spódnica z miękkiego aksamitnego materiału, częściowo widoczna spod sukni oraz damskie nakrycie głowy. Na strój męski składają się: kaftan, peleryna, pludry, czyli krótkie spodnie męskie oraz nakrycie głowy: kapelusz.

4. Przejście z grupą na I piętro drewnianą klatką schodową.

5. I piętro: (ok. 20 min. łącznie / po 5 min. na każdą salę)

sala Lubomirskich – prezentacja wystroju: kominek, gobelin, szafa bretońska

Po prawej stronie od wejścia znajduje się dziewiętnastowieczny kominek z marmuru. Po przeciwnej stronie, pomiędzy dwoma oknami, stoi okazała, ciemnobrązowa, drewniana szafa w stylu bretońskim z XVII wieku. Mebel ma duże rozmiary, ozdobiony jest snycerką o motywach kwiatowych na wierzchnich stronach drzwi oraz różami na bokach. Okna zdobią upięte zasłony w bordowym kolorze, wykonane z ciężkiego, lejącego materiału. Po lewej stronie sali znajduje się duży gobelin przedstawiający architektoniczną dekorację z niebieskich arkad oraz kwiatowych wazonów, ujętą w złotobrązową ramę z motywami roślinnymi.

Alkierz sali Lubomirskich – omówienie zabytkowego XVII-wiecznego stropu wraz z herbem rodziny Lubomirskich.

Najciekawszą dekoracją tego pomieszczenia jest oryginalny, w całości zachowany, drewniany strop belkowy, pochodzący z XVII wieku. Zdobiony jest polichromią pochodzącą z tego samego okresu, utrzymaną w stonowanych barwach, wśród których dominuje kolor szary, żółty i złoto-ugrowy. Na belce przyściennej, nad drzwiami balkonowymi, w polu środkowym zachował się herb rodziny Lubomirskich, którzy byli właścicielami Willi Decjusza aż do połowy XVIII wieku.

sala Balowa – omówienie wystroju sali, bogato rzeźbione meble, obraz przedstawiający Willę Decjusza oraz portret króla Stefana Batorego

Z holu wchodzi się do reprezentacyjnych pomieszczeń pierwszego piętra, gdzie trzy sale o podobnej wielkości połączone są ze sobą w amfiladzie. Środkowa, tzw. Sala Balowa, posiada cztery pary drzwi prowadzące do sal bocznych oraz dwa oszklone wyjścia na loggię. Pomieszczenie posiada stylowe wyposażenie i wykorzystywane jest przede wszystkim do organizacji koncertów muzyki kameralnej. Na lewo od drzwi wejściowych znajduje się kopia portretu Stefana Batorego. Obraz o dużych rozmiarach przedstawia króla w pozie stojącej, trzymającego berło w prawej ręce, lewa ręka natomiast spoczywa na mieczu. Postać ubrana jest w złoto-czarną zbroję oraz czerwoną pelerynę.

Pomiędzy drzwiami prowadzącymi do Sali Lubomirskich, która znajduje się po lewej stronie, stoi zabytkowa, XIX-wieczna, ciemnobrązowa komoda zdobiona snycerskimi ornamentami, nawiązującymi do motywów antycznych, a po jej bokach symetrycznie ustawione są dwa zabytkowe fotele wyściełane ciemnozielonym aksamitem.

Pomiędzy drzwiami wychodzącymi na loggię znajduje się kopia obrazu Saturnina Świerzyńskiego, przedstawiająca Willę Decjusza w XIX wieku oraz bawiące się dzieci i spacerowiczów spędzających czas w parku. Obraz oprawiony jest w bogato dekorowaną złoto-srebrną ramę. Jego oryginał znajduje się w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu.

sala Marceliny Czartoryskiej – omówienie wystroju sali oraz portretu księżnej Marceliny Czartoryskiej w kontekście jej związków z Fryderykiem Chopinem.

Naprzeciw wejścia, pomiędzy dwoma oknami z ciężkimi jasnobrązowymi kotarami, znajduje się pionowa, wąska wnęka w ścianie, a obok niej zawieszona jest kopia portretu Marceliny Czartoryskiej. Księżna ubrana jest w ciemną suknię i siedzi przy fortepianie, symbolizującym jej zamiłowanie do muzyki Fryderyka Chopina. Na dalszym planie znajduje się medalion przedstawiający wizerunek kompozytora. Księżna Czartoryska pozostała przez całe życie wierna swojemu nauczycielowi muzyki, u którego pobierała lekcje w Paryżu. Mieszkając w Willi Decjusza, gromadziła pamiątki, tzw. chopiniana.

6. Drugie piętro: omówienie wyposażenia holu II piętra: komplet mebli, bogato rzeźbiona sofa wraz z dwoma fotelami, biblioteka (ok. 10 min.)

Z podestu na II piętrze, idąc w lewo i pokonując kilka schodów, można się dostać do holu, który jest najwyżej położonym pomieszczeniem w rezydencji. Pod ścianami, zarówno po prawej jak i po lewej stronie, ustawione są regały wykonane z ciemnego drewna zastawione książkami. Z tak wyposażonej biblioteki korzystają przebywający w willi rezydenci. Na środku pokoju ustawiony jest komplet mebli w postaci stołu, dwóch foteli oraz kanapy. Meble wykonane są z ciemnego drewna, obicia foteli i kanapy powleczone są tkaniną w biało-zielone pionowe pasy. Nogi kanapy i foteli ozdobione są postaciami leżących gryfów.

7. Przejście z grupą do innego budynku – oficyny zwanej Domem Łaskiego (5 min.)

8. Sala Błękitna (ok. 10 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Sala Błękitna swoją nazwę sala wywodzi od koloru sklepienia, do którego ozdobienia użyto poza dominującą barwą błękitną ze złotymi gwiazdkami także kolorów żółtego i czerwonego. Samo

sklepienie ma także dekoracyjny charakter w stylu neogotyckim. Pomieszczenie jest dosyć przestronne – elementu lekkości dodają mu dwie pary drzwi prowadzących na taras, znajdujące się na ścianie po prawej stronie od wejścia. Na ścianie na wprost stoi okazała szafa gdańska z XVII wieku, wykonana z jasnego drewna orzechowego. Na prawo od szafy znajdują się dwa stopnie schodów oraz kolejne drzwi prowadzące do następnych parterowych pomieszczeń oficyny. W pomieszczeniu tym w wieku XIX, za czasów księżnej Marceliny Czartoryskiej mieściła się kaplica.

9. Zakończenie spaceru ze zwiedzającymi, podziękowanie za uwagę.

łącznie czas zwiedzania ok. 1,5 godz.

Indywidualny scenariusz wypracowany podczas spotkania
osoby testujące – IZABELLA JASICA I PIOTR PALENICZAK

1. Parter: hall i Sala Kominkowa – wprowadzenie do historii Willi Decjusza

77

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Willa Decjusza to pochodząca z XVI wieku rezydencja usytuowana na terenie Woli Justowskiej – dzisiejszej dzielnicy Krakowa. Willa została zbudowana z inicjatywy Justusa Ludwika Decjusza, Alzarczyka, który przybył do Krakowa na początku XVI stulecia. Decjusz dzięki swoim różnym talentom oraz przymiotom charakteru w niedługim czasie został nadzorcą żup solnych w Wieliczce i Bochni, by później stać się sekretarzem króla Zygmunta Starego. Był nie tylko wytrawnym dyplomata i zaufanym królewskim urzędnikiem, lecz także finansistą odpowiedzialnym za reformę monetarną. Jako człowiek renesansu zajmował się również działalnością wydawniczą i pisarską – spod jego pióra wyszły dzieła dotyczące m.in. czasów panowania Zygmunta Starego. W 1535 roku Decjusz wprowadził się do swojej nowo wybudowanej rezydencji.

Przedstawienie wystroju Sali Kominkowej

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Swoją nazwę sala zawdzięcza stylowemu kominkowi, wykonanemu z czarnego marmuru. Kominek znajduje się na lewo od wejścia i jest jedynym czynnym w willi, w którym także i dzisiaj można zapalić ogień. Elementami wyposażenia jest również komplet zabytkowych, neorokokowych, mebli. Składają się na niego dwie szafy – jedna w rogu, po prawej stronie od wejścia, druga tuż obok kominka, podczas gdy w centralnym punkcie na ścianie po lewej stronie stoi kredens. Na ścianie pomiędzy drzwiami zawieszona jest duże lustro, w złotej, pięknie dekorowanej neorokokowej ramie. Po prawej stronie znajdują się drzwi prowadzące do przylegającego do sali małego pokoju, tzw. alkierza.

Przedstawienie wystroju Alkierza Sali Kominkowej wraz z prezentacją kompletu strojów renesansowych. (ok. 25 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja / narzędzia sensoryczne: zapach i dotyk (rozpoznawanie faktury)

Z Sali Kominkowej przechodzi się do pokoju, tzw. alkierza, mieszczącego się w wieży. Pomieszczenie jest małe, kwadratowe, jasne i nasłonecznione, doświetlone dzięki oknu oraz oszklonym drzwiom prowadzącym na taras. Alkierz nakryty jest sklepieniem w biały kolorze, zdobionym XIX-wieczną dekoracją stiukową, przedstawiającą gałązki bluszczu, zakończone motywem muszli. Największy, gobelin znajduje się na tuż koło wejścia, na ścianie po prawej stronie. Na tkaninie uwieczniono scenę w ogrodzie, w której uczestniczą kobiety i mężczyźni, bawiący się koło fontanny.

Aktywność angażująca grupę:

W alkierzu wyeksponowane zostaną dwie repliki kompletnych renesansowych strojów (damski i męski).

Zaprezentowane elementy strojów z epoki przybliżą modę ludzi epoki renesansu, którzy mieszkali oraz byli gośćmi Willi Decjusza. Strój damski przedstawia bogato zdobioną suknię wraz z dwoma spodniami warstwami, takimi jak: halka zakładana pod spódnicę oraz spódnica z miękkiego aksamitnego materiału, częściowo widoczna spod sukni oraz damskie nakrycie głowy. Na strój męski składają się: kaftan, peleryna, pludry, czyli krótkie spodnie męskie oraz nakrycie głowy: kapelusz.

2. I piętro (ok. 25 min.).

sala Lubomirskich

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Do Sali Lubomirskich wchodzi się przez drzwi po lewej stronie ze środkowego pomieszczenia. Po prawej stronie od wejścia znajduje się dziewiętnastowieczny kominek z szarego marmuru. Po przeciwnej stronie, pomiędzy dwoma oknami, stoi okazała, ciemnobrązowa, drewniana szafa w stylu bretońskim z XVII wieku. Mebel ma duże rozmiary, ozdobiony jest snycerką o motywach

kwiatowych na wierzchnich stronach drzwi oraz różami na bokach. Okna zdobią upięte zasłony w bordowym kolorze, wykonane z ciężkiego, lejącego materiału. Po lewej stronie sali znajduje się duży gobelin przedstawiający architektoniczną dekorację z niebieskich arkad oraz kwiatowych wazonów, ujętą w złotobrazową ramę z motywami roślinnymi.

Alkierz Sali Lubomirskich - omówienie zabytkowego XVII-wiecznego stropu wraz z herbem rodziny Lubomirskich.

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

W alkierzu, w lewym narożniku ustawiona jest zabytkowa szafa, tzw. bieliźniarka, intarsjowana różnymi gatunkami drewna w kolorach jasno- i ciemnobrazowych. Dekoracje przedstawiają motywy kwiatowe i ptaki. Najciekawszą dekoracją tego pomieszczenia jest oryginalny, w całości zachowany, drewniany strop belkowy, pochodzący z XVII wieku. Zdobiony jest polichromią pochodzącą z tego samego okresu. Na belce przyściennej, nad drzwiami balkonowymi, w polu środkowym zachował się herb rodziny Lubomirskich, którzy byli właścicielami Willi Decjusza aż do połowy XVIII wieku. Herb Szreniawa ma postać leżącej litery S umieszczonej w czerwono-żółtym kartuszu herbowym.

sala Balowa – omówienie kopii obrazu Saturnina Świeżyńskiego nawiązującego do udostępniania parku wokół Willi krakowianom w XIX wieku oraz kopii portretu króla Stefana Batorego

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Z holu wchodzi się do reprezentacyjnych pomieszczeń pierwszego piętra, gdzie trzy sale o podobnej wielkości połączone są ze sobą w amfiladzie. Środkowa, tzw. Sala Balowa, posiada cztery pary drzwi prowadzące do sal bocznych oraz dwa oszklone wyjścia na loggię. Pomieszczenie posiada stylowe wyposażenie i wykorzystywane jest przede wszystkim do organizacji koncertów muzyki kameralnej. Na lewo od drzwi wejściowych znajduje się kopia portretu Stefana Batorego. Obraz o dużych rozmiarach przedstawia króla w pozie stojącej, trzymającego berło w prawej ręce, lewa ręka natomiast spoczywa na mieczu. Postać ubrana jest w złoto-czarną zbroję oraz czerwoną pelerynę.

W głębi Sali Balowej stoi duży fortepian. Pomiędzy drzwiami wychodzącymi na loggię znajduje się kopia obrazu Saturnina Świeżyńskiego, przedstawiająca Willę Decjusza w XIX wieku oraz bawiące się dzieci i spacerowiczów spędzających czas w parku. Obraz oprawiony jest w bogato dekorowaną złoto-srebrną ramę. Jego oryginał znajduje się w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu.

Sala Marceliny Czartoryskiej - omówienie wystroju sali oraz portretu księżnej Marceliny Czartoryskiej w kontekście jej związków z Fryderykiem Chopinem.

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Do Sali Marceliny Czartoryskiej wchodzi się przez drzwi z prawej strony Sali Balowej. Od razu, po prawej stronie, znajduje się gobelin przedstawiający scenę rozmowy grupy osób w ogrodowej scenerii. W dalszym planie przedstawiony jest górzysty krajobraz, a po prawej stronie arkady oraz marmurowe schody. Naprzeciw wejścia, pomiędzy dwoma oknami z ciężkimi jasnobrazowymi kotarami, znajduje się pionowa, wąska wnęka w ścianie, a obok niej zawieszona jest kopia portretu Marceliny Czartoryskiej. Księżna ubrana jest w ciemną suknię i siedzi przy fortepianie, symbolizującym jej zamiłowanie do muzyki Fryderyka Chopina. Na dalszym planie znajduje się medalion przedstawiający wizerunek kompozytora. Księżna Czartoryska pozostała przez całe życie wierna swojemu nauczycielowi muzyki, u którego pobierała lekcje w Paryżu. Mieszkając w Willi Decjusza, gromadziła pamiątki, tzw. chopiniana. Portret księżnej namalował Jan Matejko. Sala Marceliny Czartoryskiej wykorzystywana jest m.in. podczas ceremonii ślubnych. Z pomieszczenia można wyjść na loggię i do alkierza.

3. Loggia I pietra – omówienie dekoracji ceramicznej zdobiącej loggię I piętra i zamontowanej tu z inicjatywy księżnej Marceliny w nawiązaniu do różnorodności kultury europejskiej i wschodniej.

(ok. 20 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Na loggię można dostać się z Sali Balowej oraz z przyległych sal poprzez oszklone drzwi. Ściany loggii wyłożone są płytkami ceramicznymi. Ornamentyka kafli łączy w sobie styl orientalny z europejskim. W dekoracji wyraźnie odcinają się płytki z wyodrębnionymi obrazami przedstawiającymi motywy sztuki islamskiej, pochodzące z XVIII wieku i sprowadzone przez księżną Marcelinę Czartoryską z Algierii. W tej części dekoracji dominują kolory zielony oraz żółty oraz motywy roślinne i geometryczne. Obrazy te otaczają kafle ceramiczne utrzymane w błękitnej tonacji. Zostały one wyprodukowane w europejskich warsztatach i pochodzą z XIX wieku. Wykonanie tego typu dekoracji było realizacją idei księżnej spotkania sztuki Wschodu i Zachodu. Loggia otwiera widok na park.

4. II piętro: omówienie wyposażenia holu II piętra: komplet mebli, bogato rzeźbiona sofa wraz z dwoma fotelami, biblioteka na potrzeby programu stypendialnego Stowarzyszenia dedykowanego pisarzom oraz programu adresowanego do seniorów. Krótkie przedstawienie działalności Stowarzyszenia. (ok. 20 min.)

wybrane metody zwiedzania – prezentacja wyposażenia / narracja

Pod ścianami, zarówno po prawej jak i po lewej stronie, ustawione są regały wykonane z ciemnego drewna zastawione książkami. Z tak wyposażonej biblioteki korzystają przebywający w willi rezydenci. Na środku pokoju ustawiony jest komplet mebli w postaci stołu, dwóch foteli oraz kanapy. Meble wykonane są z ciemnego drewna, obicia foteli i kanapy powleczone są tkaniną w biało-zielone pionowe pasy. Nogi kanapy i foteli ozdobione są postaciami leżących gryfów. II piętro rezydencji zostało dobudowane w pierwszej połowie XVII wieku, w czasach, kiedy właścicielami willi byli Lubomirscy.

5. Zakończenie spaceru ze zwiedzającymi, podziękowanie za uwagę

łącznie czas zwiedzania ok. 1,5 godz.

ZAŁĄCZNIK nr 7

Słownik terminów przydatnych podczas oprowadzania po Willi Decjusza dla osób z dysfunkcją wzroku.

alkierz – wyodrębniony z głównej bryły narożnik budynku, najczęściej na planie kwadratu. Często wyższy, nakryty osobnym dachem, przyjmujący formę wieży. Pierwotnie pełnił funkcję baszty wykorzystywanej do celów militarnych. Z czasem mianem alkierza zaczęto określać także pokoje prywatne znajdujące się w narożnikach budynku, które pełniły funkcje sypialni czy gabinetów. Alkierze były pomieszczeniami typowymi dla polskich pałaców i dworów począwszy od XVI-XVII wieku. Określenie to odnoszono także do mniejszych kobiecych pokoi w charakterze sypialni, które towarzyszyły pokojom dziennym. Mianem alkierza określa się również reprezentacyjną izbę lub sypialnię w wiejskich chatach czy zajazdach. W przypadku Willi Decjusza zwracają uwagę dwie wyodrębnione wieże alkierzowe dobudowane w XVII wieku.

arkada – element architektoniczny w postaci łuku połączonego dwoma podporami w formie kolumn czy filarów. Łuki mogą funkcjonować pojedynczo lub tworzyć wieloelementowe kompozycje występując np. w rzędach, dzieląc i wyodrębniając w ten sposób przestrzeń. Pierwsze arkady były wznoszone przez starożytnych Rzymian i wykorzystywane m.in. do budowy akweduktów, mostów czy łuków tryumfalnych. Łuki stosowano również do tworzenia tzw. ślepych arkad przylegających do ściany (pozbawionych prześwitu). W przypadku Willi Decjusza arkady występują m.in. we frontowej fasadzie budynku na loggi widokowej.

boniowanie – technika opracowania powierzchni oraz krawędzi bloku kamiennego, dzięki której uzyskiwano bardziej dekoracyjny charakter. Boniowanie polega na wykonaniu w tynku oraz zewnętrznej powierzchni kamienia rowków (boni), które miały naśladować układ poszczególnych kamieni w murze. Boniowaniem dekorowano zarówno całe elewacje jak i pojedyncze elementy architektoniczne (np. naroża ścian, obramowania okien, etc.). Technikę tę stosowali już starożytni, jednak największy jej rozkwit przypadał na okres odrodzenia. W renesansowej Willi Decjusza boniowanie zostało zastosowane m.in. w narożach rezydencji oraz na wieżach alkierzowych. Osoby z niewidome i słabowidzące będą mogły za pomocą dotyku poznać ten element zdobienia.

dekoracja ceramiczna – element ozdobny w postaci płytek, których zewnętrzna powierzchnia ozdobiona jest dekoracją. Płytki wykonywano z gliny, następnie wypalano, po czym przystępowano do ich zdobienia, np. za pomocą malowania. Mogły różnić się między sobą rozmiarami oraz kształtem. Jako element dekoracyjny stosuje się je do zdobienia ścian oraz podłóg, a także całych elewacji. Dzięki wypaleniu oraz pokrywaniu szkliwem zyskują przyjemną w dotyku gładką powierzchnię. Pierwsze dekorowane płytki ceramiczne znane są z czasów starożytnych. Jako element dekoracyjny były niezwykle popularne w krajach arabskich. Dużą estymą ten sposób dekoracji cieszył się także w renesansie. Bogatą dekoracją ceramiczną zostały ozdobione ściany loggi Willi Decjusza (na wysokości drugiej kondygnacji).

hol – wystawny przedpokój, oddzielający strefę wejściową od pozostałych pomieszczeń. Poza funkcją reprezentacyjną pełnił także rolę komunikacyjną ze względu na znajdujące się w nim przejścia do pozostałych pomieszczeń jak również schody, prowadzące na wyższe kondygnacje. Ze względu na fakt, że było to pomieszczenie znajdujące się najbliżej wejścia, bardzo często miało wytworny charakter. W przypadku Willi Decjusza nakryty sklepieniem kolebkowym hall główny ozdobiony został w XIX w. bogatą sztukaterią.

loggia – wnęka w fasadzie budynku, otwarta na zewnątrz i tworząca w ten sposób rodzaj balkonu. Balkon oddzielony jest od pomieszczeń wewnętrznych za pomocą drzwi i okien. Może być jedno- lub wielokondygnacyjny. Spotykane były rozwiązania w postaci otwartych lub zamkniętych (przeszklonych) loggii, tworzących rodzaj oranżerii. W przypadku Willi Decjusza zwraca uwagę arkadowa loggia zdobiąca front budowli, rozciągająca się na trzech kondygnacjach – efekt przebudowy rezydencji w XVII wieku i przetrwania w ten sposób ducha renesansu.

okno pozorne – zwane również oknem ślepym lub blendą; płytka wnęka w powierzchni ściany w kształcie otworu okiennego lub arkady, mająca imitować rzeczywiste okno. Okna pozorne stosowano w celach estetycznych chcąc uzyskać przez to m.in. efekt lekkości lub symetrii z pozostałymi otworami okiennymi. Wnętrze blendy mogło być malowane lub tynkowane, imitując w ten sposób formę rzeczywistego okna. W przypadku okien pozornych stosowanych we wnętrzach, we wnękę wbudowano także lustra, które miały odbijać światło. Rozwiązania w postaci ślepych okien stosowano często w architekturze gotyckiej i renesansowej. Stojąc przed fasadą Willi Decjusza, na wysokości trzeciej kondygnacji, w bocznej ścianie północnej wieży alkierzowej (od strony loggi) architekci umieścili zamknięte arkadą okno pozorne.

sklepienie – konstrukcja budowlana stosowana do przykrycia od góry przestrzeni. Przed wynalezieniem techniki budowy sklepień, jedyną stosowaną metodą było przykrywanie pomieszczeń płaskim stropem. Zastosowanie sklepień jako rozwiązań architektonicznych miało w głównej mierze znaczenie estetyczne. Pierwsi na szerszą skalę zaczęli stosować sklepienia starożytni Rzymianie, co wymagało zastosowania skomplikowanych obliczeń inżynierskich. Jednym z najbardziej rozpowszechnionych typów sklepień jest sklepienie kolebkowe w postaci połowy leżącego walca. W Willi Decjusza tego typu rozwiązanie zostało zastosowane m.in. w sieni w hallu głównym oraz w sali kominkowej, a także w sali błękitnej Domu Łaskiego.

stiuk – materiał stosowany do wykonywania m.in. elementów dekoracyjnych. Jest mieszaniną gipsu, wapienia oraz drobnego piasku, dzięki czemu jest nie tylko materiałem łatwym do formowania i szybko schnącym, lecz także nadającym się do barwienia. Ta jego właściwość była istotna ze względu na wykorzystanie stiuku jako imitacji marmuru. Po wypolerowaniu dekoracja stiukowa była plastyczna i gładka w dotyku. Stiuk był powszechnie stosowany do wykonywania dekoracji w okresie renesansu i baroku. W Willi Decjusza XIX-wieczne stiukowe dekoracje można znaleźć na parterze w hallu głównym.

tralca – zwana również balaską (balaskiem); pionowy element balustrady podtrzymujący poręcz, posiadająca dekoracyjny charakter. Ma kształt profilowanego słupka z charakterystycznym pojedynczym lub podwójnym gruszkowatym wybrzuszeniem oraz występującymi przy nich przewężeniami. Całość wsparta jest na kwadratowej płytce (podobna płytka umieszczona jest na wierzchołku tralki i oddziela słupek od poręczy). Swoją budową balasek przypomina zminiaturyzowaną kolumnę. Do wykonywania tralki stosuje się zarówno materiał drewniany jak i kamienny. Tralki można spotkać nie tylko jako elementy balustrady schodów, lecz także balkonów czy tarasów. Obecne są również np. w przestrzeni kościelnej, oddzielając prezbiterium od pozostałej części korpusu świątyni lub wydzielając przestrzeń wokół ołtarza. W Willi Decjusza tralki znajdziemy przy schodach wiodących do rezydencji, drewnianych wewnętrznych schodach, balkonach czy w balustradach zdobiących loggie. Łatwy dostęp do tralek na terenie willi pozwoli osobom z dysfunkcjami wzroku na bezpośrednie zapoznanie się z tymi elementami wystroju.

willa – dom mieszkalny o charakterze rezydencjonalnym. Mógł być zlokalizowany zarówno w mieście (willa miejska), jak i na terenach oddalonych od miasta (willa podmiejska/wiejska) oraz obszarach nadmorskich (willa nadmorska). Lokalizacja miała wpływ na formę budowli i rozplanowanie przestrzeni. Najczęściej tego typu założeniom towarzyszyły ogrody oraz przestrzeń, która umożliwiała właścicielom odpoczynek oraz rekreację. Na budowę willi mogły pozwolić sobie tylko dobrze sytuowane osoby. Pierwsze wille powstały w czasach antycznych i budowane były przez starożytnych Rzymian. Jednym z najbardziej znanych założeń tego typu jest willa wybudowana przez cesarza Hadriana w II w. n.e. w Tivoli. Podobnie jak w starożytności także i w czasach nowożytnych wille były symbolem luksusu i świadczyły o statusie właściciela. Wybudowana w latach trzydziestych XVI wieku przez Ludwika Justusa Decjusza willa stała się nie tylko miejscem wypoczynku, lecz także przestrzenią, w której odbywały się spotkania ludzi kultury i sztuki.

